

MOKSLO LIETUVA

2004 m. birželio 3–16 d.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LAIKRAŠTIS

Nr. 11 (301)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Kaina 2 Lt

ŽOLININKYSTĖS MOKSLAS LIETUVOJE: TRADICIJOS IR NAUJOVIŲ KELIU (1)

Žolininkystės moksliniai tyrimai ir plėtra: būklė ir sprendimos: tokia mokslinė praktinė konferencija gegužės 20 d. vyko Lietuvos žemdirbystės institute Dotnuvoje-Akademijoje. Ji buvo skirta žolininkystės tyrimų Lietuvoje pradininko, Lietuvos mokslų akademijos

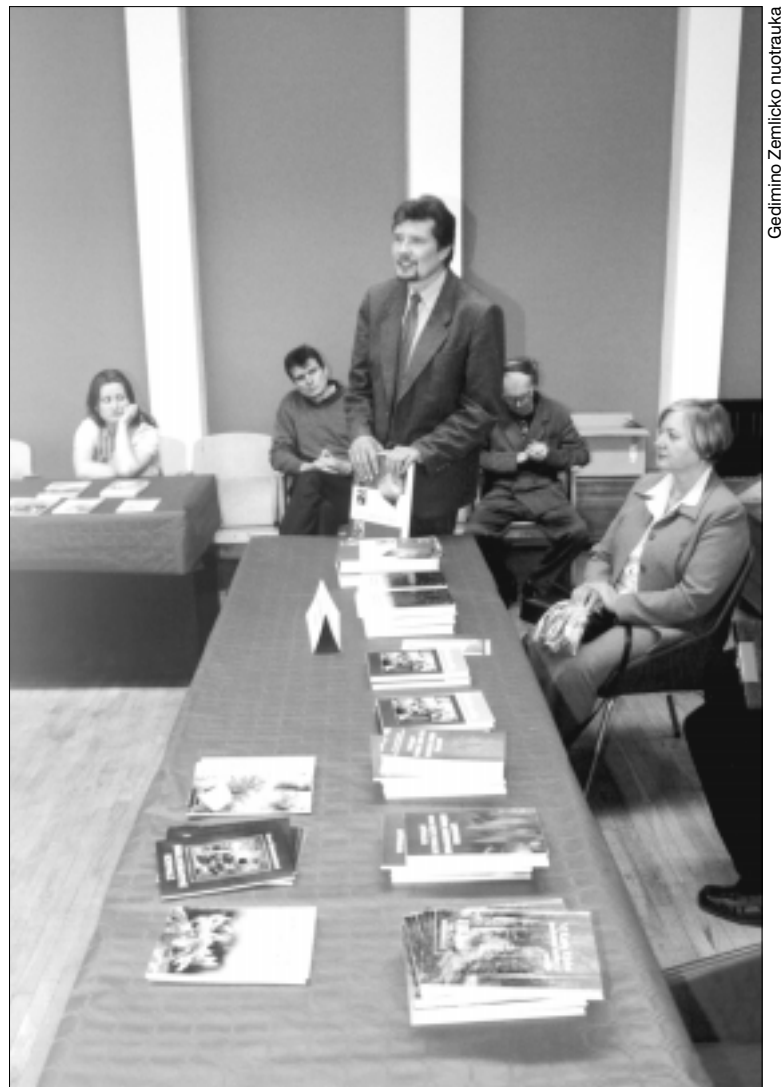
nario korespondento prof. Juozo Tonkūno 110-osioms gimimo metinėms paminėti. Inicijatyva surengti konferenciją priklausė Lietuvos MA Žemės ūkio ir miškų skyriui bei Žemdirbystės institutui.

Tarp renginio dalyvių buvo ir žolininkystės mokslo Lietuvoje

veteranų, kurie ne tik prisimena J. Tonkūną, bet ir kartu su juo dirbo, kai kuriems yra tekę klausytis profesoriaus paskaitų. Atvyko Lietuvos žemės ūkio universiteto mokslininkų, dalyvavo ir UAB *Dotnuvos projektai* darbuotojai, taip pat Baisogaloje esančio Lietuvos veterinarijos akademijos Gyvulininkystės instituto vadovai.

Lietuvos žemdirbystės instituto direktorius prof. Zenonas Dabkevičius priminė, kad šios dienos konferencija turi du tikslus: prisiminti prof. J. Tonkūno indėlį į žemės ūkio mokslą ir pagnagrinti šiandienines žolininkystės problemas. Buvo metas, kai žolininkystė institute buvo labiau plėtojama, dabar po visų reformų tie tyrimai susiaurėję. Tačiau darbai tęsiami, kyla naujų perspektyvų. Pieninkystė ir galvijininkystė Lietuvoje pastaraisiais metais patiria didelių sunkumų, bet šiandien kyla pieno ir ypač jautienos kainos. Vadinas, didėja paklausa ir žolininkystei. Ši sritis gali būti svarbi ir organicinei žemdirbystei, daug dėmesio jau dabar skiriama rekreacinei žolininkystei, t. y. miestų gazonų, žolynų tvarkymui. Esama problemų ir žolių sėklininkystės srityje. Visais šiais labai aktualiais klausimais diskutuoti ir kvietė Instituto direktorius Z. Dabkevičius.

Nukelta į 12 p.

Gedimino Žemlicko nuotrauka

Lietuvos miškų instituto direktorius prof. Remigijus Ozolinčius pasakoja, kaip buvo rašoma monografija Lietuvos dendroflora

Knygos dar rašomos, leidžiamos, tikriausiai ir skaitomos

Penktą kartą surengta aplinką tiriančių institutų naujausių knygų ir leidinių paroda bei knygų mainai. Šis renginys sumanytas Botanikos institute, o šiemet, Kalbos ir knygos metais, vyko Geologijos ir geografijos institute. Šiųmetinė paroda skirta Lietuviškos spaudos atgavimo 100-mečiui paminėti. Dalyvavo Botanikos, Vilniaus universiteto Ekologijos, Lietuvos miškų, Geologijos ir geografijos institutai.

Apie tai skaitykite 8 p.

Gedimino Žemlicko nuotrauka

Prof. Algirdas Sliesaravičius ir dr. Stepas Nekrašas prie savo sukurtos tarpgentinių eraičinų-svidrių hibridų veislės Punia bei kiti konferencijos dalyviai

2 p.

KAIP IVEIKTI
ATOTRŪKI
TARP
VALDŽIOS IR
PILIEČIŲ?

3 p.

GEOLOGIJA
VISUOMENEI

5, 10-11 p.

KELIONĖ
I
SEINUS

13p.

KAD ŽINIOS
VIRSTŲ
BIUDŽETO
IPLAUKOMIS

14-15 p.

LATVIJOS
ISTORINIS
PORTRETAS

Lietuvos teisės universitete vyko tarptautinis viešojo interaktyvaus konsultavimosi seminaras, kuriame Europos šalių ir Lietuvos teisės universiteto specialistai, tyrinėjantys e. demokratijos metodus ir naują patirtį, mėgino atsakyti į šiuos klausimus. Seminaro organizatoriai – Lietuvos teisės universiteto Žinių visuomenės valdymo institutas, Talino E. valdymo akademija (*E-Governance Academy*, Estija), Hansard'o bendruomenė (*Hansard Society*, Didžioji Britanija), UNDP (Jungtinių Tautų Vystymo programa), Atviros visuomenės institutas (Budapeštas) ir Atviros Lietuvos fondas.

Seminare pranešimus skaitė žymiausi Europos žinių visuomenės ir e. demokratijos specialistai: Oksfordo interneto instituto vadovas prof. Stephen'as Coleman'as, Milica Hovel'as, Ross'as Ferguson'as iš Jungtinės Karalystės, Liia Hänni iš Talino E. valdymo akademijos, Matematikos ir informatikos instituto mokslinė darbuotoja doc. Nerutė Kligienė, Lietuvos teisės universiteto mokslo prorektorius prof. Egidijus Kurapka, Valstybinio valdymo fakulteto dekanė dr. Laima Andrikiene, Lietuvos teisės universiteto Žinių visuomenės valdymo instituto direktorius doc. dr. Arūnas Augustinaitis.

Seminaro tikslas – e. demokratijos patirtį plėsti NVS valstybėse ir Centrinės bei Rytų Europos šalyse. Kazachstano, Uzbekijos, Armėnijos, Mongolijos, Baltarusijos, Rumunijos, Vengrijos ir kitų šalių valstybės tarnautojams ir politikams buvo pristatyti viešojo interaktyvaus konsultavimosi metodai ir suteikta teorinių bei praktinių žinių, būtinų šių metodų taikymui.

Seminaro dalyviams įteikti sertifikatai. Tai Lietuvos teisės universiteto Žinių visuomenės valdymo instituto, kaip e. demokratijos problematikos kompetencijos ir plėtros centro, tarptautinis pripažinimas.

Komunikacija – kelias demokratijos link

Kaip pasiekti, kad kuriantis žinių visuomenei, keičiantis žmonių santykiams, nedidėtų atstumas tarp valdžios ir piliečių, atsirandantis dėl daugybės priežasčių: socialinių, išsilavinimo, informacinių technologijų tinklo plėtros? Kaip pritraukti piliečius, kad jie aktyviai dalyvautų priimančius politinius sprendimus?

Vienas iš žymiausių pasaulio e. demokratijos žinovų – Oksfordo interneto instituto vadovas e. demokratijos profesorius Stephen'as Coleman'as savo pranešime išskyrė keturis pagrindinius demokratijos vystymosi etapus: pirmasis – laisvė be atsakomybės, t. y., visuomenės troškimas, kurį būtų galima išreikšti tokiais žodžiais: *Palikite mus ramybėje ir mes žinosime, ką daryti*; antrasis – *Mes norime žinoti, kas vyksta aplinkui ir kokios idėjos rutuliojasi*, trečiasis – *siekimas balsuoti, reiškiantis piliečių norą dalyvauti priimančius svarbius visuomenei sprendimus*, ir ketvirtasis, *pasizymintis piliečių troškimu dalyvauti aktyvioje ir viešojoje diskusijoje su valdžios atstovais ir prisiimti atsakomybę už sprendimus*. Deja, šiuolaikinės demokratijos požymiais laikytini ir tokie dalykai kaip piliečių nepasitikėjimas partijomis, neretai – visiškai jų ignoravimas, išaugęs žiniasklaidos autoritetas ir abipusis nesuskalbėjimas tarp valdžios ir piliečių. Pasak prof. S. Coleman'o, valdžia netiki, kad žmonės moka kalbėti, o žmonės netiki, kad valdžia moka klausyti.

Kaip keisti tokią padėtį?

Vienintelis kelias – tai komunikacija, kuriai plačiausias

Kaip įveikti laikmečio iššūkį – didėjančią atotrūkį tarp valdžios ir piliečių?

galimybes atveria šiuolaikinės informacinės technologijos. Kuo daugiau teisingos informacijos, tuo daugiau pasitikėjimo, vadinasi, ir daugiau sėkmingų problemų sprendimų. Interneto plitimui visame pasaulyje, matyt, niekas negali prilygti. Tačiau mes esame liudininkai, kad ši informacijos plitimo priemonė, kol pradeda įgyvendinti savo tikrąją misiją, praeina taip pat keletą etapų: iš pradžių, kaip ir visos naujovės, ji tik siaurai taikoma įprastų procesų gerinimui, o jos poveikis žmonių bendravimo kultūrai jaučiamas tik po ilgesnio laiko.

Baltijos šalyse, tarp jų – Estijoje ir Lietuvoje, daugelis valstybės institucijų jau senokai įdiegė viešas diskusijas internete, kurios padėjo jų veiklai tapti skaidresne ir sėkmingesne, įgyti daugiau piliečių pasitikėjimo, išklausti visuomenės nuomonių ir remtis jomis, priimančius sprendimus. Specialistai pastebi, kad netgi tuomet, kai nėra diskusijų, grįžtamojo ryšio, žmonės teigiamai vertina dalyvavimo sprendimuose galimybę. Jiems svarbu išreikšti savo nuomonę.

Taigi interaktyvus konsultavimasis yra viena iš svarbiausių dalių, sie-

Vienas žymiausių pasaulio e. demokratijos žinovų – Oksfordo interneto instituto vadovas e. demokratijos profesorius Stephen'as Coleman'as

galimybes plėtoti naujas įtinklitas demokratijos ir politikos formas.

Pasak Lietuvos teisės universiteto Žinių visuomenės valdymo instituto direktoriaus doc. Arūno Augustinaitis, atstumas tarp valdžios ir piliečių, keičiantis visuomenės sanklodai, tai iššūkis, kurį patiria net ir didžiosios Europos ir Amerikos valstybės. Tačiau demokratijos ir informacinių

mo institutas, kurio pagrindinis uždavinys – žinių visuomenės kompleksiniai moksliniai tyrimai ir jų praktinis taikymas. Praėjusiais metais Lietuvos teisės universiteto Žinių visuomenės valdymo institutas kartu su Atviros Lietuvos fondu įvykdė šia prasme reikšmingą projektą *Valdžios ir visuomenės santykių stiprinimas*, kurio esmė – išryškinti šią problemą ir pradėti įtvirtinti valdžios ir piliečių viešųjų konsultacijų technologijas, dialogą kaip šiuolaikinio valdymo žinių visuomenėje priemonę. Jo tikslas – suvokti valdymo problemas ir pradėti diegti Lietuvoje šiuolaikišką viešojo administravimo, valdžios ir piliečių bendravimo kultūrą. Projektą įgyvendinę mokslininkai ir viešojo administravimo praktikai aiškinosi problemas ir ieškojo atsakymų, ko reikia, norint įdiegti viešojo administravimo naujoves.

Viešojo administravimo formos keičiasi. Net ir atokių vietovių gyventojai turi teisę ir patys nori būti šiuolaikiškai aptarnaujami, kuo daugiau žinoti ir dalyvauti, sprendžiant bendruomenės ir regiono problemas, bendraudami su valdžios institucijomis. *Kol kas esama nemažai kvalifikacijos ir įtinklinimo problemų*, – sako doc. Arūnas Augustinaitis. – *Dėl šios ir daugelio kitų priežasčių dar daugelyje šalių e. demokratijos ir e. valdžios plėtra yra tik politinė retorika. Lietuvoje bei kitoje Baltijos šalyse šie reiškiniai įgyja ir praktinę išraišką. Lietuvos teisės universiteto Žinių visuomenės valdymo institutas e. demokratijos srityje sukaupe itin vertingą patirtį, sulaukusį ir tarptautinio pripažinimo. Tai teikia galimybę skleistį šią kompetenciją už šalies ribų.*

Valstybinio valdymo fakulteto dekanė dr. Laima Andrikiene

janti besikeičiančias socialines veikas ir skirtingus gyvenimo būdus su valdžios institucijomis įvairiakryptiame visuomenės valdymo komplekse. Jis stiprina dalyvavimo demokratijos formų bei poveikių plėtrą ir skatina socialinių veiklų efektyvumą. Viešasis interaktyvus konsultavimasis – tai naujas politikos instrumentas, padedantis spręsti šiuolaikinio administravimo problemas: „kietų“ ir „minkštų“ metodų integravimą, skaidrios aplinkos kūrimą, piliečių socialinio ryšio stiprinimą.

Viešojo konsultavimosi technologijų plėtra atkreipia viešojo administravimo dėmesį į bendravimą su bendruomenėmis, interesų grupėmis bei socialiniais tinklais, o tai lemia naujas tarpininkavimo formas internetu ir informacijos bei komunikacijos technologijomis.

Šiuolaikinės e. demokratijos kompetencijos centras

Žinių visuomenė kelia didelius iššūkius klasikinei viešojo administravimo sampratai. Naujos globalumo tendencijos bei didėjančios socialinių veiklų sudėtingumas ir skirtingumas lemia naujus viešosios sferos darbo metodus ir formas besikeičiančioje aplinkoje. Šie instrumentai sudaro

Seminaro metu – Atviros Lietuvos fondo direktorius dr. Kęstutis Juškevičius ir Lietuvos teisės universiteto Žinių visuomenės valdymo instituto direktorius doc. Arūnas Augustinaitis

Mes tampame kompetencijos tašku, teikiančiu konsultacijas šalims, kuriose e. demokratija dar tebėra naujovė.

Daugiau atvirumo naujoms technologijoms

Interaktyvaus konsultavimosi seminaras suteikė puikią galimybę artimiau susipažinti žinių visuomenės, e. valdžios ir e. demokratijos specialistams, pasidalinti patirtimi, aptarti ateities siekius. Šiuo atžvilgiu labai reikšminga Baltijos šalių patirtis, kurią savo pranešime analizavo doc. Nerutė Kligienė, Lietuvos teisės universiteto prof. Vidmantas Egidijus Kurapka ir Estijos E. valdymo akademijos dr. Liia Hänni. Lygindami kaimyninių šalių patirtį viešojo interaktyvaus konsultavimosi srityje. Estijos vyriausybės posėdžiai vyksta atvirai, kiekvienas, net ir toli nuo posėdžių salės esantis jos kabineto narys, gali dalyvauti diskusijoje internetu. Su vyriausybe internetu gali bendrauti ir piliečiai. Jų valioje – reikšti savo nuomonę ir tikėtis, kad ją bus atsižvelgta, priimančius politinius sprendimus. Dar 1992 m. Estijos vyriausybė suvokė, kad naujausios technologijos turi padėti valdžiai geriau suvokti visuomenės poreikius, siekius ir pagrindinius tikslus bei kuo sėkmingiau įgyvendinti šalies piliečių lūkesčius. Šie darbai Europoje vertinami kaip „jauno kraujo“ įliejimas: stengiamasi įtraukti kuo daugiau jaunų ministrų, linkusių bendrauti su piliečiais ir atvirų įvairiausioms naujovėms. Rezultatai akivaizdūs: Harvardo universiteto tyrimo duomenimis, Estijai tenka penkta vieta pagal e. valdžios plėtrą, Estija patenka tarp dešimties geriausiai įtinklėtų pasaulio šalių. Jos gyventojai turi puikias galimybes naudotis šiuolaikinėmis technologijomis. Tikėkimės, kad artimiausiu metu taip bus galima kalbėti ir apie mūsų šalį.

Lietuvos teisės universiteto Valstybinio valdymo fakulteto dekanė dr. Laima Andrikiene seminaro dalyviams supažindino su Lietuvos teisės universiteto koordinuojamais Šeštosios bendrosios programos europiniais kompetencijos tinklo projektais *TRIPOD* ir *CONNEX*. Vienas jų tikslų – siekis sutelkti žymiausias visos Europos mokslininkus gilinant žinias daugiapakopės Europos valdžios srityje, sukurti visą Europą apimančią mokslo bendruomenę, kurios tikslas – mokslinė kompetencija ir naujos vertės (kokybės) sukūrimas galimiems sukauptos kompetencijos vartotojams.

Viešasis konsultavimasis – tai simuliacinis projektas, kurio aprėptis – nuo idėjų formulavimo iki numatomų strateginių rezultatų vertinimo. Labai vertinga šiuo požiūriu Jungtinės Karalystės Hansard'as bendruomenės narių Milicos Hovel'as ir Ross'o Ferguson'o patirtis, pasidalinta su seminaro dalyviais. Aptardami ir analizuodami pranešėjų mintis bei savo patirtį, jie susipažino su naujomis viešojo konsultavimo, valdžios ir piliečių komunikavimo bei jo administravimo formomis ir pripažino, kad tai – viena pagrindinių šiuolaikinių piliečių ir bendruomenių aktyvinimo priemonių, bene svarbiausias pilietinės visuomenės plėtros demokratinį įrankių kompleksas, be kurio neįsivaizduojamas tolesnis visų šalių demokratėjimo procesas.

Pabaiga. Pradžia Nr. 9

Apie visuomenei rūpimus dalykus kalbamės su Lietuvos geologijos tarnybos direktoriaus pavaduotoju dr. Jonu Satkūnu.

Gerą pretekstą pokalbiui *Mokslo Lietuvos puslapiuose* suteikė balandžio 22–23 d. Lietuvos geologijos tarnyboje surengta mokslinė praktinė konferencija *Geologija darriam vystymuisi ir integruotai plėtrai*. Nagrinėta valstybinių geologinių tyrimų programa *Geologija – visuomenei*, apimanti svarbiausias praktinės geologijos sritis.

Dr. Joną SATKŪNĄ kalbina Gediminas Zemlickas.

Pati krašto geologinė struktūra yra vertybė

Sakoma, kad Lietuva nėra turtinga ypatingais gamtos ištekliais, išskyrus stamboms naudojamais kai kurias medžiagas, požeminį vandenį ir panašiai. Tačiau net jei ir jokių naudingų iškasenų neturėtume, juk negalime teigti, kad tai geologine prasme bėdinis kraštas. Pati krašto geologinė struktūra yra vertybė, nes teikia daug informacijos apie šioje planetos dalyje vykusius geologinius procesus. Juk ant to pamato mes kuriame savo ateitį.

Saugią ir perspektyvią ateitį – pridurčiau. Apie tai labai svarbu aiškinti žmonėms, šį žinojimą diegti visuomenėje. Šiandien per ekskursiją rodėme Lietuvos geocheminį atlasą, kurį parengė Lietuvos geologijos tarnybos ir Geologijos instituto specialistai, vadovaujama dr. V. Kadūno. Jame pagal tyrimų duomenis matome, kad kai kurios teritorijos ir miestų dalys gana užterštos, ypač ten, kur buvo plėtojama pramoninė veikla. Tose vietose dirvožemyje sutelkti dideli sunkiųjų metalų kiekiai. Tačiau, jei mūsų dirvožemių geocheminio kartografavimo duomenis palygintume su kitų užsienio šalių duomenimis, įsitikintume, kad Lietuva vis dar tebeikia ekologine prasme labai švari šalis. Ypač lyginant su Pietine Lenkija, Vokietija (pavyzdžiui, su Ruro baseinu) arba Narvos regionu Estijoje, kur deginamas akmens skalūnas.

Beje, Latvija tokių duomenų žemėlapiu neturi. Taigi dirvožemių geocheminiai žemėlapiai, yra savotiškas ekologinis šalies pasas. Šio paso duomenys šiandien mums rodo, kad lietuviška morka, bulvė yra ekologiškos, saugios vartoti. Todėl galime į savo šalį kviešti atvažiuoti kitų šalių žmones, nes juk norime skatinti turizmą. Ekonomistai yra apskaičiavę, kad vienas iš užsienio atvykęs pilietis skuria jo buvimo laikotarpiu net keturias papildomas darbo vietas. Tad kodėl šių mūsų turimų duomenų nepanaudojus ir kuo plačiau nepaskleidus.

Vis dėlto noriu suvokti, kas yra tas mūsų laikų geologas: inžinerinio mąstymo atstovas, o gal ir humanitarinių poličių vedamas žmogus? Nesinori tikėti, kad geologams svarbu tik iškasenos, materialūs ištekliai.

Tai priklauso nuo požiūrio. Dažniausiai geologų veikla siejama su naudingųjų iškasenų tyrimais, jų paieška. Tačiau tam, kad galėtume surasti net ir, atrodo, paprasčiausias naudingąsias iškasenas, pavyzdžiui, žvyro ar smėlio klodus, kurie yra būtiniausia statybinė medžiaga, reikia turėti ne tik daug žinių, gebėti pastebėti dėsninumus, atkurti praeities procesus, bet ir turėti fantazijos. Taigi sugebėjimas pastebėti geologinių procesų raidos požymius, yra svarbiausias geologo turtas. Šiam sugebėjimui plėtoti didelę reikšmę turi etaloninės, gerai iširtos teritorijos.

Geologija visuomenei: nauda iš žinojimo (2)

Štai, pavyzdžiui, kad ir Vilniaus apylinkės geologiniu požiūriu yra unikaliausia aplinka, pagal kurią galime atsekti praeities paleogeografinius įvykius. Mat čia buvo paskutinio apledėjimo riba. Vilniaus miestas ir išaugo ant pačios paskutinio apledėjimo ribos. Šito neturi skandinavai. Norėdami savo studentams parodyti jauniausio ledlaikio pakraštinius darinius, jie rengia Lietuvoje savo studentams praktikas, seminarus, ekspedicijas. Ir kitų šalių geologai atvyksta žiūrėti jiems labai įdomių, o mums lyg ir įprastų geologinių darinių, senos ir mažiau senos geologinės praeities relikto.

Kaip ledynas paveikė mūsų būdą

Jei tvirtinate, kad geologiniu požiūriu mūsų kraštas yra net savaip unika-

visur miestuose džiugina ir užterštumo sunkiaisiais metais duomenys. Lieka ir buvusių karinių objektų ekologiškai pažeisti židiniai.

Taip, žinoma, nors tai ir vietiniai taršos židiniai. Jie turi būti kontroliuojami. Tos teritorijos turėtų būti ir ateityje naudojamos panašioms tikslams, bet ne žemės ūkio gamybai ar rekreacijai. Tačiau ir tokių dalykų sprendimas reikalauja išmanymo, informacijos supratimo ir valdymo. Dabar dažnai bei specialių duomenų nepasakys, kad vienoje ar kitoje vietoje yra buvęs kolūkių pesticidų sandėlis, kuris gal būt buvo nepakankamai tvarkingai likviduotas, o gal net tiesiog užkastas. Tai tarsi ekologinė bomba. Todėl Lietuvos geologijos tarnyba sistemingai inventorizuoja jau istoriniais (tik ne ekologine prasme) tampančius taršos židinius.

bus galima išvengti panašių nepageidaujamų padarinių. Savartynus reikia projektuoti ir įrengti ten, kur jie maksimaliai būtų saugūs aplinkai. Be žinių apie aplinką neįmanoma darni visuomenės plėtra.

Gal geriausia skubėti pamažu

Kaip siūlytume elgtis su turimomis naudingomis iškasenomis: naudoti taupiau ir neskubėti telkinius kuo greičiau išeksplatuoti, o gal priešingai – jau šiandien siekti išgauti didžiausią naudą?

Šiuo atveju esama dviejų požiūrių. Jei kalbame apie neatsinaujinantis iškasenas – tai viena. Žvyras, smėlis bus iškastas ir jų nebeturėsime, nebent sugebėsime savo statybines atliekas perdirtbti antrą kartą. Suba-

Lietuvos geologijos tarnybos direktoriaus pavaduotojas dr. Jonas Satkūnas vadovauja išvykai po geologiškai reikšmingas Vilniaus apylinkes

lus, tai įdomu, kokį poveikį šioje teritorijoje gyvenusiems seniausiems žmonėms paliko kad ir paskutinis čia įstrigęs, o vėliau ištirpęs ledynas?

Tai labai įdomi tema. Pavyzdžiui, yra nemažai darbų antropopaleografijos tema. Esą, gali būti, kad žmonės mena ledynmetį ir to meto geografines sąlygas, kurios yra užsifiksavę vietovarduose, hidronimuose. Kad ir upės pavadinimas Neris. Manoma, kad tai labai senas probaltiškas žodis. Kadangi mūsų krašte buvo paskutinio ledyno pakraštinė riba, o Neris būtent žymi jo pakraščiu tekėjusio vandens srauto vagą, taigi galima įsivaizduoti kad, Neris (Nardanti) pasislėpėdavo po ledyno pakraščiu ir vėl išnerdavusi iš po jo. Be to, manoma, gal vietovardžiai su galūne galas (pavyzdžiui, Baisogala) yra susiję su ledyniniais pakraštiniiais dariniais. Ledynui atsitraukiant, žmonės migravo į šiaurę. Visi tie įvykiai galėjo užsifiksuoti ir išlikti vienokiu ar kitokiu etnokultūrinio pavidalu. Be abejo, tai tik prielaidos, ar mokslinė fantastika, nes tai reikia įrodyti moksliniais duomenimis. Tačiau tai verčia mąstyti.

Pavyzdys, kaip nedera daryti

Tačiau juk esama ir problemų. Tikriausiai niekas neneigs, kad svarbu naudoti visas esamas galimybes, pritraukiant kuo daugiau investicijų į Lietuvą, taip pat ir svečių, poilsiautojų bei kitokių lankytojų. Tačiau neturėtume užmerkti akių ir prieš esamas problemas. Juk neneigsite, kad Lietuvoje pakanka didelio užterštumo nitratais vietovių, ne

Vieną iš tokių vietinių židinių, kuris kelia ekologines problemas, ir prisiminkime – tai Fabijoniškių savartynas. Jis oficialiai nebeveikia, užpiltas žemėmis, bet iš dalies tebefunkcionuoja. Sunkvežimiai atvažiuoja, išpila šiukšles. Ką šiuo atveju gali pasiūlyti geologai ar ekologai? Nieko. Geologai ištyrė, nustatė kokios nuotekos iš to savartyno srūva į Nerį, kokios dujos kaupiasi Fabijoniškių gyvenojų namų rūsiuose, ir viskas. Matyt, vien žinojimo ir supratimo maža, reikia imtis priemonių.

Iš esmės tai miesto savivaldybės rūpestis. Mes Fabijoniškių savartyną per pažintinę išvyką parodėme kaip pamoką ar pavyzdį, kaip atsakingai reikėtų planuoti savartynų įrengimą. Norime, kad apie neįgiamą patirtį būtų plačiau paskleista informacija, ir kitose vietose tokių pavyzdžių nebūtų, bet būtų protingiau tvarkomi regioniniai savartynai, toksinių atliekų tvarkymo aikštelės bei objektai. Reikia siekti, kad miestų plėtra ateityje nesudirtų su panašiomis problemomis.

Pavyzdys to, ko nereikia daryti. Praverstų ir kitų miestų savivaldybių darbuotojus atvežti ir pasidalyti ta nevykusia patirtimi.

Šitai ir bandėme pabrėžti šios dienos ekskursijoje. Fabijoniškių savartynas – šviečiamajai veiklai naudotinas objektas.

Lūdno patirties objektas, bet ką su šiuo savartynu daryti, geologai Vilniaus miesto savivaldybei pasiūlyti negali.

Pirmiausia galime pasiūlyti visados turėti reikiamą informaciją, tada

lansuotumo principas reikalauja plėtoti antrinių išteklių perdirtbimą. Gal Zujūnų karjeras ir taps pirmu precedentu, kur suvežamos statybinės atliekos bus perdirtbamos.

O kaip nafta?

Lietuvos naftos išteklių atžvilgiu, dar 1999 m. priimtoje strategijoje pabrėžiama, kad šaliai šiuo metu geriau turėti pajamų nacionaliniam biudžetui iš vietinės naftos išteklių. Todėl buvo nustatytas 29 proc. suminis pajamų už naftos išteklius mokeskis už kiekvieną išgautą naftos kiekio vieneta, priklausomai nuo jos kainos pasaulio rinkoje. Sprendimas buvo grįstas ir nuostata, kad niekada mūsų pačių poreikių Lietuvoje išgaunama nafta nepatenkins. Tai tik lašas, tačiau ir iš jo gaunama solidžių pajamų šalies biudžetui. Vyriausybės nutarimu toks sprendimas ir buvo pagrįstas. Ši vietinės naftos gavyba buvo atiduota į privataus sektoriaus rankas, o kad didesnė nauda būtų valstybei, reiktų reguliuoti atitinkamais įstatymais.

Ar sudeginom tiltus

Buvo metas, kai Lietuvos geologų ryšiai su buvusiomis Tarybų Sąjungos respublikomis buvo labai glaudūs. Mūsų studentai atlikdavo praktikos darbus kitose respublikose, įgūdavo profesinio darbo patirties. O kur jie rengiami profesinei veiklai dabar? Ar pasinaudojama, pavyzdžiui, Užkaukazės respubliką, Ukrainos galimybėmis?

Užkaukazės respublikos, kur atlikdavome praktikos darbus, dabar at-

sidūrę daug keblesnėje padėtyje, nors ryšių su jais dar nepraradome. Atsiranda ir naujų ryšių. Tarptautiniuose projektuose užimame net lyderių pozicijas, kadangi pasinaudojame ir buvusiais ryšiais, dar nepamiršome rusų kalbos. Tai naujas dabartinio mūsų santykių raidos etapas.

Aišku, kad bendradarbiavimas su buvusiomis Tarybų Sąjungos respublikomis (Užkaukaze, Vidurine Azija) nebeprisklaido tik nuo mūsų ar net jų pačių, bet didžia dalimi priklauso nuo tarptautinių projektų, į kuriuos esame įtraukiami. Taigi prasideda naujas bendradarbiavimo etapas.

Vieni pirmųjų iš buvusio Rytų bloko šalių įsitraukėme į Tarptautinę geomokslų sąjungą, vykdome jos projektus. Šia galimybe, manau, sėkmingai naudojames. Šiandien aktyviai bendradarbiaujame su gretimomis šalimis, panaudodami savo turimą žinių ir patirties potencialą, sukauptą informaciją galėjome įsijungti į įvairius pilotinius ir demonstracinius projektus. Pavyzdžiui, ypatingai svarbu turėti bendras tarp dviejų šalių požeminio vandens monitoringo sistemas, keistis duomenimis. To reikalauja ir ESPOO konvencija. Mes jau turime praktinius pavyzdžius, kaip turi vykti bendradarbiavimas: yra bendros su kitų šalių geologais publikacijos, egzistuoja konkretūs bendri projektai.

Tarptautinė geomokslų sąjunga (IUGS – International Union of Geological Sciences) mūsų patirties pavyzdžiu net įkūrė specialią darbo grupę *Tarptautinės sienos ir ekogeologinis bendradarbiavimas*. Dabar visam pasauliui Lietuvos geologai rodo, kaip reikia plėtoti tą bendradarbiavimą. Tik ką patvirtintas projektas, pagal kurį mes ir organizuosime seminarus, rodysime, kaip reikia organizuoti pasienio teritorijų kartografavimą. Beje, tie reikalavimai įteisingi ir Lietuvos žemės gelmių įstatyme. Drįsiu pareikšti, jog tai vienas pažangiausių pasaulyje žemės gelmių įstatymų. Tą patirtį diegsime įvairiose šalyse – numatyta Nikaragva, Jordanija ir kitur. Vadinas, Lietuva mokys pasaulio specialistus, kaip reikia ne tik eksploatuoti, bet saugoti pasaulio teritorijas.

Pasirodo, galime būti pavyzdžiu ir kitiems

Lietuvos žemės gelmių įstatymą Jūs pavadinate viena pažangiausių pasaulyje. Kodėl taip galima teigti?

Į žemės gelmes Lietuvoje buvo žvelgiama daug atsakingiau, nei kitoje šalyse. Mat ten į gelmes žvelgta tik kaip į mineralinių išteklių šaltinį, o Lietuvoje susiformavęs tradiciškai visai kitas požiūris – žiūrėta kaip į bendrą ekosistemos pagrindą. Mes priklausome nuo požeminio vandens, o didžioji dalis pasaulio, išskyrus keletą išimčių, priklauso daugiausiai nuo paviršinių vandens šaltinių. Todėl taip susiklostė, kad mūsų požiūris daug atsakingesnis, Lietuvos Respublikos Konstitucijai išskirtinai pabrėžia, kad žemės gelmės yra išskirtinė valstybės nuosavybė. Tuo tarpu kitų valstybių, taip pat ir naujų, nepriklausomų valstybių konstitucijos pabrėžia, kad tik mineraliniai ištekliai priklauso valstybei, o daugiau nieko. Taigi Lietuvoje įtvirtintas daugiau holistinis požiūris į aplinką, taip pat ir į geologinę.

Geologiniai sluoksniai nepaiso valstybių sienų, todėl Lietuvos geologų veiklos baras jau toli peršoka vienos mūsų šalies teritorijos ribas. Tai ir yra mūsų geologijos mokslo ir geologijos praktinės veiklos integracija į pasaulio geologijos mokslą ir praktiką.

Dovana Jubiliatui – jo gyvenimo aprašymo knyga

Ilgametis Vilniaus Gedimino technikos (VGTU) rektorius prof. Edmundas Kazimieras Zavadskas atšventė gražų 60 metų jubiliejų. Jį sveikino Prezidentūros, Vyriausybės, Seimo atstovai. Daug sveikinimų ir gražių palinkėjimų jubiliatas susilaukė iš Universiteto bendruomenės, akademių sluoksnių, įvairių organizacijų, Lietuvos ir užsienio aukštųjų mokyklų. Į šventinius renginius susirinko daug garbingų svečių, gausus būrys jo mokinių, mokslo mokyklos atstovų.

Ta proga VGTU Mokslo tyros centras sudarė, parašė ir išleido knygą *Profesorius Edmundas Kazimieras Zavadskas. Gyvenimo, mokslinio darbo ir jo rezultatų apžvalga*. Tai didelės apimties – daugiau kaip 700 puslapių knyga. Jos sudarytojas – dr. Algimantas Liekis.

Ižanginį knygos žodį parašė Lietuvos mokslų akademijos prezidentas akademikas Zenonas Rokus Rudzikas. Jis pabrėžė labiausiai mokslininko reikšmę įrodantį rodiklį – prof. E. K. Zavadsko sukurtą perspektyvią mokslo mokyklą – statybos procesų daugiataikslę selektonovaciją. Ši mokykla išugdė nemažai savo sekėjų – šiandien jau žinomų mokslininkų ne tik iš Lietuvos, bet ir iš Rusijos, Vokietijos, Kubos, Uzbekistano, Sirijos ir kitur. Taip pat akademikas pabrėžė tai, kad prof. E. K. Zavadsko tiriamųjų darbų rezultatai spausdinami autoritetinguose pasaulio leidiniuose. Profesorius yra ir daugelio mokslinių leidinių redakcijų ir mokslo tarybų narys, išrinktas Rusijos architektūros ir statybos akademijos, Ukrainos technologinės kibernetikos akademijos užsienio nariu, taip pat Europos menų, mokslų ir profesijų ir kitų akademijų, universitetų Garbės nariu. Jubilias kviečiamas skaityti paskaitų į įvairius pasaulio universitetus.

Pristatydama knygą, skirtą įamžinti prof. E. K. Zavadsko šešiasdešimt metų kelią, šiltą žodį kolegai tarė VGTU rektorius prof. Romualdas Ginevičius. Rektorius teigė, kad tokia proga prasminga kalbėti ne vien apie pavienius gyvenimo epizodus, įvykius, nors jie buvo ir labai įsimintini, ne vien apie išskirtinius pasiekimus vienoje ar kitoje veiklos srityje, o apie jų visumą, kurie, jubiliatu gyvenimo tėkmėje susipynę į vieną nenutrūkstamą giją, išaudė jo gyvenimo juostą. Ši juosta – plati, spalvinga, tvirta, be tamsių dėmių. Joje

Prof. Edmundas Kazimieras Zavadskas sako prakalbą Lietuvos MA savo 60-mečio minėjime

VGTU Mokslo tyros centre sudaryta ir išleista knyga Profesorius Edmundas Kazimieras Zavadskas pristato jos sudarytojas dr. Algimantas Liekis

pėdsakus paliko tremtis Sibire, Vorkutoje, daugelis žmonių, kurie, paraginti, įkvėpti, pastūmėti reikiamu momentu ir reikiama kryptimi, tapo mokslų daktarais, habilituotais daktarais, profesoriais, dekanais, prorektorais, net rektorais. Toje juostoje galima matyti išaustus gražius žodžius būrio mokinių, tapusių mokslininkais, su kuriais sukurta plačiai žinoma mokslo mokykla.

Prof. E. K. Zavadsko gyvenimo juosta išpūdinga ir ilga. Jau dabar jos užtektų surašyti visus ne vieno paprasto mirtingojo darbus. Džiugu, kad ji audžiama ir toliau, kad ji vis ilgėja, tvirtėja, igydama naujų spalvų ir atspalvių – šiais žodžiais savo pasisakymą baigė rektorius prof. R. Ginevičius.

Jau iš šių žymių žmonių knygos pradžioje parašytų minčių ryškėja pristatomo mokslininko gyvenimo ir mokslinės veiklos esmė.

Rektorius prof. E. K. Zavadsko gyvenimo kelias nuo pat sunkios vaikystės, jo mokslinė, organizacinė bei visuomeninė veikla plačiai aprašyta V. Lujanienės straipsnyje *Kelių nueina einantis*. Čia pateikiamos kiekvienos kadencijos rinkiminės programos ir jų vykdymo rezultatai. Analizuojant per metus prof. E. K. Zavadsko nuveiktus darbus, pastebimi nepaprasti organizaciniai sugebėjimai, kuriuos jis puikiai išnaudojo ne tik savoje Alma Mater, pakeldamas ją į aukštesnę pakopą (VISI pertvarkydamas į VGTU), bet ir, įveikęs kai kurių kolegų ir valdžios atstovų pasipriešinimą, talkino bei ragino kitas Lietuvos aukštąsias mokyklas persitvarkyti į universitetus. Gana detalai pristatoma Jubilato mokslinė publicistinė veikla, kurioje aprašomas jo organizacinis darbas, kova už pažangą, dėl geresnio mokyklų finansavimo, studijų kokybės tobulinimo ir kt. Taip pat straipsnyje apžvelgiamos kai kurios mokslo knygos.

Suderinti darba, poilsį ir pomėgius, kurių Jubilias turi nemažai, padeda griežta dienvokė, vaikys-

tėje užgrūditas charakteris. Straipsnyje išryškinti kai kurie prof. E. K. Zavadsko charakterio bruožai, padėję įgyvendinti užsibrėžtus tikslus. Tai begalinis darbštumas, drąsa įvairiose situacijose, fenomenali visose srityse atmintis ir greita orientacija. Jis kūrybingas, sumanus, išradingas, ryškiai įžvelgiantis ateities planus ir konkrečius darbus. Jubilias atkakliai siekia užsibrėžto tikslo ir nesitenkina tuo, kas pasiekta. Prof. E. K. Zavadskas – tikras Lietuvos ir VGTU patriotas, kuriam rūpi ne tik ši Universiteto diena, bet ir ateitis. Rūpinasi ne tik savo, bet ir kitų universitetų gerove. Dėmesingas mokyklos istorijai, istorinei atminčiai. Draugiškas, išklaušantis, patariantis, mielai bendraujantis. Įdomus pašnekovas. Turi didelę fonoteką, videoteką, nuotraukų, skaidrių, knygų kolekcijas. Filatelistas. Keliuose knygos puslapiuose – jo rektoravimo metu pelnyti apdovanojimai.

Be veiklos analizės atskirame knygos skyriuje (beveik 100 puslapių) pateikta prof. E. K. Zavadsko rektoravimo metų veiklos kronika, kuri stebina didele darbo apimtimi ir kasdienos gyvenimo tempu.

Prof. E. K. Zavadsko mokslo mokyklą knygoje trumpai pristato prof. Algimantas Nakas.

VGTU bibliotekos Bibliografijos ir informacijos skyriaus darbuotoja Ona Juršaitė sudarė išsamią, daugiau kaip 4000 pozicijų apimančią bibliografiją, kurioje – prof. E. K. Zavadsko mokslinė, visuomeninė veikla nuo 1965 metų. Tai jau ketvirtoji jo darbų bibliografija. Ankstesnės (1990 m., 1994 m. ir 1998 m.) išleistos kaip atskiros literatūros rodyklės.

Rengiant bibliografiją naudoti VGTU, LMA, Lietuvos Martyno Mažvydo bibliotekų fondais, taip pat asmeniniu E. K. Zavadsko archyvu. Medžiaga suskirstyta į 14 dalių skyrių. Įrašai išdėstyti chronologine tvarka, metais pagal abėcėlę. Skyriuose *Redaguoti serijiniai leidiniai* ir *Citavimas* leidiniai surašyti pagal abėcėlę. Pabaigoje spausdinama pavardžių rodyklė užima 30 puslapių.

Knygą pajvairina ir turtina turiningos nuotraukos, kur nuo vaikystės užfiksuotos prof. E. K. Zavadsko gyvenimo akimirkos.

Dr. Vidmantė Lujanienė

Jubilias prof. E. K. Zavadskas su žmona Stase ir VGTU rektoriumi prof. R. Ginevičiumi

Jubiliatą sveikina Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas dr. Vygintas Gontis ir LMS Tarybos narė dr. Jadvyga Kerienė

Kelionė į Seinus, Punską ir senąją jotvingių žemę (1)

Ties Lazdijais kirtus valstybinę sieną su Lenkija iš dešinės atsiveria Alno (lenkiškai Hołny) ežeras. *Alnas* – tai jotvingiškai *elnicas*. Apylinkių pavadinimuose yra ne vienas vedinys nuo *alno*: Alnai, Alnukai, Volmero Alnai, Mejerio Alnai. Kiek toliau pavaziavus, iš kairės blykstelė gražuolio Stabingio ežero vandenys. Nieko stebėtino, kad krantai akmenuoti, nes juk *stabs* jotvingių kalba – tai akmuo. Ir mes, lietuviai, vartojame žodį *stabas*, kartais pasakome – sustabarėjęs. Tai apie asmenį, bijantį naujovių, praradusį veiksmų lankstumą, ar panašiai. Niekam nlinkėsime stabaru ar stabu virsti, tačiau jotvingių skambaus žodžio kodėl neprisiminus, jei jau važiuojame jų žeme.

Kraštas kalvotas, labai įvairus, tad jeigu žmogus esi ne už vairo – dairykis ir grožėkis. Šį kartą kaip tik toks malonus nuotykis ištiko – Kultūros ir filosofijos institutas gegužę surengė kelionę, prie kurios pavyko prisijungti ir *Mokslo Lietuvos* atstovai.

Geriausia, kai pavyksta visuomeniškus ir naudingus sumanymus susieti su maloniais – tokia ir buvo ši išvyka. Pirmiausia apie jos visuomenišką reikšmę. Norėta aplankyti Seinų ir Punsko lietuvius, nuvežti jiems Instituto darbuotojų išleistų naujausių knygų bei kitų leidinių, pasižiūrėti, kaip gyvena mūsų tautiečiai, kokiu oru kvėpuoja Lietuvai ir Lenkijai tapus Europos Sąjungos narėmis, o kartu ir plačiau pasižvalgyti po senąją jotvingių žemę, nukakti ir prie Didžiųjų Mozūrų ežerų. Vadinasi, pabuvoti taip pat ir prieš Antrąjį pasaulinį karą Vokietijai priklausiusiose Rytų Prūsijos žemėse. Pats pavadinimas sako, jog kadaise ten gyventi senovės prisūs, kurių likimas bu-

vo nė kiek ne geresnis už jotvingiams tekusią dalį.

Žodžiu, kelionėje norėta aprėpti nei daug, nei mažai, bet tiek, kiek per daug neskubant galima aplankyti vienos dienos išvykoje. Iš to kyla antra galima šios kelionės visuomeniška vertė: jei kam kultūrą noras tokį maršrutą pakartoti, galėtų remtis ir mūsų patirtais išpūdziais, pastebėjimais, gal ir emocijomis. Kad tokių keliauninkų atsirastų, galima neabejoti, nes Lietuvai ir Lenkijai tapus Europos Sąjungos narėmis, atsivėrus sienoms tiesiog būtina pažinti bent jau artimiausius kaimynus. Pagaliau kada dar, jeigu ne vasarą keliauti.

„Aušra“ neįtikėtini tarybiniam režimui

Kelionės sėkmė daug priklauso nuo vedlio. Šiuo požiūriu mums pavyko, nes Seinuose pasitiko ir toliau lydėjo, kelionei vadovavo Eugenijus Petruškevičius. Labai įdomus žmogus, bet svarbiausia – didelis šio krašto žinovas, sukaupęs daug ir unikalios medžiagos apie ten gyvenančius lietuvius, kadaise gyvenusius jotvingius bei senovės prūsus. Beje, pats save vadina senųjų jotvingių palikuoniu – dzūku.

Eugenijus Petruškevičius 1973–1984 m. buvo *Aušros* žurnalo redaktorius. Tuo metu šis Lenkijos lietuvių žurnalas buvo leidžiamas Seinuose ir ėjo kartą per tris mėnesius (dabar dvisavaitinis žurnalas). Kadangi *Aušroje* daug medžiagos buvo spausdinama ne tik iš Seinų, Punsko bei kitų Suvalkų apskrities vietovių praeities, senojo jotvingių žemės paveldo, bet ir iš Lietuvos istorijos, tai žurnalą noriai prenumerodavo ir Lietuvoje gyvenantys

Paminklas vyskupui ir poetui Antanui Baranauskui priešais Seinų Katedrą

Maršrutas

Prieš pradėdami kelionę, pirmiausia skaitytojus supažindinkime su būsimu maršrutu, tada seksiantiems mūsų pėdomis bus paprasčiau orientuotis, susidaryti savąjį maršrutą, o gal pasitenkinti ir mūsų pravažiuotu. Taigi pradėjome nuo Seinų, kur pirmiausia aplankėme *Lietuvių namus*, o iš ten netoli ir buvęs Seinų Dominikonų vienuolynas, su kuriuo gyvavimu glaudžiai siejasi ir Seinų miesto istorija. Šalia vienuolyno pastato stovi garsioji Seinų katedra, kurioje ganytojiškas vyskupo pareigas XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje atliko lietuvių literatūros klasikas Antanas Baranauskas. Bažnyčios koplyčioje jis ir palaidotas, o priešais šventovę stovintis A. Baranausko paminklas ne tik primena čia gyvenusį poetą ir vyskupą, bet įprasmina kiekvienam lietuviui brangintą istorinę atmintį.

Lankėmės Punske, kur veikia lie-

tuviškas Kovo 11-osios licejus, o šių metų gegužės 22 d. duris atvėrė nauji didžiuliai Lietuvių kultūros namai.

Toliau kelias vedė prie vietos, kur susieina trijų valstybių – Lenkijos, Lietuvos ir Rusijos administruojamos Karaliaučiaus srities sienos. Nuo 1422 m. iki 1945 m. ši siena skyrė Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę nuo Kryžiuočių ordino valdų, vėliau – Lenkiją, Lietuvą ir Vokietiją.

Galdapės (lenkiškai Gołdap) miestas. Iš ten kilusi Regina Olefant, Galdapės miesto teisėjo duktė, tapusi našle ir antrą kartą ištekejusi už Tolminkiemio klebono Kristijono Donelaičio. Aplankėme Katedrą, kurioje, manoma, yra tekę pamokslauti ir K. Donelaičiui. Mieste yra Imanuelio Kanto apsilankymui pažymėti pastatytas paminklinis akmuo, mat visiems buvo žinoma, koks namisėda yra šis filosofas. Į Galdapę I. Kantas buvo atvykęs generolo Lössov'o kvietimu.

Nukelta į 10 p.

Lietuvių namai Seinuose

Buvusio Seinų dominikonų vienuolyno bokštai primena taip pat ir gynybinę šios architektūros paskirtį

Pradžia Nr. 8

Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino III laipsnio ordino kavalierius, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys, Gardino universiteto garbės daktaras, daugelio iškilų istorijos mokslo veikalų autorius prof. Vytautas MERKYS svečiuojasi *Mokslo Lietuvos* redakcijoje ir dalijasi mintimis, kurios vertingos ne vien istorijos mokslo atstovams.

Kaip tatau buvo

Gerbiamasis Profesoriau, kalbėdami apie lietuviškos spaudos draudimą 1864–1904 m., pamėginkime bent ten, kur tai įmanoma, sustatyti kai kuriuos taškus ant „i“. Jeigu Prūsų valdžia nedraudė spausdinti lietuviškų knygų, tai kokiu pagrindu Rusija reikalavo Prūsiją persekioti knygnešius ir tų knygų spaustuvininkus? Suprantu, kad Prūsijos policija suimti knygnešius galėjo nebent už neleistiną kontrabandą ar nelegalų valstybinės sienos su Rusija kirtimą.

Man regis, kad esama nesupratimo aiškinant, kad buvo uždrausta lietuviška spauda lotyniškais rašmenimis. Drausti 1864 m. birželį pradėjo Vilniaus generalgubernatorius Michailas Muravjovas ir pradėjo nuo lietuviškų elementorių uždraudimo. Metų pabaigoje uždraudė lietuvišką grožinę literatūrą, apskritai visas pasaulietinio turinio knygas. Dar po kelių mėnesių cenzūra praleido paskutinę religinę knygą ir sulaikė visus pateiktų spausdinti knygų rankraščius. 1865 m. rugsėjį Rusijos vidaus reikalų ministras Piotras Valujevas išleido slapta aplinkraščių gubernatoriams, kad draudžiama spausdinti „lotyniškais-lenkiškais“ raidėmis, taip pat draudžiama tokias knygas įvežti ir platinti Lietuvoje.

Ar šių draudimų pakako, kad jie būtų įgiję teisinį pagrindą? O gal tai buvo tik generalgubernatoriaus M. Muravjovo ir vidaus reikalų ministro P. Valujevo savivalė, kitaip tariant, aukšto rango imperijos pareigūnų biurokratinio persitengimo pavyzdys?

1865 m., kai Rusijos mokslų akademija Peterburge išleido Kristijono Donelaičio *Raštus*, parengtus Augusto Šleicherio, kilo didelis triukšmas: kaip čia yra, kad spauda uždrausta vidaus reikalų ministro aplinkraščiu, o Mokslų akademija spausdina lietuviškas knygas? Tada caras Aleksandras II įsakė uždrausti lotyniškų raidynų spausdinti visas mokslines knygas, jei-

Atimti visą literatūrą ir religiją reišė atimti tautai gyvybę (4)

1997 m. po valstybinės mokslo premijos įteikimo už monografijas apie spaudos draudimą ir knygnešius: laureatas Vytautas Merkys, Lietuvos MA prezidentas Benediktas Juodka ir LR Ministras Pirmininkas Gediminas Vagnorius

gu jose yra lietuviškų tekstų.

Ar šis caro draudimas buvo raštiškas?

Tai buvo įstatymo galios neturėjęs žodinis paliepimas. Įstatymo galią turėjo tie caro paliepimai, kurie buvo skelbiami įstatymų rinkiniuose. Akivaizdus nonsensas: faktiškai draudžiančio lietuvišką spaudą įstatymo nebuvo, tačiau ji buvo draudžiama, knygnešiai persekiojami ir tai jiems brangiai kainavo. Žinome daugiau kaip 2800 už lietuvišką spaudą įkliuvusių žmonių. Daugelis jų buvo labai didelėmis bausmėmis nubausti – kalėjimu, trėmimu į šaltus kraštus. Švelniausios bausmės buvo kelios paros arešto policijos areštinėje, valščiaus daboklėje, piniginės baudos. Tie žmonės buvo tarpomi į tardymus, reikėjo vyksti į apskrities centrą. Taigi ir be įstatymo galių Rusijos imperijoje buvo galima žmones terorizuoti ir visai engti.

Pavyzdinė savivalės imperija.

Taip. O dėl teiginio, kad lietu-

viam spauda buvo draudžiama tik lotyniškais raidėmis, nenoriu sutikti. Draudimo metu visi leidiniai buvo leidžiami valdžios lėšomis ir jos nurodymu. Tai valdžios leidiniai. Jei teisingai atsimenu, privačia iniciatyva 1887 m. Mintaujoje buvo išleistas Lelio vadovėlis siuvėjoms, ir tai per kažin kokį nesupratimą. Tačiau prašymų išleisti privačias knygas buvo. Vienas jų – poetas Juozapas Miliauskas-Miglovara, norėjęs leisti lietuviškas knygas rusišku raidynu. Tačiau tokių privačių iniciatyvų valdžia nepalaikė. Iš viso per 40 metų rusiškais raidėmis buvo išleistos 55 knygos, o su variantais priskaičiavome apie 63.

Atšilimo laikotarpis būta ir imperijoje

Ir vis dėlto inžinieriui Petriui Vileišiui Peterburge pavyko išspausdinti lie-

tuviškų knygelių lotyniškais raidėmis. Kaip tai galėtume paaiškinti?

Buvo tam tikras atšilimo laikotarpis imperijoje. Rusijos vidaus reikalų ministras Michailas Loris-Melechovas buvo laikomas liberalesnių pažiūrų atstovu, pasisakančiu prieš varžymus administracinėmis priemonėmis. 1881 m. kovą narodovolcai nužudė carą Aleksandrą II, Rusijoje kilo baisi reakcija. Loris-Melechovas buvo nušalintas nuo pareigų ir tuojau sustiprinta senos politikos kryptis. Baigėsi visas liberalizmas.

Tiesa, Rusijos mokslų akademijai ir mokslo įstaigoms 1880 m. buvo leista lotyniškais rašmenimis spausdinti lietuviškas knygas mokslo reikalams. Tuo leidimu naudodamasis prof. Eduardas Volteris XX a. pradžioje išleido dviejų dalių *Lietuvišką chrestomatiją* (1901–1904 m.) lietuvių kalba, tačiau tokios knygos buvo draudžiamos platinėti Šiaurės Vakarų krašte.

55 valdžios išspausdintos lietuviškos knygos rusiškais rašmenimis visai neturėjo paklausos. Daugelio žmonių atsiminimuose rašoma, kad vaikai tas vadinamas *graždankas* atsinešdavo į namus ir tėvams parodydavo, o šie bemat jas panaudodavo krosnies prakuroms. Tokių maldaknygių žmonės į rankas neėmė, nes jas redaguodavo stačiatikių šventikai, vienas jų buvo pagarsėjęs Antanas Petkevičius. Rusiškais raidėmis išspausdintame *Katekizme* rašoma, kaip reikia žegnotis: dešine ranka reikia dėti prie dešinio peties, o paskui prie kairio... Iš katalikų maldaknygių buvo išbraukiamos visos vietos, kurios prieštaravo stačiatikių dogmoms. Iš litanių išbraukiami šventieji, kurie laikomi Lietuvos ir Lenkijos globėjais arba stačiatikybės priešais. Šv. Kazimieras ir šv. Stanislovas braukdavo pirmiausia.

Kova ne dėl raidės, o dėl tautos gyvenimo

Vadinasi, iš tiesų turime kalbėti apie visos lietuviškos spaudos draudimą?

Praktiškai buvo uždrausta visa lietuviška spauda, o ne vien tik lotyniškų raidynų išspausdinta. Gerai tarpukario istorikas Simas Sužiedėlis yra pasakęs: tuomet kova vyko ne dėl raidės, o dėl tautos gyvenimo. Atimti visą literatūrą ir religiją reiškė atimti tautai gyvybę. Juk lietuvių tauta net nebuvo laikoma savarankiška tauta, ji buvo vadinama *lietuvių ir žemaičių gentimi* arba *žemaičių gentimi*, o lietuvių kalba tebuvo laikoma tik žemaičių arba lietuvių tarne. Taigi kalba ir tauta buvo tik rusifikavimo objektas, kurį būtina „apsaugoti“ nuo polonizacijos įtakos.

Tačiau kokią saldzia retoriką lietuvių tautos atžvilgiu naudojo kad ir generalgubernatorius M. Muravjovas: „lietuvių tauta esanti darbšti, nesugadinta, tik štai lenkų dvarininkai ir šlėktos savo lenkiška propoganda drumsčia žmonių protus“...

Čia ir slypi esmė: M. Muravjovui demagogijos nestigo. Net ir malšindamas 1863 m. sukilimą, jis pataikavo valstiečiams, stengėsi juos supriešinti su bajorais ir dvarininkais. Pagautus prie sukilimo prisidėjusius valstiečius dažniausiai tik nuplakdavo ir daugiau nebausdavo, nebent atiduodavo policijos priežiūrai, nes šie, girdi, suklaidinti. Baudžios panaikinimas buvo aiškinamas kaip valstiečių lietuvių išvadavimas iš lenkų ponų vergovės. Demagogija buvo taikoma siekiant depolonizuoti lietuvius, juos izoliuoti nuo lenkų. Tada buvo galima juos greičiau ir sėkmingiau rusifikuoti, nes lietuvių juk nelaikyti visaverte tauta ar istorijos subjektu. Carinei valdžiai lietuvių tebuvo liaudinis etnosas.

Tačiau istorija parodė ką kita. Net vėliau Vilniaus generalgubernatorius Piotras Sviatopolkas-Mirskis, kurio laikais ir buvo panaikintas lietuvių spaudos draudimas, yra pasakęs, jog dar nė viena vyriausybė neįstengė sukurti kam nors literatūros. Vyriausybė gali tą literatūrą skatinti, gali trukdyti jai reikštis, bet sukurti negali. O spaudos draudimas lietuvius užklupo tada, kai jie jau turėjo savo literatūrą, tegul ir negausią. Turėjo savo raštiją ir gana didelę gyventojų dalis buvo raštinga. Raidyno uždraudimas reiškė, kad didžioji dalis gyventojų buvo paversta beraščiais, nes jie rusiškų raidžių nežinojo. Mokykla lietuvių

Pasaulio lietuvių bendruomenės atstovai įteikė premiją prof. Vytautui Merkiui už mokslinę monografiją Motiejus Valančius. Tarp katalikiško universalizmo ir tautiškumo: Laima Žliobienė, dr. Bronius Makauskas, prof. Vytautas Merkys ir Vytautas Kamantas 2001 m. LR Seimo rūmuose

knygų skaitytojų iš esmės ir neruošė, Vilniaus gubernijos pradžios mokyklos lietuvių kalbos iš tolo neišleido. Kauno gubernijoje lietuvių kalba vaikams buvo leidžiama aiškinti tik pirmaisiais mokslo metais.

Suvalkijoje buvo kiek kitaip.

Suvalkijoje lietuvių kalba kaip ant-racilė disciplina buvo leidžiama, nes taip siekta atsverti lenkų įtaką.

Lenkystės marios ar rusiškumo jūra

Norėčiau užduoti gal kiek paradoksalų klausimą. Ar carinės Rusijos politika nukreipta prieš „lenkomaniją“, vadinasi, ir prieš lenkų įtaką, nesustiprino lietuvių tautinio judėjimo? Juk lenkystės mariose būtume nuskendę greičiau nei rusiškumo jūroje.

Į visa tai reikėtų žvelgti labai re-lytiškai. Išoriškai gal ir gali atrodyti, kad ši carizmo kova prieš lenkiškumą tarsi turėjo įtakos lietuvių tautinei inteligentijai tam tikru istorijos tarpsniu. Tačiau vertinant galima tvirtinti ir priešingai. Antai Vilniaus gubernijoje, Vilniaus vyskupijoje lietuvių ir katalikų persekiojimas, lietuvių spaudos draudimas kaip tik telkė visus katalikus – lietuvius ir lenkus, stiprino katalikų tapatybę. Jie bažnyčioje girdėjo lenkų kalbą, kuri ir buvo laikoma katalikų laisvės kalba, pasipriešinimo priemone. Dėl lietuvių spaudos draudimo Kauno, Vilniaus ir Suvalkų gubernijose bažnyčios depolonizacija tik sulėtėjo. Kai nebuvo lietuviškų maldaknygių, žmonės imdavo lenkiškas, kurios juk buvo legalios.

Kam dar buvo uždrausta spauda

Įprastą rašto kalbą atimti iš tautos – kiek šis reiškinys unikalus Europos mastu? Panašų spaudos draudimą patyrė latgaliai. Kas dar?

Panašius persekiojimus patyrė ir baltarusiai, kuriems iš pradžių buvo uždrausta liaudiškai skirta spauda lotyniškais rašmenimis. Juk baltarusių katalikai iš pradžių naudojo lotynišką raidyną, o baltarusių stačiatikiškai – rusišką. M. Muravjovo laikais baltarusiams kategoriškai buvo uždrausta spauda lotyniškais rašmenimis. Religinės knygos tais rašmenimis – taip pat. Ne kažin kiek tik knygų ir buvo. Vėliau apskritai buvo uždrausta spauda vadina-mąja „baltarusių tarme“.

Tačiau neteko girdėti, kad baltarusiai būtų šventę, kaip nors iškilmingiau minėję savo spaudos atgavimo 100-metį ar ką nors panašaus. Gal ilgai tauta susitakė su draudimu ir be didesnių sukurtimų perėmė rusiškus rašmenis? Juk tokių pavyzdžių įvairių tautų istorijoje esama.

Baltarusiai nesukūrė savo slap-tosios spaudos. Šiek tiek atsigausti jie pradėjo tik po 1905 m. revoliucijos. Vilniuje ir katalikiškoje Baltarusijos dalyje jie jau buvo atkutę. Tačiau bažnyčioje baltarusių kalba pridėtinė pamaldose niekur nebuvo vartojama. Vienas kitas pamokslas baltarusiškai buvo sakomas netgi Vilniaus vyskupijoje, tačiau retai, epizodiškai.

Esu peržiūrėjęs Vilniaus vyskupijos archyvus, tačiau neradau nė vieno prašymo vyskupui ar vyskupijos administratoriui, kad bažnyčioje būtų pridėtinės pamaldos baltarusių kalba. Lietuvių prašymais – užversta.

Kodėl taip buvo – dėl baltarusių tautinės inteligentijos silpnumo?

Kad baltarusių kunigų visoje vyskupijoje, jeigu ir buvo užsirašiusių koks dešimtis, tai labai menkos jėgos. Kitų baltarusių kunigų anketose net neparašyta, kad jie moka baltarusiškai. Vienas kitas ilgiau dirbęs baltarusių

parapijose lietuvis kunigas baltarusiškai pramokdavo. Tokia buvo baltarusių padėtis.

Ukrainiečiams XIX a. septintajame dešimtmetyje iš dalies taip pat buvo uždraustas raštas, leidyba ir spauda ukrainiečių kalba. Šis draudimas buvo atšauktas tik 1905 m.

Net ir suomiams buvo uždrausta grožinė literatūra jų kalba. Kas čia bendro? Siekis, kad tos tautos liktų liaudinės, nepakiltų iki visaverčių tautų ir naudotųsi vadinamųjų aukštesniųjų tautų literatūra, kultūra.

Žydai sugebėjo išvengti spaudos draudimo

Tai buvo siekis visas tas skirtingas tautas išstipdyti Rusijos imperijoje? O gal valdančiajai tautai patogiu turėti „žemesnę“ tautą, kurios žmonės būtų vergai ir tarnai?

Būta siekio tas tautas integruoti į Rusijos imperiją kiek įmanoma asimiliuojant pirmiausia visas krikščioniškas tautas, nepriklausančias stačiatikių bažnyčiai. Ši politika taikyta ir musulmonų tautoms, ypač Pavolgio. Mažesniu mastu ir kiek kitaip buvo persekiojami žydai. Bet jų asimiliacija vyko per mokslo įstaigas, suartėjant su rusų kalba ir kultūra, ypač nuo XIX a. vidurio.

Tačiau žydų spauda niekur Rusijos imperijoje nebuvo draudžiama?

Nebuvo. Išskyrus lietuvių, baltarusių, ukrainiečių ir latgalių spaudą, kitos tautos savo kalba ir rašmenimis laisvai galėjo spausdinti knygas. Kad ir kaip keista, Kurše buvo leidžiama spauda latvių kalba. Nebuvo draudžiama spauda Livonijos ir Estijos gubernijose, ypač tai, kuri buvo spausdinama gotišku šriftu. Latgaliai buvo katalikai, naudojo lotynišką, atseit, lenkišką, raidyną, tad jiems draudimas galiojo.

Akivaizdu, kad vokiečių interesų Pabaltijyje Rusijos valdžia stengėsi nepažeisti.

Vadinamosios Pabaltijo gubernijos turėjo šiek tiek savarankiškumą. Tėn buvo stipresnė vokiečių įtaka, tad Rusijos valdžia stengėsi mažiau kištis. Caro dvaras taip pat buvo gana stipriai susietas su vokiečių kraštais ir kultūra. Todėl vokiečių kultūra Rusijoje buvo toleruojama.

Ar pasaulio mastu būta panašių atvejų kaip su lietuvių spaudos draudimu?

Nesu daug gilinęsis, todėl vengčiau atsakyti. Vienas dalykas, kai raidynas įvedamas rašto neturintčiai tautai, ir visai kitas, kai tauta turi savo raštą. Pats raidyno keitimas neturint išankstinių asimiliacinių ar kitų tikslų, nėra toks skausmingas. Pavyzdžiui, Rumunijoje XIX a. viduryje kirilica taikiai buvo pakeista lotyniškais rašmenimis, XX a. pradžioje Turkijoje arabiškas raidynas užleido vietą lotyniškam. Tarybiniais laikais Vidurinės Azijos tautoms raidynas kelis kartus buvo keičiamas: vietoj arabiško įvestas lotyniškais laikėsi iki 1937 metų. Pamenu, kaip dar apie 1960-uosius lankydama Šaškente pastebėjau aprūdijusias lenteles su senais gatių pavadinimais lotyniškais raidėmis. Vietiniai paaiškino, kad seniau čia naudotas lotyniškais raidynas. Siekta „suar-tinti“ Vidurinės Azijos tautas su „didžiąja“ tauta, todėl ten buvo įvestas rusiškais raidynas.

Man dar studijuojant Vilniaus universitete, sklاندė gandai, kad buvo norima ir Baltijos kraštuose įvesti rusišką raidyną. Nežinau, kiek čia tiesos. Juk tik Baltijos kraštuose, Gruzijoje ir Armėnijoje buvo pavykę išlaikyti savo raidyną. Net azerbaidžaniečiai sovietmečiu rašė rusišką raidyną.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Jonui Račkauskui – garbės daktaro vardas

Įvertinimas

Gegužės 13 d., Lituanistikos tyrimo ir studijų centrą (LTSC) pasiekė džiugi žinia, jog Šiaulių universiteto Senatas prof. Jonui Račkauskui suteikė garbės daktaro vardą.

2004 m. kovo 18 d. Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto Lietuvių kalbos katedros posėdyje nutarta kreiptis į Fakulteto tarybą ir siūlyti Lituanistikos tyrimo ir studijų centro pirmininko, dr. prof. Jono Račkausko kandidatūrą Šiaulių universiteto garbės daktaro vardui gauti, o 2004 balandžio 8 d. Humanitarinio fakulteto tarybos posėdyje nutarta kreiptis į Universiteto senatą prašant suteikti jam garbės daktaro vardą.

Prof. Jonas Račkauskas (gimęs 1942 m. Švėkšnoje) – pagal universitetinį išsilavinimą yra pedagogikos ir psichologijos bei mokyklų administravimo specialistas. 1963–1967 m. dirbo De Paul universitete. 1966–1986 m. tarnavo JAV kariuomenėje (generalinio štabo majoras). 1968 m. baigė Pedagoginį lituanistikos institutą. Nuo 1968 m. dėstė Čikagos valstybiniam universitetui (nuo 1981 m. šio universiteto profesorius). Apgynęs darbą apie Edukacinės komisijos veiklą Lietuvoje 1773–1794 m., įgijo pedagogikos mokslų daktaro laipsnį Otavos universitete (Kanada).

Profesorius J. Račkauskas aktyviai dalyvauja daugelio lietuvių visuomeninių organizacijų, fondų, tarybų ir kitų struktūrų veikloje, pavyzdžiui, nuo 1971 m. yra Lietuvos istorijos draugijos vice-pirmininkas, nuo 1978 m. Lituanistikos instituto istorikų sekcijos pirmininkas, nuo 1979 m. iki 1988 m. Jaunimo centro direktorių tarybos pirmininkas, nuo 1996 m. iki 2000 m. vadovavo Amerikos Lietuvių Tarybai. Profesorius J. Račkauskas yra aktyvus Amerikos lietuvių visuomenės veikėjas, labai daug ir įvairiapusiškai prisidėjęs prie lietuvių išlaikymo bei puoselėjimo išveivijoje, taip pat savo darbais nusipelnęs Lietuvai. Už šią veiklą 1996 m. jis apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino IV laipsnio ordinu. Apie J. Račkauską nemažai rašyta ir išveivijos, ir Lietuvos leidiniuose, taip pat ir jo sumanytame bei kartu su Mokslo ir enciklopedijų leidykla įgyvendintame projekte – žinyne *JAV lietuviai* (2 t; 2002). Šiuo metu parengta ir knyga apie J. Račkausko gyvenimą bei veiklą (sudarytojas doc. Jonas Dautaras iš Vilniaus pedagoginio universiteto, o vienas iš redaktorių – Šiaulių universiteto docentas Juozas Pabrėža).

Prasmingas darbas išveivijoje

Išveivijoje prof. J. Račkauskas 1981 m. įsteigė ir iki šiol vadovauja Lituanistikos tyrimo ir studijų centrui (LTSC), kuris veikia remiamas Lietuvos Fondo ir visuomenės aukų. LTSC yra daigianarė struktūra, jungianti 10 padalinių: tai Žilėvičiaus-Kreivėno muzikologijos archyvas, lietuvių medicinos muziejus ir archyvas, S. Budrio foto archyvas, Lietuvių muziejus, Meno archyvas, Lietuvių genocido tyrimo centras Amerikoje ir kiti. Visų šių archyvų bei muziejų fondai laisvai prieinami įvairių pakopų studentams ir mokslininkams. Pasaulio lietuvių archyve, kuris yra vie-

Profesorius Jonas Račkauskas

nas stambiausių LTSC padalinių, gausybė dar neištirtos medžiagos apie politines, kultūrinės, tautines, švietimo organizacijas bei pavienius asmenis, aktyviai prisidėjusius prie lietuvių puoselėjimo, taip pat apie visuomenės ir kultūros veikėjus ir pan. Šio centro paskirtis – kaupti išveivijos lietuvių turimus archyvus, knygas, kataloguoti, sudaryti sąlygas didesniam studentų bei mokslininkų skaičiui susipažinti su turima medžiaga. LTSC fondais gali naudotis ir užsienyje, ir Lietuvoje gyvenantys įvairių sričių (ypač humanitarinių) specialistai. LTSC pirmininkas prof. J. Račkauskas sudaro sąlygas stažuotis LTSC ir tyrinėti dokumentus bei rinkti medžiagą naujiems tyrimams. Glaudūs ryšiai LTSC ir prof. J. Račkauską sieja su Lietuvos universitetais, ypač su Vilniaus pedagoginiu universitetu, kurio garbės daktaru profesorius tapo 1995 m. Taip pat VPU, ir Vilniaus bei Klaipėdos universitetų studentai bei profesūra nuolat naudojami LTSC siūlomoms mokslinėms veiklos galimybėms. Archyvų medžiaga domisi ir kitų Lietuvos institucijų darbuotojai. Pastaruoju metu ypatingą dėmesį profesorius kreipia į Žemaitiją – pats kilęs iš šio krašto ir visą gyvenimą jam ištikimas, jis pasirengęs visomis išgalėmis remti ir šio regiono aukštojo mokslo instituciją – Šiaulių universitetą.

Rūpinasi dėstytojų stažuotėmis

Šiaulių universiteto dėstytojai jau kelis kartus pasinaudojo galimybe stažuotis prof. J. Račkausko vadovaujame LTSC, pavyzdžiui, 2003 m. rudenį doc. Stasys Tumėnas rinko medžiagą sociolingvistiniam tyrimui apie išveivijos lietuvių požiūrį į dvikalbystę, į tarmių išsilaikymą kitakalbėje aplinkoje (skirtingos trukmės stažuotėse jis yra buvęs ir anksčiau), doc. Regina Kvašytė tyrinėjo Amerikos lietuvių organizacijų oficialiųjų dokumentų kalbą. Dėl profesoriaus paramos bei palaikymo

Šiaulių universiteto doc. J. Pabrėža ir doc. R. Kvašytė turėjo galimybę 2003 m. gegužės 21–25 d. skaityti pranešimus XII Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziume Lemente. LTSC taip pat yra lankęsis ir prorektorius Donatas Jurgaitis, ir universiteto prof. Vytautas Karvelis, kuriems Centrui vadovaujantis prof. J. Račkauskas paliko didelį įspūdį kaip atsidadavęs savo gimtajam kraštui veiklus žmogus. Centre labai vertinama tai, kad apsilankantys svečiai talkina ir LTSC – rašo straipsnius į vietinę spaudą, padeda suredaguoti vieną kitą leidinį, prisideda prie archyvų fondų tvarkymo. Prof. J. Račkauskas visokeriopai skatina mokslinius tyrimus bei kvalifikacijos kėli-

mą. Pagal archyvo fonduose surinktą medžiagą LTSC leidžia knygas, taigi parengus studiją yra galimybė ją ir išleisti – finansavimas iš Lietuvos fondo tam gaunamas tarpininkaujant LTSC ir asmeniškai profesoriumi. Išleista daugiau kaip 50 knygų, kai kurios jų sulaukusios ir pasaulinio pripažinimo bei išverstos ir pakartotinai išleistos Lietuvoje (pavyzdžiui, W. Urban'o knyga apie Žalgirio mūšį). LTSC priklauso ir Lituanistikos institutas bei Pedagoginis lituanistikos institutas, kurio rektoriumi nuo 1979 m. buvo prof. J. Račkauskas. Šiame institute lietuvių kalbą studijuoja JAV lietuviai.

Lietuvių oazė

LTSC yra lietuvių oazė. Kartu su jėzuitų vienuolynu, Lietuvių centru (Jaunimo centru) LTSC sudaro vienišą kompleksą. Lietuvių centro patalpose ne kartą yra koncertavę ir Šiaulių universiteto liaudiškos muzikos ansambliis Saulė.

Prof. J. Račkauskas kelis kartus yra dovanojęs universitetui įvairių knygų (pirmą kartą dar 1994 m.). Ateityje galvojama apie glaudesnę bendradarbiavimą su Šiaulių universiteto biblioteka, nes, pavyzdžiui, su Nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka sudaryta sutartis dėl knygų persiuntimo. LTSC pastangomis į Lietuvą yra atkeliavę daugiau nei 1,5 milijono knygų. Šios bibliotekos darbuotojos yra prisidėjusios prie LTSC knygų katalogavimo Čikagoje. Tokio pobūdžio ryšius planuojama užmegzti ir su Šiaulių universitetu. O LTSC saugyklose sudėtos kelios dešimtys dešimtųjų knygų, skirtų universitetui. Beje, LTSC bibliotekos fonduose esama ir Šiauliuose išleistų leidinių, kuriuos profesorius teigiamai vertina.

Prof. J. Račkauskas seka įvykius Lietuvoje, taip pat domisi Šiaulių universiteto gyvenimu, ne kartą yra įvertinęs Universiteto pasiekimus.

*Doc. dr. Regina Kvašytė
Šiaulių universitetas*

VILNIAUS PEDAGOGINIS
UNIVERSITETAS

skelbia konkursą užimti šias pareigas – Edukologijos katedroje 1 profesorius.

Prašymai ir dokumentai priimami 10 dienų po paskelbimo dienos Personalo skyriuje, 101 kab., Studentų g. 39, Vilnius, tel. (8 ~ 5) 279 00 89.

Su konkurso nuostatais galima susipažinti Universiteto interneto puslapyje adresu www.vpu.lt

Rektorius

Knygos dar rašomos, leidžiamos, tikriausiai ir skaitomos

Atkelta iš 1 p.

Mokslininko darbų raiškos forma

Geologijos ir geografijos instituto Tarybos pirmininkas doc. Ričardas Baubinas spaudą pavadino pagrindine mokslinių rezultatų išraiškos forma. Kiek betobulėtų kompiuterinės technologijos, elektroninė informacinė skvarba, vis dėlto knyga, leidinys, žurnalas tebėra svarbiausia mokslininko darbų raiškos forma.

R. Baubinas priminė ir su spaudos draudimu susijusį vieną pirmųjų lietuviškosios kartografijos kūrinių: tai 1900 m. inž. Antano Macijausko sudarytas ir Peterburge išleistas *Žemėlapis lietuviškai latviško krašto. Mastalas 1:840 000 tikro didumo*. Žemėlapi, kuriame užrašai buvo lietuvių kalba ir lotynišku šriftu, carinė Vyriausioji spaudos reikalų valdyba konfiskavo. Prasadėjo politinė byla, kurią A. Macijauskas laimėjo 1904 m. gegužę, praėjus vos 2 savaitėms po lietuviškos spaudos draudimo panaikinimo. Beje, *Žemėlapis* išliko tik 3 pasaulio bibliotekose, tarp jų – ir Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje. Sovietmečiu ši bibliografinė retenybė buvo įkainota... 10 kapeikų.

Savųjų rankos moka ne tik glausti

Taigi tyrinėjant Lietuvos mokslo istorijos dalykus niekaip nepavyks apeiti 40 metų trukusio spaudos draudimo laikotarpio, kadangi net ir tuo metu lietuviškos gamtotyros knygos ir vadovėliai buvo spausdinami Rytų Prūsijoje, JAV. Įdomiausia, ir į tai dėmesį atkreipė R. Baubinas, jog praėjus šimtui metų nuo spaudos draudimo panaikinimo, Lietuvos mokslo spauda vėl buvo beatsidurianti panašioje būklėje. Pernelyg sureikšminus spaudos anglų kalba prioritetą lietuviška mokslinė spauda buvo įsprausa į tokią kerčę, kad nejučia piršosi mintis apie nau-

ją spaudos engimo laikotarpį, dabar jau savųjų rankomis. Laimei, tolesnės eigos tokios tendencijos neįgavo, bet mokslo visuomenei sukėlė daug nerimo. Akivaizdu, kad Lietuvos kultūra ir mokslas gyvuoja ant gana pavojingos seisminio lūžio ribos. Matyt, pats laikas sutarti, gal ir įtvirtinti nuostatą, jog lietuviška mokslinė spauda – tai ne tik fizinė mokslo „produkcijos“ išraiška, bet ir kultūros reiškinys.

Lietuva – mamutų tėvynė

Vis dėlto keturi aplinkos tyrinėjimų institutai dar turi ką pasiūlyti ir lietuviškai skaitančiam skaitytojui. Loginį kirtį dedame ant žodžių *dar turi*, nes Botanikos instituto direktorius dr. Valerijus Rašomavičius juk neatsitiktinai keturis parodoje dalyvaujančius institutus pavadino *išlikusiais mamutais*, kurie Lietuvos mokslo ir studijų sistemoje kartu su Lietuvių kalbos, Lietuvių literatūros ir tautosakos bei Lietuvos istorijos institutais dar rašo ir leidžia lietuviškas knygas. Svarbiausia – vertingas knygas, kurios bus cituojamos ir po 50 metų, – teigė V. Rašomavičius. Jis priminė, jog mokslinio straipsnio gyvavimo, t. y. citavimo laikas, geriausiai atveju siekia dešimtį metų. Toks esąs mokslo vystymosi dėsniumas. Tad ką dar sugeba išleisti mūsų keturi institutai, kurie laikosi tradicijos ir savo darbo prasmę suvokia ne vien kaip mokslo žinių kaupėjų? Jeigu mokslas yra kultūros dalis, tai svarbu, kad mokslo žmogus save suvoktų kaip kūrėją, inteligentą, įsipareigojusį ne tik mokslui, bet ir savo šaliai bei tautai, iš kurios save kilkina ir kurios dalimi jaučiasi esąs.

Ir apie lietuvišką samaną galima sudėti dainą

Botanikos institutas dar tebeleidžia periodinį mokslinį leidinį *Bota-*

nica Lithuanica. Per metus pasirodo keturi tomai anglų ir vienas lietuvių kalba. Leidinyje pateikiami naujausi tyrinėjimų duomenys. Natūralu, jog kiekviena šalis stengiasi pirmiausia tyrinėti tai, ką turi savo teritorijoje, ir po trupinį savo tyrimų išvadas krauna į pasaulinio mokslo lobyną. Šio vyksmo dalyviai yra ir Lietuvos botanikai.

Jie tebeleidžia atskirus *Lietuvos grybų* tomus (per pastaruosius dvejus metus išėjo dar du nauji tomai). Lietuvos, Latvijos ir Estijos botanikų bendradarbiavimo pavyzdys – *Baltijos šalių floros* 3 tomas. Baltijos regionas labai įdomus mokslo požiūriu, nes tai tarsi skiriamoji riba tarp Vakarų ir Rytų Europos ir šitai at-

Geologijos ir geografijos instituto direktorius Algirdas Zuzevičius ir Tarybos pirmininkas Ričardas Baubinas sveikina parodos dalyvius

spindi floros pobūdis. Minėtas veikalas pasirodo anglų ir rusų kalbomis, o jį leisti prieš 20 metų pradėjo karta, kurios triušą teko pabaigti jos darbo tęsėjams, vidurinėsios kartos botanikams.

Botanikai dėmesio teikia ir memuaristikai. 2003 m. paminėtos prof. Kazio Brundzos šimtosios gimimo metinės. Ta proga pasirodė ir jam skirta knyga *Profesorius Kazys Brundza*, kurią sudarė J. Klimavičiūtė ir V. Rašomavičius. Parodoje pristatyti ir artimųjų iniciatyva išleisti gar-

sakoma įvairių šalių bibliotekų, platinama ir internetinės knygų prekybos kanalais.

Ekologai dar tikriausiai nustebins

Pagrindinis Vilniaus universiteto Ekologijos instituto leidinys – anglų kalba leidžiamas *Acta Zoologica Lituania*. Nors tokiai leidybai institutas ir negauna iš valstybės lėšų, bet naudodamasis savo leidybine baze, atlieka daug parengiamųjų darbų ir taip sumažina išlaidas. Tiesa, tiražą teko sumažinti, tačiau svarbiausia, kad leidinio kokybė nenukentėjo. Spausdinami originalūs straipsniai, praėjusiais metais du numeriai skirti V Baltijos ekologų konferencijos pranešimams. Beje, žurnalas *Acta Zoologica Lituania* pristatytas įtraukti į Mokslinės informacijos instituto (ISI) cituojamų leidinių sąrašą.

Išskirsime 2002 m. išleistą prof. Edmundo Lekevičiaus monografiją *The Origin of Ecosystems by Means of Natural Selection (Ekosistemų atsiradimas gamtinės atrankos būdu)*, 2003 m. pasirodžiusį prof. Irenos Eitminavičiūtės katalogą *Lietuvos dirvožemių erkės (Acari)*. Matėme ant ekologų stalo dar vieną kitą leidinuką. Dauguma Ekologijos instituto spaudinių skirta vykdomiems tarptautiniams projektams. Kasmet išleidžiamos mokslinės veiklos ataskaitos, kurios nuo 2003 m. pradėtos leisti taip pat ir anglų kalba.

Ekologai reguliariai leidžia instituto darbų bibliografijas, mokomąsias priemones studentams, tačiau pašaliečiui susidarė įspūdis (gal ir ne visai teisingas), kad jie ne itin skuba rašyti monografijas. Nepamatėme iškilesnės asmenybės skirtų knygų. Aišku, patys ekologai su tokiu vertinimu nesutiks, primins ankstesniais metais išleistas knygas apie P. Šivickį ir T. Ivanauską. 2003 m. plane taip pat numatytos tokios vertingos knygos kaip *Biologas Ipolitas Gasiūnas ar Pranciškus Baltrus Šivickis. Mokslo ir gyvenimo pėdomis* (sudarė Algimantas Jakimavičius), tačiau parodoje jų neišvydome, nes dar neišspausdintos. Ekologai tarsi kauptųsi ateities darbams, o dabar visas jėgas meta į projektus, tyrimus ir grynai mokslinę veiklą. Tačiau galimas dalykas, jog tai tik paviršutiniškas parodos lankytojo įspūdis.

Dukart du

Jei ekologai kaupiasi ateities veikalams, tai Lietuvos miškų institutas jau šiandien turi ką padėti ant stalo. Didelį susidomėjimą kelia labai solidus dviejų miškininkų ir dviejų botanikų bendras darbas –

Botanikos instituto direktorius dr. Valerijus Rašomavičius pristato botanikų knygas ir leidinius

saus botaniko mikologo prof. Antano Minkevičiaus prisiminimai *Mano gyvenimo nuotrupos*. Knyga išleista tik 200 egzempliorių tiražu – kas ją įstengs perskaityti?

Organinės įvairovės pažinimui reikšminga dr. Ilonos Jukonienės knyga *Lietuvos kaminai ir žaliosios samanoms*. Tai tikras Lietuvos samanų ir kaminų sąvadas. Šių augalų tyrimus Lietuvoje pradėjo A. Minkevičius ir kiti, o 1955 m. pasirodė A. Minkevičiaus *Vadovas Lietuvos TSR miškų, pievų ir pelkių samanoms pažinti*. Tyrimo duomenims kaupiantis, teko juos apibendrinti, tada ir paaiškėjo, kas dar nepadaryta, kokių tyrinėjimų stinga. Pastaruosius 10 metų I. Jukonienė tuo praktiškai ir užsiiminėjo. Naujajame veikale ji aprašė 335 samanų rūšis bei 36 Lietuvoje ieškotinas rūšis, pateikti geografinio ir ekologinio pagrindimo dėsniumai. Knyga gali naudotis visi besidomintys Lietuvos gamta ir konkrečiai – samanomis. Iliustracijų autorius botanikas Mindaugas Ryla. Knyga turi didelę paklausą pasaulyje, noriai už-

Parodoje įsitikinome, kad susidomėjimas mokslinėmis knygomis dar ne visai atvėses

monografija *Lietuvos dendroflora*. Autoriai – dendrologas doc. Mindaugas Navasaitis, miškotyrininkas prof. Remigijus Ozolinčius, botanikai profesorai Domas Smaliukas ir Jūratė Balevičienė. Piešiniai Birutės Noreikienės. Tokio veikalo Lietuvoje dar neturėjome.

576 puslapių monografijoje aprašyti Lietuvoje paplitę sumedėję augalai – 94 rūšys, priklausančios 26 šeimoms ir 45 gentims. Kai kurios rūšys arba jų vidurūšiniai taksonai (gluosnio ir erškėčio genčių) Lietuvoje konstatuoti pirmą kartą. Aprašoma nemažai formų ir kitų vidurūšinių taksonų, kurie ligi šiol nežinoti arba apie kurių egzistavimą Lietuvoje buvo paskelbta tik disertacijose ar mokslinėse ataskaitose. Kai kurios formos apskritai aprašytos pirmą kartą. Knygoje pateikta daug nuotraukų ir piešinių.

Miškų instituto direktorius R. Ozolinčius pripažino, jog nei vieni miškų mokslo atstovai, nei vieni botanikai tokio veikalo nebūtų parašę, reikėjo drąsos tokio darbo imtis. Rašydamas šią knygą ir bendraudamas su botanikais, profesorius sako si pats sužinojęs labai daug naujo, ko šiaip nebūtų pavykę sužinoti. Galėtume pasigirti, kad kai kuriose daug didesnėse ir turtingesnėse valstybėse apie tokį veikalą dar tik svajojama. Neabejotinai ši vertinga monografija pasitarnaus saugant Lietuvos biologinę įvairovę.

Skirta Lietuvos miškams

Paminėsime taip pat doc. Rimvydo Gabrilavičiaus ir Dariaus Danusevičiaus monografiją *Eglės genitiniai tyrimai ir selekcija Lietuvoje*. Knygoje apibendrinti daugiau kaip du dešimtmečius Lietuvoje vykdytų tyrimų rezultatai.

Iš Miškų instituto periodinių tęstinių leidinių akį traukia *Miškininkystė* (tarybiniais ir pirmaisiais Nepriklausomybės metais vadinta *Lietuvos miškų instituto darbai*). Leidžiama kartu su Lietuvos žemės ūkio universitetu, kasmet išeina po du numerius. Trumpesnė žurnalo *Baltic Forestry (Baltijos miškininkystė)* istorija. Jis leidžiamas drauge su kitų Baltijos šalių miško tyrimo institucijomis. Noriai žurnalas spausdina savo straipsnius ir kitų gretimų šalių miškininkai bei ekologai.

Miškų institutas rengia ir infor-

Geologijos ir geografijos instituto direktoriaus pavaduotojas mokslui ir studijoms dr. Petras Šinkūnas pasakoja apie pastarųjų metų spaudinius

macinius leidinius. Prieš keletą metų buvo pradėtos spausdinti instituto darbų ataskaitos, vėliau ši leidyba nutrūko, tačiau 2002 m. ir 2003 m. ataskaitiniai leidiniai vėl pasirodė. Beje, 2003 m. ataskaita papildyta ir anglų kalba. Šių leidinių dėka su instituto darbų rezultatais gali susipažinti ir miškininkystės praktikai.

Iš populiarių leidinių dėmesio nusipelno antras knygos *Pažink mišką* leidimas, parengtas su kitų institucijų specialistais. Eksponuota knyga *Kazlų Rūdos mokomoji miškų urėdija*, prie kurios rengimo labai prisidėjo ir Miškų instituto darbuotojai. Knygoje aprašyta daug urėdijoje esančių reikšmingų tyrimo objektų. Aplinkos ministerijos iniciatyva išleista knyga *Mūsų miškas*, tačiau autorius – Miškų instituto darbuotojas habil. dr. Jonas Grigaliūnas. Pridursime, kad institutas numato dar šiemet parengti didelės apimties iliustruotą leidinį *Lietuvos miškai*.

Dar ne šermenys, ne pakasynos

Geologai sutinka, kad jų darbai turi būti rašomi lietuviškai, tačiau ar daug lietuvių skaitytojų patrauks veikalai apie geologines tektonines struktūras, nuosėdų stromes ir kitus specifinius dalykus? Todėl kai kurias mokslinio pobūdžio knygas geologai rašo anglų ir rusų kalbomis. Kai kurie autoriai ėmėsi net labai savotiš-

ko eksperimento: pusę knygos rašo lietuviškai, o kitą pusę – angliškai. Sunku pasakyti, kuo baigsis ši inovacija, tačiau šiandien tai panašu į gudaravimą: kad ir vilkas būtų sotus, ir avis sveika.

Baltica, Geografijos metraštis ir Litosfera – tai trys periodiniai leidiniai, kuriuos leidžia Geologijos ir geografijos institutas. Leidiniai patyrė tam tikrų permą. *Baltica* pakeitė savo išorę, leidinys orientuotas į tarptautinę geologų ir geografų visuomenę. Publikuojami daugiausia užsienio autoriai, siekiama tapti tarptautiniu leidiniu ir gauti citavimo indeksą. Šis žurnalas buvo skirtas Baltijos jūros tyrinėjimų medžiagai, tačiau dabar jis skiriamas visam Baltijos jūros baseinui, taip pat ir jūros drenuojamai teritorijai. Taigi publikacijų tematika išsiplėčia.

Rašantys lietuvių kalba gali reikštis nuo 1958 m. leidžiamame *Geografijos metraštyje*. Institutas tikisi šį leidinį išlaikyti, nors valstybė jo leidybos neremia. Metraštis plečia savo publikacijų tematiką, kaip to ir reikalauja buvusių atskirų Geografijos ir Geologijos institutų sujungimas į vieną. Matyt, bus orientuojamasi į šių mokslų sandūroje atliekamus mokslų tyrimus.

Leidiny *Litosfera* skirtas to paties pavadinimo valstybinės programos darbams skelbti. Programa baigta 2003 m., tad šia paroda, ko gero, baigiasi ir minėto leidinio gyva-

vimas. Tačiau pakasynų dar nebuvo, nes tikimasi poroje storokų šio leidinio tomų pateikti *Litosferos* programos rezultatų apibendrinimą.

Monografijos dar „dera“

Geologijos ir geografijos instituto įvairiomis kalbomis leidžiamų monografijų gausa parodoje galėjo nustebinti. Geologų ir geografų kraujyje glūdi poreikis ilgamečių tyrimų rezultatus publikuoti būtent apibendrinančiose monografijose – kad išliktų kitoms kartoms, nes tokius tyrimus artimiausiu metu vargu ar kas pakartos. Tiesa, tarp mūsų jau neesančio Alekso Kondrato monografijos parengimo ir leidybos reikalais rūpintis teko jo žmonai. Pomirtinė A. Kondrato monografija – *Antropogeninis poveikis Lietuvos gėlo požeminio vandens kokybei (1960–1995)*.

Paminėsime Vytauto Narbuto ir Algimanto Uginčiaus monografiją *Lietuvos vidurinio devono terigeniniai kompleksai*, Tado Jankausko mokslo veikalą *Lietuvos kambro sistemos stratigrafija* (anglų kalba), T. Jankausko su bendraautorais Vitaliu Sakalausku ir Sauliumi Šliaupa parašytą monografiją *Lietuvos vendas*. Povilas Suveizdis sudarė ir redagavo monografiją *Lietuvos tektoninė sandara*, išnagrinėjo XIX–XX a. atliktų tektonikos tyrimų svarbiausius re-

zultatus. Knygą praturtina detalus Lietuvos tektoninis žemėlapis.

Ilgametį tyrimo darbą vainikavo ir Aleksandro Šliaupos veikalas, skirtas Lietuvos neotektoninių struktūrų tyrinėjimui. Anglų kalba išėjo Rimantės Zinkutės monografija *Mikroelementų technogeninės asociacijos Lietuvos urbanizuotų teritorijų dirvožemiuose*. Autorė ištyrė sunkiųjų metalų sklaidą mūsų aplinkoje, jų asociacijas, pateikė ir metodiką, kaip atsekti mūsų aplinką teršiančius šaltinius, kaip įvertinti ir prognozuoti procesus. Jono Mažeikos darbas *Radionuklidai Lietuvoje geoaplinkoje* taip pat išleistas anglų kalba. Tai aplinkos radioaktyvumo tyrimams skirta knyga, kurioje nagrinėjama žmogaus sukeltos radiacinės taršos įtaka aplinkai, vertinamas radionuklidų taršos pavojingumas žmogaus sveikatai. Rasime duomenų apie dirbtinių ir gamtinių radionuklidų pasiskirstymo aplinkoje ypatumus – Ignalinos atominės elektrinės įtaką aplinkai, taip pat Černobylio AE katastrofos poveikį pietryčių ir pietvakarių Lietuvoje.

Poveikis sveikatai nagrinėjamas kolektyvinėje Jono Diliūno, Arūno Jurevičiaus ir Mykolo Kaminsko knygoje *Manganas Lietuvos gėlame požeminiame vandenyje*.

Nes esame jūrų valstybė

Vieninteliame Lietuvos jūrų uostui ir jo aplinkai skirta Kęstučio Jokšo, Arūno Galkaus ir Rimutės Stakenienės monografija anglų kalba *The Only Lithuanian Seaport and its Environment*. Joje bandoma apžvelgti Klaipėdos uosto išikūrimo, raidos istorines ir geografines sąlygas, įvertinama ekonominė reikšmė, ryškinamos darnios plėtros problemos, siūlomi sprendimo būdai. Uostas analizuojamas kaip gamtos procesų nuolat veikiamas ir gamtinę aplinką nuolat veikiantis žmogaus rankų kūrinys.

Klimato svyravimų poveikis fiziniams geografiniams procesams Lietuvoje – Arūno Bukančio ir didelės grupės autorių darbas, kuriame nagrinėjami XIX–XX a. klimato duomenys, klimato svyravimų įtaka žmogaus ūkinei veiklai, jūros lygio svyravimų poveikis krantams bei kitiems procesams. Šios aktualios temos rūpi viso pasaulio mokslininkams, kurie tuos

Nuketla į 17 p.

Organinės įvairovės pažinimui reikšminga dr. Ilonos Jukonienės knyga Lietuvos kiminai ir žaliosios samanos

Lietuvos miškų instituto bibliotekos vedėja Lilija Šaudienė priima pastarųjų metų „derlių“ iš Geologijos ir geografijos instituto mokslinio sekretoriaus Dariaus Veteikio rankų

Kelionė į Seinus, Punską ir senąją jotvingių žemę (1)

Atkelta iš 5 p.

Patraukėme link Didžiųjų Mozūrų ežerų, prie kurių glaudžiasi Vengozėvo (Węgorzowo) miestas, vokiškai Angerburgas, o lietuviškai, teisingiau prūsų tarpe, būtų Ungurupė. Išlikęs pastatas, kuriame 1912–1914 m. gyveno, mokėsi ir gydėsi būsimoji lietuvių literatūros klasikė Ieva Simonaitė.

Pasukome link Gižycko (Gižycko) miesto, tačiau vos tris kilometrus pravažiavę, pasukome į kalvelę, kur palaidoti 1914–1918 m. žuvę vokiečių ir rusų kariai. Tarp jų ir lietuvininkų pavardės (Potshwait'is, Birgel'is ir kitos). Nuo kalvos atsiveria vaizdas į Maurų ežerą, antrą pagal plotą ežerą Lenkijoje.

Šalia Gižycko miesto ant kalvos 1909 m. pastatytas kryžius: manoma, kad toje vietoje 1009 m. buvo nužudytas vyskupas Brunonas Kverfurto. Apie tai rašoma Kvedlinburgo analuose, kur pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose randame užrašytą žodį Lietuva. Štai kodėl Lietuva 2009 m. minės savo Tūkstantmetį.

Iš Gižycko sukame atgal į Seinus, bet pakeliui užskame į buvusią Vygrių salą, dabar pusiasalį, kur 1602 m. vienuoliai kamalduliai pastatė vienuolyną, bažnyčią ir aukštą varpinę, iš kurios atsiveria įspūdingi reginiai į Vygrių ežerą ir patį vienuolyną. 1999 m. ten lankėsi Romos popiežius Jonas Paulius II, kuris pusketvirtos paros ten ir gyveno.

Be „Lietuvių namų“ Seinai neįsivaizduojami

Seinuose galima išvysti ir vieną kitą lietuvišką užrašą, tačiau dažniausiai į akis krinta užrašas, kviečiantis apsisistoti *Lietuvių namų* viešbutyje, aplankyti *Karčiamą* ar panašiai.

Lietuvai atgimstant, 1988 m. Seinių lietuviams kilo mintis įsteigti ir pastatyti lietuvių kultūros centrą. Inicijatyvą parodė atgimusi Lenkijos lietuvių Šv. Kazimiero draugija – Lenkijoje gyvenančių lietuvių tautinė kultūrinė organizacija. Ji buvo įsteigta dar tarpukaryje ir veikė vadinamuosiuose Lenkijos okupuotose teritorijose – Vilniaus krašte ir Suvalkų trikampyje iki 1936 m., kai tuometinė Lenkijos valdžia draugiją uždraudė. Pokario metais nebuvo atkurta, bet jos vietoje 1957 m. buvo įkurta lietuvių visuomeninė kultūros draugija, kuri veikė prižiūrima Lenkijos vidaus reikalų ministerijos. Ministerija skyrė ir lėšų draugijos veiklai.

XX a. pabaigoje, kai Lenkijoje gyvenimas ėmė laisvėti, demokratėti, buvo atkurta ir prieškarinė Lenkijos lietuvių šv. Kazimiero draugija. Jos rūpesčiu pačiame Seinių miesto centre pirmiausia buvo nupirktas žemės sklypas. Reikia pasakyti, kad miesto centre tokį sklypą nupirkti nebuvo paprasta. Lėšų sudė-
jo ne tik šio krašto lietuviai,

bet parėmė taip pat JAV ir Australijos lietuviai. Šiandieniniais metais matuojant, surinktų pinigų nebuvo daug, tačiau ta valiuta visose socialistinėse valstybėse buvo labai brangi, todėl lėšų pakako iš buvusių savininkų nupirkti žemės sklypą ir pradėti statybą. Buvo sumanyta sujungti du skydinius surenkamus namus, kuriuos tais laikais gamino Alytaus eksperimentinis namų statybos kombinatas. Tačiau Lietuvoje papūtas Atgimimo vėjui, neatlaikė ne tik Alytaus namų statybos kombinatas, bet, kaip gerai žinome, ir tuometinis politinis režimas.

Žodžiu, alytiškiai taip ir nespėjo Seinių lietuviams padovanoti dviejų savo gamybos namų, užtat jau nepriklausomos Lietuvos tuometinė vyriausybė nutarė Lietuvos lėšomis ir pagal lietuvių architektų projektą statyti *Lietuvių namus*. Statybos darbus atliko Marijampolės statybos bendrovė. Architektūros žinovai įvertins didžiosios salės lubų arkinę konstrukciją. Nepaisant įnemenko sumanymo pareikalavusios lubų konstrukcijos, salės akustikos seišiniai mums negyrė, apgailestavo, kad mūsų laikų architektai toli gražu jau nebegali konkuruoti su senovės meistrais.

Taigi šiemet sukanka penkeri metai, kai Seinuose įsikūrė Vyskupo A. Baranausko fondo *Lietuvių namai*. Juos sudaro Seinių krašto lietuvių kultūros centras, o pastato ant fligelio plevėsuojanti Lietuvos trispalvė – ženklas, kad čia veikia taip pat Lietuvos Respublikos konsulas.

Seinių krašto lietuviams, o jų yra apie keturis tūkstančius, *Lietuvių namai* tapo tikru traukos centru. Vyksta įvairūs kultūriniai renginiai, minėjimai, meninės saviveiklos kolektyvų koncertai. Dažnai koncertuoja pro-

Seinių lietuvis Eugenijus Petruškevičius pasakoja apie Lietuvių namus

fesionalūs atlikėjai bei meno saviveiklininkai ir Lietuvos. O seišiniai turi ne tik meno saviveiklininkų, bet ir bažnytinį chorą, kurio repertuare yra ir pasaulietiški dainų. Mums lankantis *Lietuvių namuose*, dar tebeveikė Vilniaus universiteto bibliotekos senų istorinių žemėlapių paroda. Nemaža čia Lietuvos dailininkų darbų. Foje matėme 2003 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos Ministro Pirmininko Algirdo Brazausko padovanotą dailininko Adomo Varno paveikslą *Mindaugo vainikavimas* kopiją. Šią istorinę drobę dailininkas 1952–1953 m. nutapė Čikagoje, minint Lietuvos karaliaus Mindaugo 700 metų krikšto ir karūnavimo jubiliejų. Seišiniai didžiuojasi, kad *Lietuvių namuose* yra lankęsi visi Lietuvos prezidentai.

Čia galima apsistoti

Beveik nėra nė vieno šeštadienio ar sekmadienio, kad lietuvių dainomis ar muzika neskaudėtų *Lietuvių namų* didžioji salė. Čia taip pat vyksta pokyliai, vestuvės, taigi salė nuomojama įvairiems tikslams, nes fondas turi užsidirbti lėšų – Lenkijos valstybė jam jokių lėšų neskiria. Paprastai per atvelykį *Lietuvių namuose* vyksta apeiginio liaudies meno parodos, eksponuojami ne tik margučiai, bet ir įvairūs tradiciniai dirbiniai iš šiaudų ir panašiai.

Lietuvių namuose veikia viešbutis, kuriame galima apnakvydinti iki 53 asmenų. Nakvynės kaina parai nuo 33 iki 70 zlotų vienam asmeniui. Grupėms, kuriose daugiau kaip 20 asmenų, taikomos specialios kainos – 30 zlotų žmogui už nakvynę. Šalia yra *Karčiamą*, kurioje galima skaniai papietauti. Lietuvių kultūros ir švietimo išsaugojimu rūpinasi Vyskupo Antano Baranausko fondas *Lietuvių namai*, kuris valdo ir administruoja šį pastatą. Fondą steigti prireikė ir todėl, kad Lenkijos lietuvių Šv. Kazimiero draugija pagal Lenkijos įstatymus negali gauti lėšų iš užsienio, o fondas gali.

Seinuose lietuviška knyga ne naujiena

Lietuvių namams atvykstantys lietuviai paprastai stengiasi padovanoti knygų, žurnalų ir kitų spaudinių. Bibliotekoje dabar yra apie keturis tūkstančius knygų. Savo išleistų knygų *Lietuvių namams* kelis pakus padovanojo Lietuvos kultūros ir filosofijos institutas. Negana to, dr. Donata Pareigytė ir dailininkė keramikė Genuė Jačėnaitė iš savo bibliotekų padovanojo Seinių *Lietuvių namų*, vėliau ir Punsko licejaus bibliotekoms Maironio *Pavasario balsus*, A. Baranausko *Anykščių šilėlių*, pasakų vaikams, G. Jačėnaitės ir L. Klimkos knygą *Senovės dievas ir mitinės būtybės*.

Būtina pažymėti, kad Seinių Lie-

tuvių namuose vyksta įvairios tarptautinės konferencijos, apsisistojama intelektualai iš visos Europos. Mat vienuolika metų Seinuose veikia organizacija *Paribys (Pogranicze)*, kuri domisi ir rūpinasi Vidurio ir Rytų Europoje gyvenančių tautinių mažumų reikalais. Ypatingą dėmesį, aišku, skiria žydų tautinei mažumai, čigonams. Bent jau dešimtį kartų per metus rengia Europos masto rašytojų, filosofų ir apskritai intelektualų suvažiavimus. Dalyvių apgyvendina *Lietuvių namuose*, kur, reikalui esant, užsisako ir košerinio maisto. Bendradarbiavimas abejoms šalims naudingas.

Ką skyrė Seina

Iš *Lietuvių namų* norint patekti prie Seinių bažnyčios tenka pervaziuoti Marychos upelį, bet jis taip tik XIX a. pradėtas vadinti. Senasis upelio pavadinimas – Seina. Ilgis su aukštupiu 43 km, įteka keliolika intakų. Lenkiškas vardas Marycha taip pat, pasirodo, nėra lenkiškas, o kildinamas nuo Maro ežero (seniau *Mare* vadinto, dabar lenkiškai *Pomorze*).

Nekyla abejonių, kad Seinai vardą gavo nuo Seinos upės. Tai jotvingių duotas vardas. Dar kai kuriuose pokariniuose raštuose teigiama, kad vardo reikšmė nėra išaiškinta. Vis dėlto Eugenijus Petruškevičius išaiškino labai paprastai ir įtikinamai: lietuvinami galėtume šį pavadinimą išarti kaip *siena*, kitaip tariant, upė buvo dviejų giminių skiriamoji riba. Lygiai taip pat sakoma *Seirijai* vietoj jotvingiško *Sierijai*, *Veisiejai* – vietoj *Viesiejai*. Tačiau su *Leipalingio* miesteliu Lazdijų rajone įvyko kitaip: lietuviškai turėtų būti *Liepalingis*, nuo žodžio *liepa*, bet įsitvirtino vedins iš jotvingiško *leipa*. Tų jotvingių kalbos pėdsakų išliko gana daug Dzūkijoje, taip pat ir Lenkijos teritorijoje esančioje Vakarų Dzūkijoje. Ne paslaptis, kad geriausi senų pavadinimų saugotojai yra senieji vietovardžiai, o užvis geriausi – vandenvardžiai.

Mintis pastatyti paminklą

Seinių miestas išaugo kelių sankryžoje: iš Prūsų per Suvalkus į Merkinę bei Vilnių, o iš Kauno per Kalvariją, Gibus į Augustavą bei Gardiną. Apie Seinių atsiradimą ir jų reikšmę lietuviybei būtina prisiminsime, bet vėliau. Negalima bandyti žmonių kantrybės ilgais istoriniais aiškinimais, kai jie mato tolumoje kiek aukštesnėje miesto vietovėje boluojančią Katedrą ir nori kuo greičiau prie jos priėti. Mat visi žino,

Kultūros ir filosofijos instituto keliauninkų grupė prie buvusio dominikonų vienuolyno Seinuose

kad Katedroje dirbo, pamokslus sakė, lietuvius ir lenkus taikė, o po mirties ten palaidotas vyskupas ir poetas Antanas Baranauskas. Šalia Katedros stovi ir *Anykščių šilelio* autoriui pastatytas paminklas.

Kaip teigia E. Petruškevičius, mintis pastatyti A. Baranauskui, kuris Seinų vyskupu buvo 1897–1902 m., paminklą kilo pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui. Tačiau tuometiniai Lietuvos ir Lenkijos santykiai tokiems projektams buvo visiškai nepalankūs. Koks jau čia paminklas, jeigu dėl Seinų tarp lietuvių ir lenkų virė aršios kovos, 11 kartų Seinai ėjo iš rankų į rankas. Nors pagal 1920 m. Lietuvos ir Tarybų Rusijos sutartį buvusi Suvalkų gubernija, taigi ir

toriai ir architektai, ką pasiūlytų, Seinų valdžios atstovams netiko. Priešais Šv. Agotos koplyčią skverelyje blogai, nes skverelį kada nors gali tekti naikinti, bus kitaip pertvarkomas miesto transporto eismas, tad paminklas trukdytų – negalima skverelyje statyti paminklo. Greta buvusių Vyskupų rūmų, kur gyveno A. Baranauskas, taip pat kažkodėl netiko. Be to, numatytas paminklas valdžiai atrodė per aukštas, nesiderinantis su vietos architektūra. Nors išskyrus Katedrą jokios ypatingos architektūros aplinkui nėra.

Tikroji nenoro, kad toks paminklas atsirastų Seinuose, priežastis buvo visai kita. Sykį E. Petruškevičiui vienas aukštas rajono pareigū-

Skulptoriaus prof. Gedimino Jokūbonio sukurtas paminklas Anykščių šilelio autoriui Seinai, buvo priskirti Lietuvai, bet lenkai Seinų kraštą ginklu atplėšė nuo Lietuvos.

Po Antrojo pasaulinio karo prieš lietuvius Lenkijoje nebuvo nusistatymo, tačiau Gomulkos ir Gereko vadovaujamoje šalyje vargu ar buvo galima svajoti apie paminklą vyskupui, tegul tai būtų ir A. Baranauskas. Nesikreipė dėl paminklo į Lenkijos valdžią ir tuometinio Tarybų Lietuvos režimo vadovai.

Kodėl vis netiko paminklo projektas

Tik XX a. dešimtajame dešimtmetyje vėl atgijo mintis pastatyti paminklą vyskupui A. Baranauskui. Iškart susidurta su beveik neįveikiama problema – kur statyti paminklą? Kokią vietą parinktų Lietuvos skulp-

nas tiesiai šviesiai pasakė: *Klausk, Eugenijau. Ne tas, kad nesiderina paminklas – visai ne ta priežastis. Reikalas tas, kad Lenkijos visuomenė dar nepasirengusi tokiam paminklui Seinuose. Labai atvirai pasakytą. Galimas dalykas, valdžia būgštavo ir dėl galimų ekscesų – yra visokių žmonių.*

Keitėsi gyvenimas, o kartu ir lenkų visuomenė. 1999 m. labai iškilmingai buvo atidengtas vyskupo Antano Baranausko paminklas, kurio autorius skulptorius prof. Gediminas Jokūbonis.

Ir dar niekam neatėjo mintis išniekinti šį paminklą, tad ir visi buvusių valdžių nuogaštavimai pasirodė esą be pagrindo. Visuomenė tegul ir labai lėtai, tačiau keičiasi.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Be laisvo žodžio nebūtų Laisvos Lietuvos (2)

Pradžia Nr. 10

Ši šventė – tai ir atsivėrimo pasauliui siekis

Gegužės 7-ąją, Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną, Lietuvos Respublikos Seime iškilmingas posėdis, skirtas Lietuviškos spaudos atgavimo 100-mečiui paminėti, prasidėjo UNESCO generalinio sekretoriaus Koichiro Matsuura sveikinimu. Jį perskaitė laikinai einantis Seimo Pirmininko pareigas, Lietuviškos spaudos atgavimo 100-mečio minėjimo komisijos pirmininkas Česlovas Juršėnas.

Iš tiesų, kiekvieno rašmens morfologija, kiekviena raidė, kiekvienas raidynas atskleidžia intymų atskiros kultūros veidą ir jos pasaulio supratimą. Grafinės sistemos ir jų įvairovė yra sudėtinė kalbinės įvairovės dalis, o kalbos, jų gausa yra esminis UNESCO siekiamo idealo ir strateginio tikslo – kultūrinės įvairovės – komponentas. Šiuo atveju UNESCO aiškiai įsipareigojo priėmusi Visuotinę kultūrinės įvairovės deklaraciją, už kurią vienbalsiai pasisakė 2001 m. spalį į Generalinę konferenciją susirinkusios šalys-narės ir kuri su veiksmų planu tapo ilgalaikė strategine Organizacijos platforma, – be kita ko, sakoma UNESCO generalinio direktoriaus Koichiro Matsuura laiške. Jame primenama, kad nematerialaus kultūrinio paveldo vertybė UNESCO laiko taip pat ir žodines tradicijas, žodinę raišką bei kalbą, kuri yra kultūrinio ir nematerialaus paveldo vektorius.

Atsižvelgdama į visa tai, UNESCO ir nutarė remti 100-ąsias lotyniško raidyno sugražinimo į lietuviškąją spaudą metines kaip datą, minėtiną pasaulio mastu.

UNESCO generalinio direktoriaus laiške toliau rašoma, kad *įvairovės skatinimas neturėtų būti suprantamas kaip kvietimas kultūroms užsiklesti savyje. Priešingai – tai kvietimas skatinti kūrinių, idėjų ir menininkų*

Laikinai einantis LR Seimo Pirmininko pareigas Česlovas Juršėnas skaito UNESCO generalinio direktoriaus Koichiro Matsuura sveikinimą

mainius, dialogą ir judėjimą atvirame pasaulyje. Grįžimas prie lietuvių pasirinktos kalbos ir raidyno istorijos kiekvienam mūsų ir kiekvienai tautai tepriena pareigą ir būtinybę kovoti prieš bet kokio pobūdžio vienodinimą, atsiverti, kalbėti su kitais ir žvelgti toliau už savo asmeninio horizonto.

Šiuo laišku UNESCO generalinis direktorius Koichiro Matsuura pareiškė simboliškai dalyvaujantis LR Seimo iškilmingame posėdyje, skirtame raštui, kalbai ir unikaliai kultūrai tautos, kuri sugebėjo per amžius išsaugoti savo vaidmenį ir vietą pasaulio kultūrų mozaikoje. Lietuvos prierašumas prie savo kultūros ir kalbos išraiškos priemonių savo pluralistiniu bei atviru pasauliui pobūdžiu yra puikiausias pa-

vyzdys, kaip reikia kurti taiką pasaulyje. Juk tai ir esą UNESCO veiklos pagrindas.

Dalyviai

Po šių prasmingų UNESCO generalinio sekretoriaus sveikinimų priminsime, kad iškilmingame posėdyje LR Seimo rūmuose dalyvavo laikinai einantis Lietuvos Respublikos Prezidento pareigas Artūras Paulauskas, LR Ministras Pirmininkas Algirdas Brazauskas, LR Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo deputatai, Nepriklausomybės akto signatarai, Atkurtos Nepriklausomos Lietuvos Respublikos Pirmosios vyriausybės nariai, LR Konstitucinio Teismo ir kitų Teismų vadovai ir atstovai, Lietuvos akredituotų diplomatinių misijų vadovai, Lietuvos Bažnyčių hierarchai bei jų atstovai, Seimui atskaitingų institucijų vadovai, Lietuvos apskričių viršininkai, miestų merai, Jungtinių Amerikos Valstijų Lietuvių bendruomenės nariai, leidinių redaktoriai, rašytojai, tautinių bendrijų atstovai, Lietuvių kalbos, Lietuvos istorijos, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutų mokslininkai, Lietuvos aukštųjų mokyklų rektorai, archyvų, muziejų, teatrų atstovai, daugelio kūrybinių organizacijų, asociacijų, draugijų, sąjungų atstovai. Buvo pakviesti ir dalyvavo nacionalinių laikraščių, savaitraščių, žurnalų redaktoriai bei kiti garbingi svečiai.

Ant kontroversijos ašmenų

Pirmojo pranešėjo – istoriko, Vilniaus pedagoginio universiteto prorektorius, Lietuvos istorijos katedros vedėjas – dr. Aivo Ragauskas prkalboje būta nemenko polemiko užtaiso, kai kurios išsakytos mintys sukėlė nemažas diskusijas Iškilmingo posėdžio kuluaruose. Kalbėtojas teigė, kad tarp carinės politikos tikslų lietuvių spaudos draudimas nebuvo

Nukelta į 20 p.

Vilniaus Pedagoginio universiteto prorektorius, Lietuvos istorijos katedros vedėjas dr. Aivas Ragauskas – LR Seimo tribūnoje

VILNIAUS GEDIMINO
TECHNIKOS UNIVERSITETAS

skelbia konkursą išvardytose katedrose šioms pareigoms užimti:

1. Fizikos katedra – profesoriaus (0,25 etato 1 vieta);
2. Kūno kultūros katedra – asistento (1 vieta).

Dokumentai priimami dvi savaites nuo paskelbimo dienos Personalo direkcijoje, Saulėtekio al. 11 (Saulėtekio rūmai, centrinis korpusas, 501 kab.), tel. (8 ~ 5) 274 50 09.

Rektorius

Atkelta iš 1 p.

**Laikas išryškina
tikrąsias vertybes**

Lietuvos MA Žemės ūkio ir miškų skyriaus pirmininkė akad. Veronika Vasiliauskienė renginį pradėjo ne nuo žolininkystės reikalų, o nuo... Siksto koplyčios Vatikane. Tiksliau, pacitavo akad. Jono Kubiliaus žodžius, neseniai pasakytus Kaune prof. Kazimiero Baršausko 100-ųjų gimimo metinių proga. J. Kubilius tvirtino du kartus matęs Siksto koplyčią: prieš restauraciją ji buvo puiki. Antrą kartą išvydo po restauracijos, kai buvo nuvalytos dulkės ir laiko apnašos – Siksto koplyčia profesoriui pasirodė dar gražesnė, ištis nepaprasta. Taip ir su mūsų mokslo žymiaisiais: nupūtus užmaršties dulkes, tos asmenybės suspindi naujai – laikas tik išryškina, kas jose mums svarbiausia. Lygiai taip atsitiko ir su prof. Juozu Tonkūnu.

V. Vasiliauskienė prisiminė J. Tonkūno 110-ųjų gimimo metinių sukaktį, kurią Lietuvos žemės ūkio universitetas ir Kauno visuomenė paminėjo buvusiuose restauruotuose Prezidentūros rūmuose. Geru žodžiu akademikė minėjo J. Tonkūnui skirtą publikacijų ciklą *Mokslo Lietuvoje*, kur savo prisiminimais, minėmis ir asmeniniais išgyvenimais dalijosi prof. Leonas Kadžiulis. Tačiau tiek šioje, tiek kitose publikacijose mažai užgriebta J. Tonkūno veikla Lietuvos mokslų akademijoje – štai šiai jo narystei ir skyrė savo įžangos žodį V. Vasiliauskienė. Priminsime kai kuriuos dalykus.

**Iš ataskaitų šviečia
asmenybė**

1956 m. Lietuvos MA nariais korespondentais buvo išrinkti išsyt trys žemės ūkio mokslo atstovai: Jonas Bulavas, Petras Vasinauskas ir Juozas Tonkūnas. Žemės ūkio mokslams Akademijoje iki tol atstovavo tik Jonas Kriščiūnas (akademikas nuo 1946 m.) ir Viktoras Ruokis (narys korespondentas nuo 1947 m.). Kas V. Vasiliauskienei krito į akį studijuojant MA archyvą? Labai išsamios J. Tonkūno mokslinės ataskaitos už savo veiklą: jose išvardyti visi darbai – kas nuveikta, parašyta ir kas numatoma padaryti. Kitų narių ataskaitos, trumpesnės, o iš J. Tonkūno ataskaitų labai gerai išryškėja ir paties mokslininko asmenybė. Prie formaliųjų ataskaitų pridėtos ir keturios mokslinės ataskaitos.

ŽOLININKYSTĖS MOKSLAS LIETUVOJE: TRADICIJOS IR NAUJOVIŲ KELIU (1)

Žolininkystės mokslų atstovai selekcijos laukuose

Prof. Juozo Tonkūno 110-osioms gimimo metinėms skirtą konferenciją pradeda Lietuvos MA tikroji narė Veronika Vasiliauskienė, Žemdirbystės instituto direktorius prof. Zenonas Dabkevičius ir Tarybos pirmininkas, LMA narys korespondentas Leonas Kadžiulis

Iš ataskaitų matyti, kad net kai J. Tonkūnui 1963 m. teko pasitraukti iš Žemdirbystės instituto skyriaus vedėjo pareigų, net ir jam dirbant moksliniu bendradarbiu, jo darbų krūvis nemažėjo. Nepaisant visų likimo išmėginimų, palaužtos sveikatos ir amžiaus, J. Tonkūnas dirbo labai atsидėjęs.

Visos jo ataskaitos parašytos lietuviškai, nors kai kurių kitų MA narių ataskaitos pateiktos rusų kalba. Beje, Lietuvos MA prezidentas akad. Juozas Matulis nereikalavo, kad būtų rašoma rusiškai. Priešingai, prezidentas sugebėjo išsaugoti MA lietuvišką per visą savo ilgą (1946–1984) vadovavimo laikotarpį.

**Apie pagarbą žinioms
ir išmanymui**

1962 m. darbo ataskaitoje J. Tonkūnas rašo, kad mokslo darbuotojai prisiėmė didelius darbo krūvius. Tačiau tyrimus trukdo pernelyg mažas techninio personalo skaičius, todėl moksliniai darbuotojai priversti gaišti laiką, dirbdami darbus, kuriuos puikiau galėtų atlikti žemesnės kvalifikacijos darbuotojai. Ataskaitos autorius siūlo kiekvienam mokslo darbuotojui priskirti bent po vieną techniką ir laborantą... Iš gyvos klausytojų reakcijos galima spręsti, kad per 40 pastarųjų metų nuo J. Tonkūno rašytos ataskaitos, nedaug kas pasikeitė. Ir šiandien vienas Žemdirbystės instituto mokslų daktaras tvirtino pats kartais sėdantis už traktoriaus vairo. Gerai, kad dirba ne su šake ir grėbliu, nors kas paneigs, jog ir taip netenka.

Grįžkime prie J. Tonkūno ataskaitų. Tuometinės sąjunginės žemės ūkio ministerijos prašymu jis skaitydavo paskaitas, vedavo seminarus visos Tarybų Sąjungos žolininkystės mokslo atstovams. Rusijos žemės ūkio mokslų akademijos (VAS-ChNILo) prašymu apie pievas ir ganyklas J. Tonkūnas ne sykį skaitė pranešimus, dalijosi sukaupta patirtimi, taigi jam teko dalyvauti ir diegiant mokslo žinias į praktiką.

Anot V. Vasiliauskienės, J. Tonkūno mokslinės ir praktinės veiklos ataskaitos skamba labai nūdieniškai. Viena vertus, galima džiaugtis, kad J. Tonkūno pradėta veikla nenutrūko, tęsiama ir šiandien. Kita vertus, ar teisingai ir gerai panaudojamas aukštos kvalifikacijos mokslo darbuotojų potencialas, ar neišbarstomas? Būtų pernelyg didelis išlaidumas ir nepagarba žinioms, išmanymui.

Žemdirbystės institute gerbiamas prof. Juozo Tonkūno atminimas; prie jo darbo stalo – konferencijos dalyviai LMA nariai korespondentai Mindaugas Strukčinskas ir Leonas Kadžiulis bei prof. Algirdas Juozas Motuzas

Konferencijos dalyviai galėjo susipažinti su prof. J. Tonkūno 100-osioms metinėms skirta ekspozicija

Tarsi ir nebūtų išėję

Paskutinis J. Tonkūno ranka padarytas įrašas jo kalendoriuje ant darbo stalo datuotas 1968 m. balandžio 23 diena. Vadinasi, praėjo 36 metai. Tas kalendoriaus lapelis ir šiandien atverstas ant J. Tonkūno darbo stalo, virš kurio kabo profesoriaus fotografinis portretas. Šiame kabinete ir prie šio stalo profesorius dirbo kone 13 metų. Dabar tai jo veiklos tęsėjo Žemdirbystės instituto Tarybos pirmininko prof. Leono Kadžiulio kabinetas. Įspūdis toks, tarsi J. Tonkūnas neseniai iš čia išėjo ir greitai grįš. Jo stalo stalčiuje šeimininko tebelaukia pradaryta dėžutė havajiškių cigaru, kurių dūmo profesorius nespėjo užtraukti.

30 metų prabėgo nuo paskutinės prie J. Tonkūno pradėtos, tačiau jau be jo užbaigtos disertacijos. Atrodytų, ką galime kalbėti apie jo mokslinį palikimą šių dienų mokslui? Laimė, žolininkystės ir apskritai žemės ūkio mokslo „mados“ keičiasi lėčiau nei drabužių fasonas. Norinčiam pradėti tyrimus, tenka pradėti nuo pamatų, nes gamtos neapgausi, o prof. J. Tonkūnas ir buvo vienas tų, kurie klojo mūsų žemės ūkio mokslo pamatus, ypač daug nuveikė žolininkystės srityje.

Turėdamas gaires galėjo tirti ir konkrečius klausimus

L. Kadžiulis priminė, kad mokslo žmogaus palikimas glūdi ne vien moksliniuose straipsniuose ar monografijose, kadangi ne mažesnės vertės gali būti ir netiesioginis didelės asmenybės paveldas. J. Tonkūno atveju – tai lauko bandymų metodologija, kurią jis sukūrė, diegė ir perdavė savo mokiniams bei pasekėjams. Tai metodologijai skirtos knygos: *Lauko bandymai* (išleista 1940 m.), *Lauko bandymų metodas* (pakartotinai išplėsta 1957 m.), *Lauko bandymo derliaus duomenų apdorojimas dispersinės analizės būdu* (1966 m.). Tačiau svarbu ir gyvas pavyzdys, kaip J. Tonkūnas organizavo lauko bandymus, kaip vykdė, tvarkė dokumentus, apdorojo duomenis. Pasak L. Kadžiulio, šiandien tai ne vien žolininkų, bet visų agronomijos krypties mokslo darbuotojų metodologijos pamatas. Jo atsparos – tyrimų plano nuoseklumas, duomenų tikrumas ir tipingumas.

J. Tonkūno tyrimo kelyje žinovas nesunkiai išvelgs vieną svarbų principą: nuo bendresnių, ekonomiškai

Konferencijoje dalyvavo nemažai garbingų žemės ūkio mokslo veteranų

svarbesnių sprendimų eiti prie detalesnių, bet taip pat reikšmingų. Turint gaires, galima tirti konkrečius klausimus. Antai XX a. trečiojo dešimtmečio pabaigoje tyrinėdamas pievų pagerinimo klausimus, tą patį bandymą kartojo net 104 vietovėse – kiekvienam skirdamas po 4 metus. Siekė duomenų tipingumo. Nustatęs, kad 54 vietose gauti duomenys laikytini patikimais, daro išvadą: geriausia pievas tręšti fosforu ir kaliu kartu, nes patrešus atskirai, poveikis būtų mažesnis. O tręšti salietra pagal to meto kainas neišpokėjo.

J. Tonkūnas nustatė, kad per 4 metus, tręšiant fosforu ir kaliu, pievose gerųjų žolių kiekis pagausėjo keturgubai. Vertino paviršinių pievų gerinimą, o ne brangų pievos išėjimą iš naujo. Taigi siekė kuo didesnio ekonomiškumo, galvodamas apie to meto ūkininkų galimybes.

Likimo padovanotos pamokos

Bandymų seriją ūkiuose J. Tonkūnas organizavo ir grįžęs iš tremties, sovietmečiu. Visai kitos ūkininkavimo sąlygos. Apie rinkos dėsnius jau buvo galima pamiršti. Tad kaip savo tyrimus orientavo J. Tonkūnas? Pirmiausia rėmėsi savo buvusiais studentais, kurie tuo metu jau dirbo agronomais. Ir pačiam L. Kadžiuliui ne sykį teko vyksti kartu su J. Tonkūnu po įvairiausias vietas. Jis matė savo didįjį autoritetą bendraujantį su žemdirbiais ir įvairiaisiais žmonėmis. Ir šiandien tas išvykas L. Kadžiulis vertina kaip nuostabias likimo jam dovanotas patirties pamokas.

Pastebėsime, kad pokarinių bandymų tręšiant kaliu ir fosforu rezultatai jau buvo menkesni už tarpuka-

rio. Matyt, pasikeitė bendras dirvožemio fonas, kuris skyrėsi nuo prieškarinio – iki tol trąšų nemačiusios pievos dabar jau buvo „ragavusios“ kalio ir fosforo. Pasinaudodamas tarpukaryje atliktų bandymų patirtimi, J. Tonkūnas matematiškai apskaičiavo, kad 1959 m. kainomis apsimokėjo tręšti 150–180 kg gyno azoto į hektarą. Šis rezultatas vėliau buvo patvirtintas ir bandymais.

Kaip botanikas, J. Tonkūnas sumaniai savo žinias taikė sudarinėdamas žolių mišinius pievoms ir ganykloms. Lietuvoje tos srities bandymai nebuvo padaryti, o ūkininkai laukė patarimų. Teko kai kuriuos siūlymus išsamprotauti. Vakarų šalyse buvo naudojami daugiakomponentiniai mišiniai, didelės sėklų normos, o Rusijoje buvo rekomenduojamos mažesnės sėklų normos, paprastesni mišiniai. J. Tonkūnas padarė išvadą, jog tai pirmiausia klimato padiktuoti sprendimai. Lietuva yra tarpinėje padėtyje, taigi atitinkami turėtų būti ir mišiniai. Taip J. Tonkūnas išprotavo, sudarinėjo mišinius ir pasirodė labai įžvalgas. Vėliau ši išvada buvo pagrįsta bandymais.

Tiesa, laikui bėgant daug kas keitėsi ir Vakarų Europos žolininkystėje: mišiniai paprastėjo, trąšų normos į hektarą mažėjo.

Kas J. Tonkūno darbuose mums ir šiandien svarbu? Dar tebedirba jo išugdyta Lietuvos žolininkystės mokslo tyrinėtojų ištisa karta, o vis daugiau dėmesio skiriant maisto saugai, ekologiškai švariai produkcijai, organiniam ūkininkavimui J. Tonkūno darbai ir ateityje naudos žolininkystės mokslo atstovai. Gal ne viena jų karta.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Mokslų šventė Prancūzijoje

Spalio 11–17 d. Prancūzijoje vyks Mokslų šventė (Fete de la Science), kurios tikslas – integruoti mokslą ir visuomenę, supažindinti visuomenę su mokslo atradimais bei technologijomis. Daugiau informacijos rasite internete adresu: <http://www.lms.lt/skiltys>

Lietuvos mokslininkų sąjunga

Kad žinios virstų biudžeto įplaukomis

Europos politikai ir mokslininkai diskutuoja dėl universitetų ateities

Esame universitetų debatų kryžkelėje, – teigė Europos Sąjungos tyrimų komisaras Philippe'as Busquin'as, atidarydamas tarptautinę konferenciją, kuri balandžio 26 d. vyko Lježe, Belgijoje.

Kodėl kilo šie debatai? Airijos mokslo ir švietimo ministras Noelo Dempsey'us aiškina taip: *Socialinis bei ekonominis Europos Sąjungos progresas nebegrindžiamas tradiciniais veiksniais. Juk sėkmė lydi tik tuomet, kai žinių yra siekiama, jomis dalijamasi ir jos skleidžiamos toliau.*

Į konferenciją susirinko daugiau nei tūkstantis dalyvių. Tai ministrai, nacionalinių ir Europos parlamentų nariai, universitetų vadovai, aukščiausio lygio mokslininkai bei pramonės atstovai. Jie diskutavo apie universitetų vaidmenį Europoje ateinantiems 15–20 metams bei pabrėžė jų svarbą, formuojant ateities universitetų viziją, pagrįstą moksliniais tyrimais.

Šią svarbą ne kartą savo pranešime minėjo ir Philippe'as Busquin'as. Jis teigė, kad Europos ateitis priklausys nuo sugebėjimo skleisti žinias jaunimui ir suteikti galimybę jam tirti bei kurti. Ekonomikos klestėjimui ateityje daug įtakos turės tai, kaip universitetai gebės rasti šaltinių, leidžiančių toliau atlikti tyrimus bei rengti jaunus mokslininkus.

Europa ne vienintelis regionas, suprantantis universitetų svarbą, todėl įirtingose lenktynėse jai tenka konkuruoti su kitomis pasaulio šalimis. Būtina pritraukti gabiausias protus, ypač tyrimų srityje. Labai svarbu universitetų teikiamas žinias pritaikyti pramonės poreikiams.

N. Dempsey'us pabrėžė du pagrindinius išmėginimus, kurie turės įtakos šių lenktynių rezultatui. Tai pirmiausia pokyčiai pačiuose universitetuose, kurie turėtų atitikti ambicingas naujoves ir pagreitį. Antra, fondų prioritetų nustatymas. Dar vienas iššūkis, būdingas tik Europai – užtikrinti, kad visi mokslų pokyčiai visuose Europos srities regionuose vyktų tolygiai.

Pranešėjai ne kartą pabrėžė, kad universitetams labai trūksta finansavimo, bei kvietė labiau prisidėti privatų sektorių. N. Dempsey'us teigė, jog pagrindinė Europos Sąjungos ir JAV finansavimo skirtumo priežastis yra privati fondai, plačiai pasklidę JAV. Kita vertus, finansavimas nėra vienintelė problema. Sėkmingai universiteto veiklai svarbus ir jo paskirstymas.

Michel'is Rocard'as iš Europos Parlamento pabrėžė, kad universitetams būtina suteikti daugiau autonomijos, kuri leistų jiems laisviau skirstyti iš fondų gaunamas lėšas.

Nyderlandų švietimo, kultūros ir mokslų ministrė Marija van de Hoeven, kuri nuo liepos 1 d. vadovaus ES Konkurencijos tarybai (EU Competitiveness Council), skatino universitetus labiau jausti atsakomybę dėl savo išlikimo. *Visi universitetai turėtų suprasti, kad jų paskirtis – padėti žinioms virsti biudžeto įplaukomis. Dėl to ir teikia-*

Publikacijos autorė Renata Körfer finansavimas, – sakė ministrė.

Portugalijos mokslų ir technologijų ministras Jose Mariano Gago, šiuo metu savo šalies Praktinės fizikos laboratorijos prezidentas, ragino universitetus plėtoti savo politinį vaidmenį ir padėti organizuoti mokslinę visuomenę. Jis pabrėžė, kad universitetai turėtų būti labiau savikritiški. Universitetai negali likti tokie kaip dabar. Šiuo metu jie pernelyg konservatyvūs. Jie privalo būti lankstesni ir kryptingesni. Kai kurios kolegijos ir aukštosios mokyklos nelabai nori šių permąnų, bet jei nesikeis, negalės Europoje įgyti politinio vaidmens.

Svarbiausias sėkmės garantas – pritraukti geriausias studentus bei mokslininkus. Tačiau, kaip teigė prof. Helga Nowotny, ES Tyrimų patariamiosios tarybos (EU's research advisory board, EURAB) vadovė, norint tai įgyvendinti, pirmiausia būtina pasiekti, kad universitetas būtų pajėgus tai daryti.

Svarbiau už kitų protų pritraukimą yra savųjų puoselėjimas, – sakė N. Dempsey. Jis išreiškė susirūpinimą, kad Europos protų nuotėkis į JAV parodo neteisingą elgesį su jaunais mokslininkais. Būtent JAV universitetuose yra lengviau gauti paramą ir – svarbiausia – ją išlaikyti, nei Europoje.

Konferencijoje taip pat buvo pabrėžtas didėjantis žmonių poreikis universitetiniam ar net aukštesniam išsilavinimui bei didėjantis poreikis toliau tobulinti profesines žinias. Tai užtikrinama tik mokymusi, kuris trunka beveik visą gyvenimą, galimybėmis studijuoti, gerų mokslinių tyrimo bazių bendradarbiavimu kuriant žinių tinklą ir geresniu žinių skleidimu konkrečioje ekonominėje visuomenėje.

Taip pat prof. H. Nowotny išpėjo dėl pavojaus, kuriant vieną Europos universitetų modelį. Rizika, kuri kyla subūrus tiek daug ekspertų yra ta, kad kiekvienas iš jų gali turėti skirtingą modelį, kaip turi dirbti universitetai. Šis modelis paprastai yra toks, prie kurio mes visi esame pripratę. Turime suprasti, kad nėra vienintelio teisingo modelio. Todėl į šį klausimą būtina žvelgti labiau holistiniu požiūriu.

Renata Körfer
Bruselis

Konferencijos dalyviai pagerbė prof. Juozo Tonkūno atminimą, ant jo kapo Gėlainių kapinėse padėdami gėlių

Lietuvos nacionaliniame muziejuje (Arsenalų g. 1) dar galima aplankyti XVII–XVIII a. Latvijos istorinio portreto parodą iš Latvijos istorijos muziejaus rinkinių. Paroda veiks iki birželio 27 dienos.

Pradėti nuo šaknų, vadinas, nuo archeologijos

Vis skubam tolyn, užmiršdami esančius šalia, kartais net artimus giminaičius. Taip atsitiko ir su broliais latviais. Staiga prisiminėme, pamatėme, kad vieni kitiems galime būti įdomūs ir reikalingi. Juk mūsų bendros šaknys, artimesnių giminaičių neturime. Tiesa, mūsų istoriniai likimai buvo skirtingi: lietuviai buvo labiau veikiami slavų pasaulio ir katalikiškos kultūros, o latviai gyveno daugiau veikiami vokiškos kultūros ir protestantiškos bažnyčios.

Maždaug šiais žodžiais Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorė Birutė Kulnytė apibūdina svarbiausių bendrų parodų su Latvijos istorijos muziejumi idėją. Ji pradėta įgyvendinti maždaug prieš metus, kai Rygoje, Latvijos istorijos muziejaus patalpose buvo atidaryta žiemgaliams skirta paroda. Dalis tos parodos eksponatų buvo iš Lietuvos nacionalinio muziejaus. Mačiusiųjų tvirtinimu, tai buvo išties puiki paroda. Beje, tuo įsitikinti galės ir Lietuvos žmonės, kadangi 2005 m. pradžioje (veikiausiai vasarį) ši paroda atkeliaus į Vilnių.

Tai, kad bendras dviejų kaimyninių šalių muziejų projektas prasidėjo nuo archeologijos parodos, yra visiškai suprantama, nes Latvijos nacionalinio muziejaus direktorius Arnis Radinis (Radinš) pagal išsilavinimą yra archeologas. Jo kolegė Birutė Kulnytė yra etninės kultūros žinovė, tad taip pat yra susijusi su tautos kultūros giliausiu požakniu. Žodžiu, abiem direktoriams lengva buvo susitarti dėl bendrų veiksmų: jie puoselėja mintį surengti didelę parodą *Baltai*. Puikios, unikalios medžiagos pakanka, todėl tai galėtų būti tarptautinės reikšmės paroda, pasauliui atskleidžianti, kas buvo baltai istorijos raidoje ir kas yra dabar. Tai ateities, reikia manyti, netolimos projektas.

Atrodo, kad latvių jau pasistūmėta į priekį. Latvijos istorijos muziejus yra sumanęs parodų ciklą *Latvių šaknys*: jau spėjo surengti kuršiams, latgaliams ir žiemgaliams skirtas parodas, o kitąmet numatyta ir sėliams. Be abejo, paroda turėtų būti labai įdomi ir lietuviams. Šioje

BROLIŲ KRAŠTO ISTORINIŲ PORTRETŲ PARODA VILNIUJE

Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorė Birutė Kulnytė ir už jos stovintis Latvijos istorijos muziejaus direktorius Arnis Radinis atidaro Latvijos istorinio portreto parodą

parodoje bus eksponatų ir iš Lietuvos muziejų. Jau rengdami pirmąją ciklo parodą, skirtą kuršiams, latviai suprato, jog tiesiog neįmanoma remtis vien tik savo šalyje turima medžiaga: kuršių, žiemgalių ir sėlių materialų ir dvasinį pasaulį atskleisti galima tik sutelktomis Lietuvos ir Latvijos muziejų pastangomis.

Pirma kaimynų muziejaus paroda Lietuvoje

Latvijos istorijos muziejaus XVII–XVIII a. istorinio portreto paroda Vilniuje – tai antras bendras abiejų kaimyninių šalių muziejų projektas. Keista, bet tai pirmą Latvijos istorijos muziejaus parodą Lietuvoje. Pagal savo organizacinę struktūrą bei skyrius Latvijos istorijos muziejus panašus į Lietuvos nacionalinį muziejų, turi sukaupęs panašų kiekį archeologijos eksponatų. Buvo metų, kai ryšiai tarp abiejų muziejų buvo gana glaudūs, darbuotojai bendravo, tačiau bendrų parodų nebuvo rengiama. Tad pradėta nuo istorinių portretų.

Kaip tvirtina Latvijos istorijos muziejaus direktoriaus pavaduotoja Anita Meinartė, jų muziejuje atski-

Dailininko Johann'o Gottlieb'o Beckerio Gerhard'o von Nolde portretas (1743)

ros portretų ekspozicijos nėra, o į Vilnių atvežtoji portretų kolekcija sudaryta specialiai šiai parodai iš muziejaus rinkinių. Pirmiausia ši ekspozicija buvo nuvežta į Minską, tad Vilnius yra antrasis šios portretų parodos maršruto miestas. Rygoje ši paroda taip pat dar nebuvo rodoma. Mūsų laikų kultūros paradoksas: svetimiems kartais sugebama parodyti pirmiau ir daugiau, nei saviškiams. Latvijoje yra buvusi didelė Latvijos portreto paroda, į kurią buvo suvežti geriausi paveiksai kone iš visų Latvijos muziejų, todėl kai kurie Latvijos istorijos muziejuje saugomi portretai taip pat toje parodoje buvo eksponuoti, bet ne jų visuma.

Istorinių portretų Latvijos muziejuose saugoma gerokai daugiau, nei atvežta į Vilnių. Kai kurios drobės buvo eksponuojamos kituose Latvijos muziejuose, pavyzdžiui, Rundėlės pilies muziejuje. Apskritai, šioje

parodoje galima susipažinti su bene didžiausią ir vertingiausią istorinių portretų kolekciją Latvijoje turinčio muziejaus rinkiniu, su kuriuo rungtis galėtų nebent Rygos miesto muziejus. Tačiau pastarajame sukaupta daugiau miestiečių gyvenimą atspindinčių eksponatų.

Istorijos įvykius mena portretai

Kuo Lietuvos muziejų lankytoji ir kiekvienam inteligentui galėtų būti įdomus Latvijos istorinis XVII–XVIII a. portretas? Pirmiausia – dėl skirtumo nuo mūsų muziejuose saugomos to laikotarpio portretinės dailės ir grafikos, kuri išugdyta visai kitų kultūrinių tradicijų. Latvių atvežtą parodą galima vertinti ir kaip pasiūlymą į labai prieštarinę epochą pažvelgti tarsi dailininkų žvilgsniu. Juk tapydami savo meto asmenų portretus, jie turėjo ne tik atsižvelgti į užsakovų skonį, bet ir buvo veikiami savo meto dailės kanonų, estetinių reikalavimų, tam tikros europietiškos dailės mokyklos įtakų. Tuose tegul ir paradiniuose portretuose perteikti Latvijos žemei ir jos žmonėms tekusių istorinių įvykių atgarsiai. Nors latviai

Prie latvių istorinio portreto ekspozicijos

F. H. Barisienas. Kuršo kunigaikščio Peter'io von Biron'o portretas

iki XX a. ir nebuvo sukūrę savo valstybės, bet jų krašto istorija kupina įvykių.

XVI–XVIII a. Latvijos teritorija buvo tapusi kaimyninių šalių dalybų objektu, keitėsi valstybinės sienos, pavienių teritorijų priklausomybė. Į šį kraštą dideles pretenzijas reiškė Švedija ir Rusija, savo siekius įtvirtindamos karine jėga. Gera proga priminti, kad dar Livonijos karo metu (1558–1583 m.) buvo sunaikinta Livonijos šalių konfederacija ir paskutinis ordino magistras Gotthard'as Kettler'is pripažino Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto valdžią. Livonijos ordinas virto pasaulietine valstybe. 1562 m. žemėlapyje Lenkijos vasalo teisėmis atsirado nauja Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystė, o teritorijos į šiaurę nuo Dauguvos priklausė jungtinei Lenkijos-Lietuvos valstybei.

jo pasaulio įtaka šiai Latvijos daliai buvo jaučiama ilgus amžius net ir pasikeitus jos politinei priklausomybei. Net 1772 m. prijungta prie Rusijos, Latgala išlaikė konfesinius ryšius su katalikiškuoju pasauliu. Štai kodėl parodoje eksponuojami ir žemėlapiai, kurie lankytojui padeda geriau orientuotis istorinėse vieno ar kito meto peripetijose, pavyzdžiui, Šiaurės karo (1700–1721) metais, kai Vidžemė ir Ryga 1710 m. tapo Rusijos imperijos dalimi. Šiaurės karo alsavimą, to laiko vaizdus parodoje geriausiai perteikia eksponuojami to meto raiziniai. Tai autentiški epochos dokumentai, nes sukurti pagal švedų karo inžinieriaus Johanno Litheno (1663–1725) piešinius.

Į istorijos Letą nugrimzdusios valstybės alsavimas

Didžiausią ekspozicijos dalį užima

Kuršo ir Žiemgalos hercogystėje gyvenusių valdovų ir kilmingų asmenų portretai. Tai supranta, nes palyginti nepriklausoma valstybė traukė menininkus, muzikus ir meistrus iš visos Europos. Istorijos gurbanas tuose portretuose gali įžvelgti ne vieną sąsają ir su Lietuvos istorija.

Kalnamuižos bažnyčios kairiojo altoriaus sparnas su bažnyčios fundatoriaus portretu

Kuršo kunigaikščio Jacobo Kettler'io iškaldintas taleris su Lietuvos ir Lenkijos Jungtinės Valstybės herbu

Po Lenkijos-Lietuvos karo su Švedija (1600–1629) Ryga ir Vidžemė atiteko Švedijai, o Abiejų Tautų Respublikai tebe priklausė Latgala. Katalikiško-

Vienas ankstyviausių Latvijos portretinės tapybos pavyzdžių – Kalnamuižos bažnyčios kairiojo altoriaus sparnas, kuriame nutapytas klūpančio besimeldžiančio bažnyčios fundatoriaus Aleksandro von Hohenastenberg'o–Wiegand'o, Kalnamuižos dvaro valdytojo, portretas. Fone nutapyti keturi jo sūnūs. Altorius Kalnamuižos bažnyčiai buvo padovanotas 1614 metais. Jo dailininkas nežinomas, tačiau fundatoriaus portrete jis sugebėjo išsaugoti savo individualumą ir perteikti laikmečio dvasią.

Keturi von Taube giminės portretai mums primena, kad nuo XVII a. vidurio Šiaurės renesansas ir manierizmas užleidžia vietą barokui. Keičiasi gyvenimo stilius, aukštuomenėje auga pasaulietinių portretų poreikis. Nežinomo von Taube giminės atstovo portretas (1670) ir dailininko H. C. Lautner'io 1719 m. pagal nežinomo pirmtako 1655 m. originalą nutapytas barono Friedrich'o Wilhelm'o von Taube portretai – būdingi baroko epochos riterio tipo portretinės tapybos pavyzdžiai. Vaizduojamieji asmenys vilki šarvais – taip pabrėžiamas portretuojamojo asmens giminės kilmingumas ir senumas.

XVIII a. antroje pusėje Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystę valdant Ernst'ui Johan'ui von Biron'ui ir Peter'ui von Biron'ui klesti barokinių portretų mada, daug darbo dailininkams, kurie atvyksta iš Karaliaučiaus ir Vokietijos miestų. Vienas jų – Leonhardt'as Schorer'is (1715–1777), gimęs Karaliaučiuje, dirbęs Drezdene, apie 1744 m. atvykęs į Kuršo kunigaikštystę. Jis nutapė Ernst'o Johann'o von Biron'o ir kunigaikštienės Benignos Gottlieb ir daug kitų paradinių portretų. Parodoje matome Katharin'os von Bismark, kuni-

gaikštienės Benignos Gottlieb sers, portretą (apie 1751 m.). Po Ernst'o Johann'o von Biron'o arešto kartu su vyru Ludolph'u August'u von Bismarku Katharina buvo ištremta. Po vyro

mirties 1750 m. grįžo iš Poltavos į Jelgavą. Maždaug tuo metu tapytame portrete dailininkas L. Schorer'is perteikia daug išskentėjusios, asketiškai gyvenančios ir tarsi vienuolės drabužių dėvinčios moters paveikslą. 1775 m. Jelgavoje ji įsteigė Katharinos prieglaudą kilmingoms, bet nerentingoms našlaitėms ir merginoms.

Ypatingo dėmesio nusipelnė dailininko Friedrich'o Hartman'o Barisien'o (1724–1796) nutapyti portretai. Šis saksas buvo Kuršo kunigaikščio Peter'io von Biron'o (1724–1800) dvaro dailininkas. Įspūdingi F. Hartman'o nutapyti kunigaikščio ir jo žmonos Anos Šarlotės Dorotėjos (1761–1821) portretai. Eksponuojamas ir šio dailininko tapytas Peter'io von Gerschau portretas.

Lankytojas ilgam sustos ir prie tapytojo iš Karaliaučiaus Johann'o Gottlieb'o Becker'io darbų, ypač prie Gerhard'o von Nolde portreto (1743). Šis paveikslas kabojo Gramzdos liuteronų bažnyčioje, kurią Lielgramzdos dvarininkas G. von Nolde pastatė 1744 m. Mece-natas stovi visu ūgiu ir rankoje laiko bažnyčios projektą.

J. G. Becker'is veikiausiai tapė ir baronų von Grotthuss'ų dvaruose. Spėjama, kad parodoje eksponuojamas Karl'o Dietrich'o von Grotthuss'o portretas (XVIII a. trečiasis ketvirtis) priklauso šio dailininko taptiems. Von Grotthuss'ų giminės atstovais besidomintiems pridursime, kad parodoje eksponuoja-

F. H. Barisienas. Kuršo kunigaikštienės Anos Šarlotės Dorotėjos portretas

mas Aleksandrinės Dorotėjos von Grotthuss portretas, 1744 m. nutapytas dailininko I. G. Rehburg'o.

Senų talerių atmintis

Atskirą parodos dalį sudaro portretinės graviūros. Jomis buvo puošiami įvairūs spaudiniai. Dvi eksponuojamos graviūros nusipelnė išskirtinio dėmesio: tai Kuršo kunigaikščio Jacob'o (1648 m. graveris Mathias'as Czwiczek'as, Brandenburgo kurfiursto rūmų dailininkas, raizės pagal savo paties piešinį) ir Brandenburgo kunigaikštystės Luise Chalotte portretas (1643 m. graveris Johann'as Hermann'as iš Karaliaučiaus pagal Mathias'o Czwiczek'o piešinį).

Kuršo kunigaikščio Ernst'o Johann'o von Biron'o paveikslą 1740 m. išraižė graveris Ivanas Sokolovas (1717–1757). Kunigaikštį areštavus, graviūra liko nebaigta. Po rehabilitacijos kunigaikščiui grįžus į Jelgavą, portretą užbaigė, matyt, vietinis graveris.

Parodoje taip pat galima įvertinti Andreass'o Reinhard'o (1715–1752), Augustin'o de Saint-Aubin'o (1736–1807), Johann'o Jacob'o Haid'o (1704–1767) ir Samuel'io Gottlieb'o Kütner'io (1747–1828) graviūras. Pastarojo dailininko darbuose XVIII a. ketvirtajame ketvirtyje galima įžvelgti vietinės lakštinės grafikos tradicijos užgimimo požymių. G. Kütner'is, baigęs studijas Leipcege, piešimo mokytoju dirbo Jelgavoje, naujoje Akademijoje Petrinoje, buvo kunigaikščio rūmų graveris. 1781 m. jo išraižytas kunigaikščio Peter'io von Biron'o portretas eksponuojamas parodoje.

Senųjų miestų vaizdų ir karinės fortifikacijos žinovai parodoje akį paganus vertindami Rygos ir Jelgavos miestų panoramas XVII–XVIII a. graviūrose. Įspūdingi patirs ir numizmatikos žinovai, nes parodoje eksponuojami Kuršo kunigaikštystėje kaldinti pinigai bei medaliai.

Kuršo kunigaikščio Jacob'o Kettler'io garbei 1645 m. iš sidabro nukaldinto talerio averse matome kunigaikščio portretą, o reverse – Lenkijos erelį ir Lietuvos Vytį. Praėjus daugiau kaip šimtui metų, Vytis dar buvo kaldinamas: 1780 m. Kuršo kunigaikščio Peter'io Biron'o valdymo metu (1769–1795) kaldintuose sidabriniuose taleriuose Lietuvos Vytis vis dar šuoliuoja istorijos erdvėje. Senieji pinigai primena, kad mūsų tautų istorijoje būta nemažai bendrų sąlyčio taškų.

Pieterio Schenk'o Rygos miesto panorama (XVII a. vidury)

Medicinos daktaras ir numizmatas
Aleksandras Mykolas Račkus

Pradžia Nr. 8

Tęsiame įspūdžius iš metinio Lietuvos Ignoto Domeikos draugijos susirinkimo, kuris šį pavasarį vyko Lietuvos mokslų akademijos salėje.

Prisiminsime V. Biržišką ir A. M. Račką

Prof. Vytauto Juodkazio pranešimus *Tarpukario nepriklausomos Lietuvos spauda apie Ignatą Domeiką* gal ir ne visai atitiko pavadinimą. Tai pripažino ir pats pranešėjas, kalbėjęs tik apie du tarpukario spaudos atstovus – čekigietį medicinos daktarą Aleksandrą Mykolą Račką (1893–1965), prisiekusį numizmatą, ir kauniečių bibliografą, kultūros istoriką prof. Vaclovą Biržišką (1884–1956). Jei tiksliau, tai apie tarp jų 1928 m. Šaulių sąjungos leistame *Trimito* žurnale užsimezgsia diskusiją. V. Juodkazis apie tą 1928 m. tarp A. M. Račkaus ir V. Biržiškos kilusią diskusiją yra parašęs straipsnį, kurį išspausdino Lietuvos geologų sąjungos žurnale *Geologijos akiračiai*¹, šią diskusiją nagrinėjo ir metiniame Lietuvos Ignoto Domeikos draugijos susirinkime. V. Juodkazis tvirtina domėjęs visai kitais klausimais ir aptikęs žurnale *Trimitas* jo dėmesį patraukusias publikacijas.

Prof. Vaclovo Biržiškos skaitytojams gal ir nėra būtinybės išsamiai pristatinti, nes tai gerai žinoma asmenybė: bibliografas, kultūros istorikas, daugelio knygų autorius, leidinių redaktorius. 1933–1944 m. redagavo ir *Lietuviškąją enciklopediją*. Vertingų leidinių sudarė, knygų parašė ir pasitraukęs į Vakarus, nuo 1949 m. apsigyvenęs JAV.

A. M. Račkaus asmenybei skirsime kiek daugiau dėmesio. Jis buvo knygnešio Mykolo Račkaus sūnus, gimęs Čekiškėje, 1910 m. emigravęs į JAV, nuo 1915 m. studijavęs Loyolos universitete sociologiją. Vėliau pradėjo medicinos studijas. 1922 m. baigęs Čikagos medicinos mokyklą ir įgijęs medicinos mokslų diplomą, Čikagoje vertėsi privačia gydytojo praktika ir gyvai reišėsi lietuvių visuomeniniame gyvenime, taip pat ir spaudoje. Buvo Lietuvos vyčių organizacijos narys, centro valdybos sekretorius, tapo vienu žurnalo *Vytis* steigėjų ir pirmuoju redaktoriumi. Beje, dar jaunystėje pasižymėjo labai gera iškalba, neeiliniais oratoriniais gabumais, tad kai kurių lietuvių buvo net pravardžiuojamas „lietuviškuoju Ciceronu“. 1916–1917 m. lei-

¹Juodkazis Vytautas. *Tarpukario nepriklausomos Lietuvos spauda apie Ignatą Domeiką. – Geologijos akiračiai, – 2003, Nr. 3-4, p. 45-48.*

Šakotas Domeikų giminės medis (2)

do ir redagavo *Laisvamųjų žinias*. Bendradarbiavo *Darbininke*, *Tautos ryte*, *Dirvoje*, *Aušrinėje*, *XX amžiuje*, *Giedroje*, *Kosmose*, *Lietuviškoje enciklopedijoje*. Paskelbė publikacijų apie knygnešius.

Artėjame prie mūsų temai esmingo dalyko: 1917 m. Čikagoje A. M. Račkus įsteigė numizmatikos muziejų, kuriame buvo sukaupta gana daug eksponatų. 1935 m. Kaune jis surengė numizmatikos parodą ir visus eksponatus – apie 80 tūkst. – padovanojo Lietuvai. Tais pačiais metais Lietuvos vyriausybė A. M. Račką apdovanojo Vytauto Didžiojo III laipsnio ordinu, o 1939 m. jis buvo apdovanotas Šaulių Žvaigždės ordinu. 1938–1940 m. Kaune jis buvo JAV konsulato gydytojas, vertėsi ir privačia praktika. 1940 m. pačiu laiku sukubo grįžti į JAV.

Pomėgis numizmatikai atvedė prie I. Domeikos

Pomėgis numizmatikai A. M. Račką paskatino susidomėti ir Ignoto Domeikos asmenybe. Jei tiksliau, tai I. Domeika susidomėjo, kai į numizmato rankas pateko retas medalis. Mat 1885 m. Čilės piliečiai, pagerbdami jų šaliai labai daug nusipelnusių geologą prof. Ignatą Domeiką, nukalė jo garbei atminimo medalį su mokslininko portretu. Tokie medaliai buvo nukaldinti iš aukso, sidabro ir bronzos. Vienas tų medalių atsidūrė ir A. M. Račkaus muziejuje. Kaip prisiekęs numizmatas A. M. Račkus negalėjo pro tokį medalį abejingai praieiti, tuo labiau, kad jame iškalta lietuvių – taip I. Domeiką suvokė A. M. Račkus – portretas. Pradėjęs domėtis ir rinkti žinias, panorė ir su kitais pasidalyti.

1928 m. birželio 1–2 d. Čikagos laikraštyje *Draugas* pasirodė A. M. Račkaus straipsnis *Garsus lietuvis mokslininkas: prof. Igno Domeikos biografija*. Šį straipsnį bemat persispausdino

Šaulių sąjungos žurnalas *Trimitas* 26 (birželio 28 d.) ir 27 (liepos 5 d.) numeriuose, tiesa, pavadinimą šiek tiek pakeitęs – *Garsus lietuvis mokslininkas: prof. Ignas Domeika ir jo gyvenimas*. Šią *Draugo* publikaciją Lietuvoje persispausdino ir žurnalas *Kosmos* (9), pavadinimu *Ignas Domeika: 1802–1891 (jo 125 metų gimimo sukaktuvėms paminėti)*.

Nieko nuostabaus, kad numizmatas A. M. Račkus savo straipsnį pradeda nuo jį sudominusio medalio, nukaldintam iš istorinės Lietuvos kilusiam Vilniaus universiteto auklėtiniui I. Domeikai. Priverstinėje emigracijoje neištirpęs tarp kitų panašaus likimo žmonių, sugebėjo iškilti į mokslo aukštumas, buvo mokslo sistemos Čilėje organizatorius, 1867–1883 m. Čilės universiteto Santjago rektorius. Už nuopelnus mokslui ir Čilės valstybei jam suteiktas Čilės garbės piliečio vardas – taip įspūdingai pagerbtas. A. M. Račkus pateikė apie I. Domeiką kai kurių biografinių žinių, tačiau jo straipsnyje daug ir netikslumų. Į juos ir reagavo Kauno universiteto profesorius knygotyrininkas V. Biržiška, kuris *Trimite* (Nr. 37, 1928 m. rugsėjo 13 d.) išspausdino straipsnį *Dar apie Igną Domeiką*. Tai buvo diskusijos pradžia.

Kaip Ignatas Domeika buvo lietuvinamas

Kas mums ir šiandien įdomu tuo 1928 m. užsimezgsioje polemikoje? Pirmiausia, diskusijos dalyvių požiūris į I. Domeikos „lietuviškumą“. Tuometinių įtemptų politinių santykių su Lenkija akivaizdoje svarbiausia atrodė priklausymo vienai ar kitai tautai aspektas. *Trimite* išspausdintuose straipsniuose ir susiduria dviejų lietuviškumo sampratų atstovai. Galima teigti, jog A. M. Račkus atstovauja tuometinėms Amerikos lietuvių pažiūroms. Autoriaus teigimu, I. Domeika buvęs „karštas lietuvis“, todėl lenkai jo nemėgę. Len-

kiškai nieko neparašęs, tik knyga *Araukania i jėj mieszkańcy (Araukania ir jos gyventojai)* lenkų kalba 1860 m. Adomo Zavadskio pastangomis išleista Vilniuje, nors originalas parašytas ispaniškai. Girdi, I. Domeika neprisidėjęs ir prie lenkų 1831 m. maišto prieš Rusijos valdžią, vietoj to išvykęs į Vokietiją. Užtat lenkai maištininkai konfiskavę I. Domeikos dvarą Zapolėje (Lydos apskrityje). Iš patriotizmo prieš mirtį grįžęs *Lietuvos žeme pasigėrėti, keliavo jis po Žemaičius, bastėsi po Dzūkus ir po visą Lietuvą*.

A. M. Račkus nežinojo, kad I. Domeika ne tik buvo 1831 m. sukilimo dalyvis, bet ir sukilimo vado Lietuvoje generolo Adomo Dezidero Chlapovskio (1788–1879 m.) adjutantas. V. Biržiška A. M. Račkui *Trimite* išaiškino, kad I. Domeika dalyvavo 1831 m. sukilime, A. D. Chlapovskio bei kitų lenkų buvo mėgiamas. Tiesa, emigracijoje Paryžiuje I. Domeika vengė veltis į lenkų emigrantų veiklą, atsidėjo studijoms Kalnakasybos institute. Ten mūsų kraštietis įgijo kalnų inžinieriaus specialybę.

A. M. Račkus *Trimite* (Nr. 45, 1928 m. lapkričio 8 d.) straipsnyje *Pastabos apie prof. Igną Domeiką* prisipažino nežinojęs, kad iš *Lenkijos atsibastęs „povstancų“ vadas Chlapovskis buvo mobilizavęs Domeiką*. Toliau dėsto amerikiečių lietuvių požiūrį į 1830–1831 m. sukilimą: Lietuvoje tai buvęs ne viso krašto sukilimas, o tik mažumos žmonių ir daugiausia lenkuojančių dvarininkų maištas. Esą, ypač žemaičiai tam maištui nepritarę, todėl būriai maištininkų Lietuvoje siautė ir pakorė daug lietuvių.

V. Biržiška atsišaukia bematant *Trimite* antrame savo straipsnyje tokiu pat pavadinimu kaip ir oponento straipsnis – *Pastabos apie prof. Igną Domeiką* (Nr. 48, lapkričio 28 d.) ir išdėsto visai kitą, skirtingą požiūrį į 1831 m. sukilimą. Anot profesoriaus, amerikiečių lietuvių patriotų pažiūros esančios tokios, kokias ir norėjo matyti rusų administracija, įvairiais būdais siekusi supriešinti lietuvius su lenkais ir per mokyklą diegusi nesąmones apie Lietuvos istoriją. Lietuvoje, toliau tęsė V. Biržiška, savarankiškai ta istorija tyrinėjama ir stengiamasi iš tų nesąmonių išsivaduoti. Prieinama ir kitų išvadų, kurios neatitiko Amerikos lietuvių patriotų pažiūrų klausimais. V. Biržiška pavyzdžiais parodė, kad įvairių sluoksnių atstovai Lietuvoje, taip

Bibliografas ir kultūros istorikas
prof. Vaclovas Biržiška

pat ir Žemaitijoje, sukilimą rėmė, jame dalyvavo.

Gente lituanus, natione polonus

Šiandien skaitant akivaizdu, kad tai mokslininko diskusija su visuomenininku, istorijos mėgėju ir karštu patriotu. V. Biržiškos požiūriui šiandien artimos ir mūsų pažiūros, kai išvadas stengiamasi daryti iš faktų, faktus aiškiai skiriant nuo interpretacijų ir spėlionių, kurios moksle jei ir pateikiamos kaip hipotezės, vis dėlto neturėtų prarasti ryšio su tikrove. A. M. Račkaus publikacijoje nemažai pritemptų teiginių. Jam labai norėjosi I. Domeiką matyti „tikru lietuviu“. Tokį jį ir matė. Jei ko nežinojo, tai išvadas padarė lietuviškumo naudai, padilgindamas ir tuometinių idėjų ne draugų, Vilnių iš lietuvių paveržusių lenkų padus.

Tiesa, mažiausiai vienu atveju visuomenininkas davė kruopų eruditui profesoriui: dėl I. Domeikos gimimo datos teisus pasirodė A. M. Račkus, o ne V. Biržiška. Pastarasis klydo, teigdamas, jog mokslininkas gimė 1801 m., šią klaidą įamžinęs ir *Lietuviškoje enciklopedijoje*. A. M. Račkus nurodė 1802 m. rugpjūčio 22 dieną. Šiandien įsitvirtinusi nuostata, kad I. Domeika gimė minėtų metų liepos 31 dieną. Painsiava kilo dėl paties I. Domeikos skirtingai pateiktų savo gimimo datų. Antai 1816 m. stodamas į Vilniaus universitetą jis nurodė gimęs 1801 m., tikriausiai norėdamas „pasisindinti“. Įvairiuose šaltiniuose skyrėsi ir jo gimimo mėnesiai.

Užtat V. Biržiška visiškai tikslus dėl I. Domeikos mirties datos ir vietos. A. M. Račkus klydo teigdamas, jog I. Domeika mirė 1891 m. sausio 23 d. ir, esą, niekas nežino, kur jis palaidotas: Telšiuose, Lydoje ar Vilniuje. V. Biržiška tiksliai nurodė I. Domeikos mirties datą ir vietą – 1889 m. sausio 23 d., Santjagos, kur mokslininkas ir palaidotas.

Ši diskusija rodo, jog bent jau V. Biržiška apie I. Domeiką jau buvo sukaukęs nemažai teisingų žinių, kurių traktuotė nedaug skiriasi ir nuo šiandieninio požiūrio. Visai natūralu, kad mokslininko asmenybė tapo diskusijų objektu, taip pat ir savotišku argumentu įtvirtinant „lietuviškai suvokiamos“ istorinės praeities momentus. To meto sąlygomis tik dešimtį metų dar gyvavusioje nepriklausomoje valstybėje tai visiškai suprantama. Karštai diskutuojant, spaudos puslapiuose verdant aistroms, dažniausiai būdavo pamirštama, jog per prabėgusius šimtą metų pasikeitė pati tautiškumo ir lietuviškumo samprata. Adomas Mickevičius, Ignatas Domeika, Emilija Platerytė ar kiti šių

Prof. Vytautas Juodkazis ir prof. Algimantas Grigelis rengiasi pranešimui

asmenybių amžininkai, nors ir vadino save lietuviais, bet visai kita prasme, nei mes šiandien save tuo pačiu žodžiu įvardydami. Nemokėję lietuvių kalbos ir nė kiek dėl to nesisieloję savo „lietuviškumui“ suteikdavo ne etninės, bet politinės priklausomybės ir išikimybės Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei prasmę. *Gente lituanus, natione polonus* (paraidžiui reikštų priklausymą lietuvių tautai ir lenkų nacijai, kaip daug platesnio pobūdžio dariniui) – pagal šią formuluotę suvokė savo ryšį su tėvyne Lietuva ir priklausomybę abiem tautoms. Taigi ne etnine prasme save suvokė lietuviais, o istorine, politine prasme. Matyt, panašus santykis kaip ir tarp sąvokų tėviškė ir Tėvynė.

Ar jau esame laisvi

Įdomu, jog nuo tos diskusijos *Trimitė* praėjus 75 metams, kartais vis dar iškyla kai kurie tie patys klausimai, kurie aktualūs buvo prisimintosioms diskusijoms *Trimitė* dalyviams. Vienos diskusijos smagalyje buvo atsidūrusi ir *Mokslo Lietuva*, nors diskusijos ir nesiekė sukelti. 2003 m. Lietuvos Ignoto Domeikos draugijos metiniame susirinkime net buvo nagrinėjamos kai kurių savaitraščio publikacijų niuansai.

Mat kai kurie mūsų savaitraščio skaitytojai karštai reagavo į *Mokslo Lietuvoje* (2003 01 09, Nr. 1 (269), 19 p.) paskelbtą pokalbį su ambasadoriumi prof. Zdzislavu Janu Rynu, kuris yra ir už Lenkijos ribų gerai ži-

lenkams toks mums, atrodytų, nekalta užrašas sukelia neigiamas emocijas, tai turėtume pagalvoti, kas čia ne visai taip, kaip turėtų būti.

Daliai skaitytojų atrodė, jog *Mokslo Lietuva* turėjo aštriau polemizuoti su prof. Z. J. Rynu, arba spausdindama svečio mintis parašyti, kad ne visoms pritaria. Paminėta, kad mes buvome I. Domeikos 200-ųjų gimimo metinių jubiliejinę konferenciją rengiančioji šalis. Žurnalistams tarsi būtų neprivalomas atsakomybės jausmas už jubiliejinę konferenciją rengiančią šalį, pagaliau elementarus delikatumas kalbinant svečią iš kitos valstybės.

Iš laikraščio lyg ir norima, kad jis būtų propagandinis ruporas, idėjinis vedlys žengiant „vieninteliu teisingu keliu“. Tačiau ten mes jau buvome ir nenorime grįžti. Nenori ir didžioji dauguma skaitytojų. Mūsų nuomone, laikraštis tam ir yra, kad žmonės jo puslapiuose galėtų išsakyti savo mintis, nuomonę, poziciją pačiais įvairiausiai klausimais, o skaitytojui paliekama visiška intelektinė laisvė tai nuomonei pritarti, nepritarti ar net įsitraukti į diskusiją tais pačiais ir kitais klausimais. Tam savaitraštis ir skiriamas. Mums atrodo, kad dialogas geriau už monologą, o užvis geriausia – polilogas. To siekiame.

Griežto atkirčio kitamianiams šalininkai tik patvirtino prof. Z. J. Ryno teismą, kad lietuviams būdingi mąstymo stereotipai, todėl mums kartais sunku atsiplėsti nuo kartą visam gyvenimui įsikaltų tie-

garbės piliečių? Tai akivaizdūs faktai. Lygiai taip pat akivaizdu, jog I. Domeikai per ankšta bet kokio tautiško drabužyje, nes tai asmenybė toli praaugusi vienos kurios nors tautos ribas, lygiai kaip ir bet kurios vienos valstybės sienas. Tai pasaulio pilietis, mokslo žmogus, kuris nepaneigdamas nė vienos tautos, su kuria susijęs, turtino visos žmonijos mokslą.

Baltarusiams jis yra ir visados išlikęs jų krašto sūnus, nes tas kraštas jį pagimdė, išleido į platųjį pasaulį. Ši pozicija mums nė kiek netrukdo I. Domeiką vadinti ir didžiu Lietuvos sūnumi, Lietuvos bajorijos ryškiai atstovu, Vilniaus universiteto auklėtinu, filomatu. Kaip ir visa to meto Lietuvos bajorija, jis buvo persiėmęs lenkiška kultūra, širdyje save laikė Abiejų Tautų Respublikos piliečiu ir kaimynių šalių padalytos valstybės patriotu. Tai įrodo ir aktyvus I. Domeikos dalyvavimas 1831 m. sukilime.

Nuo to laiko turės praėti geras pusšimtis metų, kol istorinės Lietuvos etninėje lietuvių teritorijoje pradės reikštis visiškai kiti procesai, rutuliosis visiškai naujas ir iki tol negirdėtas lietuviškumo supratimas, kai į šią sampratą jau bus dedama etninės priklausomybės prasmė, o kalba taps takoskyros ženklų, skiriančiu bajoriškai suvoktos senosios Lietuvos palikuonį lietuvių nuo naujų laikų etniškai suvokto lietuvių... Bajoriškai iki tol suvokiama Lietuva – kaip istorinis daugelio tautų darinys ir palikimas – pamažu ir vis labiau užleis vietą etniškai suvokto krašto idėjai ir naujai išskylan-

Jaunųjų mokslininkų konferencija Lenkijoje

Gegužės 21–22 d. Sopoto mieste (Lenkijoje) vyko Lenkijos doktorantų ir jaunųjų tyrėjų sąjungos *Sapere Aude* surengta konferencija *Doktorantų ir jaunųjų mokslininkų ateitis Lenkijoje*. Joje buvo 70 dalyvių, daugiausia įvairių Lenkijos universitetų doktorantų. Pranešimai buvo skirti jų padėčiai, mobilumo galimybėms, integracijai į Europos tyrimų erdvę, Bolonijos procesą. Tarp pranešėjų buvo du Lenkijos Respublikos senatoriai, kurie kvietė jaunuosius mokslininkus bendradarbiauti ir pažadėjo tarpininkauti Senate sprendžiant jų problemas. Konferencijoje taip pat dalyvavo du Europos doktorantų organizacijų asociacijos *EURODOC* atstovai: sekretorius Daniel'is Mitchen'as (Vokietijos jaunųjų mokslininkų organizacijos

Thesis narys) ir Piotr'as Cimmerman'as (Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos Tarybos narys). Daniel'is Mitchen'as, pristatydamas asociaciją *EURODOC*, išreiškė viltį, kad *Sapere Aude* kitais metais įstos į šią europinę asociaciją. Jaunieji Lenkijos mokslininkai buvo paraginti bendradarbiauti su kaimyninėse šalyse veikiančiomis organizacijomis – *EURODOC* narėmis, tarp jų ir Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjunga. Vakariniame konferencijos dalyje vyko aktyvios diskusijos, dalytasi patirtimi. Apertartas *Sapere Aude* ir Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos bendradarbiavimo galimybės.

Piotr'as Cimmerman'as
Lietuvos jaunųjų
mokslininkų sąjunga

Knygos dar rašomos, leidžiamos, tikriausiai ir skaitomos

Atkelta iš 9 p.

reiškinius stengiasi apibūdinti savo šalyse.

Eoliniai procesai jūros krante – tai kiek seniau išėjusi Gintauto Žilinsko, Dariaus Jarmalavičiaus ir Vytauto Minkevičiaus monografija. Joje pateikti ilgalaikių matavimų rezultatai ir išvados, kurios siejasi ir su klimato pokyčiais, nes jūros lygio svyravimai, dažnėjančios audros smarkiai veikia mūsų jūros pakrantę.

Gamtos ir kultūros sąveika

Paminėtina Valentino Baltrūno anglų kalba išleista knyga *Lietuvos pleistoceno nuogulų stratigrafinis skaidymas ir gretinimas (metodiniai klausimai)*. Tai šiek tiek sutrumpintas lietuviškai pasirodžiusios šio autoriaus knygos variantas. Knygoje pateikiama pleistoceno laikotarpio ledyno nuogulų stratigrafinio skaidymo ir gretinimo metodų kritinė apžvalga, ledyno darinių sudėties matematinio modeliavimo turima patirtis, morenų daugianariškumo problemos analizė.

Eksponuota parodoje ir kita V. Baltrūno knyga *Gamta kaip kultūros šaltinis*. Apibūdinama senoji Lietuvos gamta ir jos raida nuo pirmųjų geologinių etapų planetoje iki pastutinio antropogeno (kvartero) geologinio periodo. Aprašyta paskutinio poledynmečio paleogeografija bei žmogaus įsikūrimas Lietuvos teritorijoje. Labai įdomus ir prasmingas geologijos mokslo atstovo mėginimas rasti sąlyčio taškų su pirmiausia dailės ir literatūros atstovais, tautosakos žinovais. Knygoje plėtojama mintis, kad nuolatinė gamtos ir kultūros priešprieša gali ir turi būti sušvelninta: gamtinės aplinkos pažinimas, perauktas kultūra – tautosaka, menine kūryba ir kitomis žmogiškosiomis vertybėmis, gali padėti išsaugoti mūsų gamtą ateities kartoms.

Lietuvos geografo darbai, skirti XXIX tarptautiniam geografo kongresui *Gyvenimas įvairovėje* pristatyti knygoje *Geografija Lietuvoje* (sudarė R. Baubinas ir N. Eitminavičienė). Kongresas 2000 m. vyko Seule, Pietų Korėjoje. Taip pat knygoje pateikti ir II Lietuvos geografo kongreso darbai. Knyga neblogai atspindi šiuo metu geografo atliekamus tyrimus, padeda susidaryti įspūdį ir apie jų veiklos perspektyvas. VI jaunųjų mokslininkų geografo konferencijos pranešimams skirta knyga *Geographia juvenata*.

Paroda baigėsi mainais

Renginio oficialioji dalis baigėsi Geologijos ir geografijos instituto direktoriaus Algirdo Zuzevičiaus padėkos žodžiu visų pristatytų darbų autoriams. Rašydami apie Lietuvos gamtos objektus visi keturi spausdintus darbus pristatė institutai daro didelį darbą, keldami tarptautinį Lietuvos mokslo autoritetą, nusipelno ir tuo, kad kultivuoja lietuvišką žodį. Buvo išsakyta ir kartokų žodžių politikams: mat, kai kurie yra nemažai „pasistengę“, kad Lietuvoje būtų lengvinamas spaudinių svetimomis kalbomis kelias, tačiau to paties negalėtume pasakyti apie spaudinius lietuvių kalba. Kalbėta ir apie tai, kaip svarbu plėtoti lietuvišką mokslinę terminiją, o tai neįmanoma be lietuviškų spaudinių. O apskritai – jei patys nerašysime apie savo gimtąjį kraštą mokslo darbų, kas gi dar juo besidomės šiuolaikiniame pasaulyje?

Pabaigoje parodoje dalyvavę institutai pasikeitė knygomis bei spaudiniais. Bendra suma nuo to nepadidėjo, tačiau juk to nepasakysime apie turinį. Juk duodamas gauni, tad keturių aplinką tiriančių institutų bibliotekos gerokai praturtėjo.

Gediminas Zemlickas

Čilės piliečiai mūsų kraštiečio Ignoto Domeikos garbei nukaldino medalį (1885)

nomas I. Domeikos biografas bei bibliografas. Profesorius minimoje publikacijoje Ignotą Domeiką be išlygų vadina lenku. Jį papiktino, kad mokslininko 200-osioms gimimo metinėms Vilniuje Bazilijonų vartuose atidengto bareljefo užrašė I. Domeika vadinamas *Lietuvos ir Čilės sūnumi*, bet nė žodžio nėra apie Lenkiją. Profesorius teigimu, taip lietuviai parodė savo istorinį neobjektyvumą.

Taigi profesorius supyko ant lietuvių, o kai kurie lietuviai skaitytojai – ant svečio ir savaitraščio, kad garsiname tokias mintis. Kaip tai primena 75-erių metų senumo polemiką! Abiejų šalių atstovų „karštas patriotizmas“, atrodo, ne visai atvėšęs. Ar jo bereikia mūsų laikais, ne jau mūsų tautos taip mažai pasimokė per paskutinius 80 ar 90 metų? Formaliai žvelgiant, mes, lietuviai, ko gero, teisūs, vadindami I. Domeiką Lietuvos sūnumi. Gimęs istorinėje Lietuvoje, t. y. buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje, apie kurią atmintis dar buvo gyva ilgu dešimtmečius ir po Abiejų Tautų Respublikos padalijimo, save laikė bajoriškai suvoktos Lietuvos ne šiaip atstovu, bet karštu patriotu, už ją kovojo su ginklu rankoje 1831 m. sukilime. Tačiau jeigu kai kuriems

sų. Profesorius nepasakė, tačiau mūsų parapinis mąstymas ir provincialumas iš šalies tikriausiai labai krinta į akį, o nenoras ar nesugebėjimas tai pripažinti tik patvirtina šią liūdną tiesą.

Šių eilučių autoriui atrodo, jog labai geras prof. Algimanto Grigelio pasiūlymas atsižvelgti į Čilės I. Domeikos draugijos patirtį: jei jos nariai rašo, kad I. Domeika yra „polaco-lituanas“, tai gal ir būtų racionaliausia išeitis? Pagal kilmę ir istorinę priklausomybę jis buvo lietuvis, bet lenkų kultūros atstovas. Nė viena šalis neturėtų jaustis nukriausta.

Kai atrasdami netenkame

Diskusija tarp A. M. Račkaus ir V. Biržiškos mums padeda tarsi iš laiko nuotolio pažvelgti į pačius save, įvertinti, kas ištis vertinga ir kas praėina be didesnio pėdsako. Visiškas anachronizmas būtų šiandien veltis į nevaisingas diskusijas dėl I. Domeikos lenkiškumo ar lietuviškumo, nes yra ir trečioji šalis, kuri žymųjį mokslininką kildindama iš baltarusių, jį pateikia kaip didį baltarusių mokslininką. Pagaliau, kas gali paprieštarauti teiginiumi, kad jis nėra didis Čilės mokslininkas, pripažintas ir tos šalies

čio tautiško sampratą.

Šios sudėtingos politinės ir visuomeninės transformacijos vyko idėjinės ir visuomeninės polemikos ugnyje. Šiandien galime svarstyti, ar gerai, kad įsivirtino ne bajoriškasis tautiško supratimas, bet tautiškas požiūris į lietuviškumą ir lietuvių, kai skiriamu juo bruozu tapo kalba. *Lietuvis yra tas, kuris kalba lietuviškai* – šis kriterijus nuo modernios tautos kamieno nukratė senosios bajorijos atstovus, tarsi vėjo gūsis nuo obels prisirpusius obuolius. Ar ne todėl kaimyninės tautos didėja ir stiprėja, kad į savo visuomenę ir kultūrą sugebėjo integruoti ir senosios lietuviškosios bajorijos atstovus. Šito negalime pasakyti apie etniškai ir labai siaurai suprastą modernią lietuvių tautą. Istorinė drama, kurios padariniai skaudūs ir paprastais matais, ko gero, neišmatuojami. Moderni lietuvių tauta taip prarado savąjį elitą, istorinės Lietuvos atminties sergėtoją ir paveldo nešėją, buvo priversta kurtis iš naujo, atsiremama tik į konservatyvųjį kaimiškąjį etninį elementą. Tą, kuris nuo seno išlaikė seną lietuvių kalbą.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Mokslas Lietuvos pašnekovė – doc. dr. Jūratė KIAUPIENĖ, istorikė, daugelio puikių veikalų autorė.

Gerbiama istorikė, dažnai Jus matau mūsų istorikų naujų veikalų pristatymuose nuo Lietuvos istorijos instituto iki Prezidentūros rūmų. Dabar štai LR Seimo rūmuose laukiame iškilmingo posėdžio, skirto Lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo 100-mečiui pažymėti, pradžios. Kadangi liko dar kelios minutės, o Jūs tik ką grįžote iš Lenkijos, tai ir paklausiu: kuo skiriasi lenkų ir lietuvių požiūris į savo istoriją?

Kiekvienas lenkas nuo gimimo auklėjamas istorija, todėl lenkų visuomenėje istorija gyva nuo seniausių laikų iki mūsų dienų. Kiekvienas lenkų politikas – nuo žymiausio iki eilinio, net provincijos mastu – puikiai žino savo tautos ir valstybės istoriją. Ir ne tik žino. Ji jam svarbi. Lietuvos visuomenėje aš tokio natūralaus ryšio su visa istorija, nuo seniausių laikų, pasigendu iki paties aukščiausio politikų lygmens. Puikus to įrodymas – daugybė tuščių Seimo, Vyriausybės narių vietų šiandienos posėdyje. Diena, kai minimos 100-osios lietuviškosios spaudos atgavimo metinės, tautos išrinktiesiems atrodo nesvarbi.

Teko matyti, kaip Krokuvėje aukštųjų mokyklų studentai prieš paskaitas lankosi bažnyčioje, kur vyksta studentams skirtos pamaldos. Atrodytų, kas bendro tarp religijos ir istorijos? Tačiau Lenkijos istorija ir religija – glaudžiai susiję dalykai. Ko gero, viena plaukia iš kito.

Lenkai vaikšto ne tik į bažnyčią. Nuo žemiausių klasių mokiniai apvežami po visas istorines vietas. Ką matome pavasarį nuvažiuavę į Lenkiją? Mokytoją su moksleiviais lankantį istorines vietas. Einama ne po vieną kartą. Tuo gyvena ir daugelis šeimų. Todėl ir lenkų visuomenės santykis su istorija yra visai kitoks, lyginant kad ir su mūsų visuomene. O ir bažnyčia Lenkijoje yra ne tik tikinčiųjų maldos namai, bet ir vieta, kur gyva tautos ir valstybės istorijos dvasia.

Mūsų žmonėms (nekalbu apie visus ir kiekvieną pavienį asmenį) istorija nėra labai reikalinga. O nemaža dalis Lietuvos politikų išvis nerastingi istorijos žinojimo prasme. Jei kažkiek ir žino, tai geriausiai atveju XX a. pirmosios pusės istoriją, paprastai nuo 1918 m., kai buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė.

Kad ir toks konkretus pavyzdys. Iki šiol net mūsų kultūros žmonės, žurnalistai valstybės pavadinimą rašo *Żečpospolita*, o 1569 m. sukurta Lenkijos ir Lietuvos valstybė reikėtų vadinti *Abiejų Tautų Respublika*. Istorikai profesionalai jau seniai lie-

Jūratė Kiaupienė: „Mūsų visuomenėje labiausiai pasigendū gyvenimo su istorija ir istorijoje“

tuviškuose tekstuose tos sąvokos nenaudoja. Tai lyg ir seniai aptartas dalykas, bet politikų lūpose girdžiu ir plačiojoje spaudoje dažnai matau kitaip. Nebėra sąvokos *Żečpospolita* ir istorijos vadovėliuose, bent jau aš nemačiau. Gal kur nors koks nors labai senas mokytojas ir pavadina. Paprastai šitaip rašo tie, kurie jau seniai vadovėlių neskaity. Tada aš pradėdu manyti, kad tie politikai ir kai kurie kiti rašantieji viešuosius tekstus išvis neskaity istorijos knygų. Lietuvių kalba sąvoka *Żečpospolita* – nieko nereiškiantis žodis.

Lenkiškai *Żečpospolita* reiškia tą patį, ką lotyniškas žodis – Respublika.

Lenkų kalba – taip. Visa blogybė, kad lietuvių kalboje žodis *Żečpospolita* nereiškia Respublika.

Tad kaip reikėtų tą sąvoką *Żečpospolita* suprasti? Esu girdėjęs keletą interpretacijų. O kuri teisinga?

Ši sąvoka iš tikrųjų turėjo kelias prasmes. Viena prasmė – *respublika*, kita – *visuotinė gerovė, visuotinis reikalas*. Šiandien net ir lenkų kalboje sąvoka *Żečpospolita* nebeturi tų prasmų, kuria buvo vartojama senais laikais. XVI a., kai Lietuva ir Lenkija jungėsi į bendrą valstybę, tas žodis turėjo ir *visuotinės gerovės, visuomenės gerovės* prasmę.

Kaip skaitytoji paaikšintumėte tą faktą, kad Abiejų Tautų Respublika iš tikrųjų buvo monarchija? Keista respublika, jei ją valdo karalius.

Jungtinėje Lenkijos ir Lietuvos valstybėje, vadintoje Respublika egzistavo tam tikri respublikinio valdymo elementai, kurie buvo siejami ir su Antikos tradicija. Juk ir karalius Abiejų Tautų Respublikoje buvo renkamas, monarchija nebuvo paveldima.

Tad štai šito gyvenimo su istorija ir istorijoje labiausiai pasigendū visuomenėje. Noro gyventi istorijoje. Pagaliau iš visos visuomenės šito gal ir nereikėtų tikėtis, tačiau bent jau iš politikų labai to norėtusi. Ne be nuodėmės ir istorikai, tarp kurių turime tokių, kuriems savos valstybės istorija atrodo buvus elgetiška, paženklinta atsilikimo.

Lenkai iki smulkmenų yra su-

Istorikė dr. Jūratė Kiaupienė

skaičiavę, kur ir ką jie yra nuveikę, kiek ir kam nusipelnę, kur žuvo ir yra palaidoti. Jie labai gerbia savo praeitį ir savo bei kitų lenkų padarytus darbus. Kodėl lenkai taip susiję su Vilniumi ir šiuo metu sudaro bene didžiausią Vilnių lankančių ekskursantų dalį? Ne todėl, kad daugumas intelektualų norėtų Vilnių sugrąžinti Lenkijai. Jiems pirmiausia rūpi čia esanti lenkų praeitis, jų paveldas. Juk turime sutikti, kad Vilniuje esantis kelių tautų kultūros paveldas yra visų mūsų istorinis turtas.

Lietuvių tai visai neturėtų žeisti, nes taip pat mes, jei jaučiamės esą ryšiais europiečiais, turėtume jausti ryšį

su Baltarusijos ar Lenkijos istoriniu paveldu.

Deja, mes, lietuviai, Lenkijoje (su paveldu, esančiu šiuolaikinės Baltarusijos žemėse, yra kiek kitaip. Tačiau tai jau galėtų būti kito pokalbio tema) esančio lietuviško paveldo iki galo neįvertiname. Kartais susidaro įspūdis, kad ta kelis šimtų metų egzistavusi Abiejų Tautų Respublika yra tarsi ne mūsų valstybė.

Nors lygiai tiek pat mūsų kaip ir lenkų ar baltarusių. Tiek mūsų, kiek šitai sugebame suvokti ir kiek mums patiems tai reikalinga.

Kai būnu Krokuvos Vavelyje, visada jaučiu, jog čia yra ir dalelytė mano valstybės praeities. Ten kiekviename žingsnyje mūsų bendros praeities ženklai ir pėdsakai. Tačiau mes lenkams gera valia atidavėme didelę dalį savo praeities. Atidavėme Jogailą ir Jogailaičių dinastiją, savo valdovus tautiškos valstybės vardan. Tai buvo trumpas istorijos momentas, bet reikėjo seniai atsitokėti ir atsiminti. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorikai profesionalai tai ir daro, bet visuomenėje, deja, atgarsis kol kas labai menkas.

Pasakysiu dar aštriau, ko kaip istorikė profesionalė sau neleistumėte: tai buvo savotiškas pakvaišimas, kurio padariniai tiek skaudūs, kad šiuolaikinei lietuvių tautai gal net lemtingi. Juk todėl ir esame maži, lyginant su lenkais net dešimteriopai mažesni, nors XIV a. mūsų buvo beveik po lygiai?

Tačiau kol kas tai atrodo tik istorikų ir kitų humanitarų reikalas. O

turėtų būti mūsų visų, nuo mokinių iki valstybės vyrų, bendras reikalas. Apie praeitį turime žinoti.

Santykis su istorija atsispindi ir visuomenės kasdienio gyvenimo kultūroje. Mūsų ir lenkų ji yra labai skirtinga. Kaip ir santykis su istorija. Prisimenu, kaip prieš keletą metų buvau pristatyta Lietuvos kunigaikščių palikuoniui Jurgiui Giedraičiui (Jerzy Giedrojc), Paryžiuje leisto žurnalo *Kultūra* įkūrėjui ir leidėjui. Ir tą Paryžiuje padarė kolegos lenkai. Tai buvo labai trumpa pažintis. Dalyvavau lenkų dailininko emigranto Paryžiuje dailininko Rubinsteinio minėjime (jau miręs). Tai štai lenkų santykis su tuo pačiu J. Giedraičiu yra visai kitoks, negu mūsų žmonių, ir man tai padarė įspūdį. Mano draugams lenkams atrodė, kad man bus didžiulis malonumas, kai mane pristatys tokiam žmogui, koks buvo Jurgis Giedraitis. Ir man iš tiesų tai buvo didelis įvykis, prisilietimas prie gyvos istorijos. J. Giedraitis didi asmenybė, skleidusi humanizmo dvasią, žmogus nusipelnęs mūsų abiem kultūroms – lenkų ir lietuvių.

Bijau, kad Lietuvoje niekam nebūtų atėję į galvą manęs tokiam asmeniui pristatyti, nes į galvą nešautų, kad kažkam šitai gali būti malonu ir įspūdis išliks visam gyvenimui. Juk ne J. Giedraičiui tas pristatymas ar malonumas buvo reikalingas, nes norinčių būti pristatytais stovėjo ilga eilė. Tačiau J. Giedraitis tuojau pat atkreipė dėmesį: *O, Lietuva, labai malonu...* Rado paprastus, šiltus žodžius, kurie ta proga derėjo.

Gegužės pradžioje vėl tik ką grįžote iš Lenkijos. Praturtinkite ir mus savo įspūdziais.

Gegužės 2 d. dalyvavau konferencijoje Lenkijoje, kuri buvo skirta mūsų valstybių įstojimui į Europos Sąjungą. Istorijos sekcijoje buvo pakviesta po vieną istoriką iš Baltarusijos, Ukrainos, o man teko atstovauti Lietuvai. Kalbėjomės apie istorinę perspektyvą ir santykį su Europos idėja. Kitą dieną dėl 1791 m. gegužės 3 d. konstitucijos minėjimo Lenkijos Respublikos Konstituciniame Tribunole vyko dokumentų, saugomų Vyriausiam Senujų Aktų Archyve Varšuvoje, parodos atidarymas.

Buvo eksponuojami dokumentai, kurie susieja bendrą Lietuvos ir Lenkijos praeitį, valstybės ir teisės istoriją. Dalyvavo Lietuvos Konstitucinio teismo delegacija, buvo ir Lietuvos ambasadorius. Priėjęs Lenkijos teisininkas pasveikino mus, padėkojo už pranešimą per konferenciją. Paskui klausė mūsų valstybės vyrų, ar patiko jiems konferencijos idėja, pranešimai. Mūsų ambasadorius ir sako: *O aš kažkaip nenuėjau*. Šie, tikiu, nejučia išsprūdę žodžiai, yra vienas, gana tipiškas, šiuolaikinės mūsų visuomenės santykio su sava istorija atspindys.

Neįsivaizduoju, kad taip galėtų atsakyti Lenkijos diplomatas. Blogiausiai atveju būtų taktiškai nutylėjęs.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Minint lietuviškos spaudos atgavimo 100-mečių LR Seimo iškilmingame posėdyje dalyvavo Kovo 11-osios nepriklausomybės akto signatarai, politikai, visuomenės ir kultūros veikėjai

GRYNAI LIETUVIŠKAS EPIZODAS

Balandžio 22 d. Mokslų akademijoje vyko konferencija *Globalizacijos iššūkis Lietuvai: nuo protų nutekėjimo link protų sukauptimo ir naudojimo*, kurią organizavo Consilia Academica, Mokslų akademija ir Kultūros kongreso taryba. Sumanytas, ketinantis su šūkiu *Kad Lietuva neišsivaikščiota* apimti net šešis miestus, balandį ir gegužę pasklido po Lietuvą. Pagal idėją užmojis puikus. Pirmoji konferencijos diena sostinėje baigėsi taip, kaip ir visa kas nuolat nutinka Lietuvoje.

Tą rytą kelios dešimtys susirinkusių vilniečių, pagauti patriotinės ekstazės, tikėjosi daugiau, nei patyrė klausydami didžiai mokslingų vyrų. Vieni iš pastarųjų išklojo savo neįgyvendintas politines ambicijas, kiti nuklydo į keistus lyg teorinius, lyg didaktinius pamokslavimus. Visa laimė, kad prof. Algirdas Vaclovas Valiulis (VGTU) galop sugražino pašlijusius dienotvarkės reikalus į deramas vėžes. Jis konkrečiai, dalykiškai išdėstė tyrimų duomenis ir jų analizės rezultatus, vaizdžiai atskleidusius protų nutekėjimo problemą. Svarbu tai, kad pranešėjas pasiūlė kelis tikėtinus raidos scenarijus, kurie priverstė klausytojus rimtai susimąstyti. Įdomios ir vertingos medžiagos pateikė trys šaunios moterys: doc. Giedrė Kvieskienė (VPU), doc. Irena Zaleskienė (TU) ir doktorantė Dalia Atinienė (KTU). Jų gvildentos temos, išgelbėjusios konferencijos turinį, pristabdė sprunkančiųjų iš salės šurmulių.

Kantriai sėdėjęs iki galo, nutariau pasiūlyti kelias savo apibendrinančias pastabas.

Manau, mums jau aišku, kad jauni žmonės turi pamatyti pasaulį, lavintis ir padirbėti pasauliniuose mokslo bei menų centruose. Galiu drąsiai pareikšti: jei Marija Gimbutienė, Algirdas Julius Greimas, Vytautas Kavolis ir daugybė kitų nebūtų išvykę į Vakarus, pasaulis ir mes patys netektume ne tik šių žymių asmenybių, bet ir prarastume išpūdingus jų darbus. Likę čia, net ir išvenę pokario susidorojimą, ilgus dešimtmečius jie būtų priversti kapstyti ribotų galimybių rate.

Tai gi skaudus istorinis patyrimas perspėja – privalome kuo plačiau atverti vartus į pasaulį.

Kiti klausimai, kuriuos turėjo svarstyti konferencija, skambėjo maž-

daug taip: kaip apsaugoti nacionalinį intelektualinį turta? Kaip sukurti esminius motyvus, kad mūsų išvykėliai norėtų sugrįžti ar bent praturtinti mūsų kultūrą savo darbais užsienyje?

Neišgirdęs svarstymų, norėčiau atkreipti dėmesį, kad trims pagrindiniams subjektams teks spręsti uždavinius, susijusius su minėtais klausimais. Pirmasis iš jų – valstybė. Jai teks sukurti materialinio skatinimo produktyviai dirbti savo šalyje pagrindus. Kiti du – šeima ir mokykla. Jos privalės nuo pat vaikystės ateinančiai kartai skiepyti tas vertybes, kurios taptų motyvais, skatinančiais išsiblaškiusius po pasaulį grįžti į gimtąjį kraštą.

Pabaigoje – „įžūli“ mintis: visos tokios konferencijos, kaip vykusios Lietuvos mokslų akademijoje balandžio 22 d., neturės rimtos perspektyvos, kol nebus sukviesti prie posėdžio stalo atsakingi už valstybės ateities politiką ir strategiją asmenys svarstyti konkrečius konferencijos keliamus klausimus. Be tokio žingsnio renginiai bus tik kalbėjimas su savimi, t. y. su akademinė bendruomene. Tokie nekonstruktyvūs pagraudenimai – tai mandagūs balsai tyruose. Kad mūsų padangėje kažkas yra negerai, byloja kad ir toks faktas: įpusėjus konferencijai, dalis klausytojų „išsivaikščiojo“, o tie, kurie labai mandriai iš tribūnos postringavo, užsidėję palaimintųjų vainikus, tuoj pat dingo, užbaigę savo pranašystes. Nei pagarbos auditorijai, nei konferencijos idėjai.

Juozas Algimantas Krikštopaitis

GALVOSŪKIŲ, SPAUSDINTŲ ML NR. 10, P. 19 ATSAKYMAI

1. Skaičius dalinant iš jų skaitmenų sumos, gaunamas tas pats skaičius – 13.

2. Gražių dėmenų eilė:

$$\frac{45}{5} + \frac{3456}{6} + \frac{567}{7} = 666.$$

3. $8^0 + 9^1 + 10^2 + 11^3 = 1441.$

4. Perkeliame skaitmenį 3:

$$(6^2 + 37^2) - (0^2 + 31^2) = 444.$$

Lietuvos teisės universiteto mišrus choras grįžo iš Italijos

Lietuvos teisės universiteto mišrusis choras

Lietuvos teisės universiteto mišrusis choras, (vadovė Loreta Levinskaitė, koncertmeisterė Vitalija Semeniukienė) grįžo iš prestižinio tarptautinio chorų festivalio Italijoje *Venezia in Musica*.

Choras koncertavo atviroje Jesolo Lido kurorto estradoje, Koncertų rūmuose, giedojo gražiausiose Venecijos bažnyčiose, su choralais iš Norvegijos,

Vengrijos, Latvijos, Graikijos, Čekijos ir kitų šalių, dalyvavo iškilmingoje eise-noje, draugystės vakaruose. Festivalį vainikavo finalinis koncertas Venecijos Šv. Jono ir Pauliaus bažnyčioje, kuriame Lietuvos teisės universiteto choras giedojo drauge su keturiais geriausiai festivalyje įvertintais choralais.

Kartu su Lietuvos teisės universiteto mišriuoju choru koncertavo spe-

Europos Sąjungos teisė ir Prancūzijos teisės sistema

Gegužės 27 d. Strasbūro Roberto Šumano universiteto profesoriaus Yves Jeancois Lietuvos teisės universitete skaitė paskaitą apie Europos saugumo ir gynybos politiką. Tai paskutinė šiais mokslo metais tarpuniversitetinių studijų modulio *ES teisė ir Prancūzijos teisės sistema* programos paskaita. Ateinančią savaitę šios programos klausytojai – daugiau kaip 20 Lietuvos teisės universiteto ir Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentų bei keletas jau dirbančių teisininkų – laikys baigiamąjį egzaminą.

Sėkmingai jį išlaikiusieji, gaus Prancūzijos Europos universitetų centro, Lietuvos teisės universiteto ir Vilniaus universiteto Teisės fakulte-

to pažymėjimą apie išklausytą 120 valandų kursą prancūzų kalba, suteikiantį rimtą pagrindą toliau studijuoti ir gilintis į ES teisės, Prancūzijos teisės bei kitas šiuolaikines teisės sritis.

Studijų modulį *ES teisė ir Prancūzijos teisės sistema* pagal *Socrates/Erasmus* mainų programą įgyvendino Prancūzijos Nancy 2, Strasbūro Roberto Šumano, Grenoblio, Ex-Marselio, Lietuvos teisės universitetas ir Vilniaus universiteto Teisės fakultetas. Studentams ir teisininkams praktikams – tai puiki galimybė patobulinti prancūzų kalbą, geriau pajusti teisinės prancūzų kalbos subtilybes, o svarbiausia – susipažinti ir

Lietuvos teisės universiteto mokslininkai – parodoje „Mokslas 2004“

Lietuvos parodų centre *Litexpo* vykusioje mokslo, inovacijų bei aukštųjų technologijų parodoje *Mokslas 2004* Lietuvos teisės universiteto ekspozicija tapo įdomių paskaitų, mokslinių diskusijų centru. Fakultetų, Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės, ES politikos ir valdymo, Žinių visuomenės valdymo institutų mokslininkai keturių dienų renginių programoje pristatė naujausius universiteto veiklos projektus, susijusius su

svarbiais visuomenės pokyčiais – Lietuvos integracija į Europos Sąjungą, žinių visuomenės ir Europos vientisos mokslo ir studijų erdvės kūrimu ir kitais procesais. Vienas iš svarbiausių uždavinių, kuriais vadovaujasi Lietuvos teisės universitetas, yra stiprinti socialinius saitus, būti ne tik kompetencijos, bet ir komunikacijos centru, iš kurio per tarpuniversitetinius ryšius gautas, mokslininkų ir studentų sukaup-

cialistų ir garsių atlikėjų puikiai vertinamas jaunas smuikininkas Kristupas Keller – įvairių tarptautinių konkursų laureatas, P. I. Čaikovskio konservatorijos legendinės smuiko profesorės Z. U. Šichmurzajevos studentas,meisteriškai atlikęs keletą aukšto lygio kūrinių.

Lietuvos teisės universiteto studentų mišrusis choras sulaukė puikios publikos ir festivalio organizatorių įvertinimo, yra kviečiamas dalyvauti ir kituose prestižiniuose *Musica Mundi* organizuojamuose chorų konkursuose ir festivaliuose, vykstančiuose Bremene, Maltoje, Maljorkoje ir kitur.

Studentai pastaruoju metu nemažai koncertavo Vilniaus miesto koncertų salėse. Didelio pasisekimo sulaukė koncertas Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčioje. Artimiausiu metu laukia Druskininkuose vykstantis respublikinis festivalis *Beauštanti aušrelė*, rengiamasi tarptautiniam studentų chorų festivaliui *Gaudeamus*, vykšančiam Rygoje.

Ateinančiais metais Lietuvos teisės universiteto mišrusis choras, kartu su *Muzica Humana* ansambliu, vadovaujamu prof. Algirdo Vizgirdos, *Alma Mater muzicalis* festivaliui numato parengti F. Šuberto *Stabat Mater*.

pasigilinti į tarptautinę bei Prancūzijos teisę. Tarp šios programos klausytojų yra ir dar tik antro kurso studentų. Tačiau jie rimtai planuoja savo karjerą, todėl sėkmingai dalyvavo *Socrates/Erasmus* konkurse ir ateinančiais metais vyks studijuoti į Prancūzijos universitetus.

Grazūs bendradarbiavimo ryšiai Lietuvos teisės universitetą sieja su Prancūzijos ambasada Lietuvoje, kuri labai remia jau antrus metus veikiančią Prancūzijos teisės ir viešojo administravimo mokslo ir studijų centrą. Užmezgti ryšiai su daugeliu Prancūzijos universitetų, sėkmingai plėtojasi frankofonų judėjimas. Nuolat plečiami ryšiai tarp Lietuvos ir Prancūzijos mokslininkų ir studentų. Planuojama, kad visus ateinančius mokslo metus Lietuvos teisės universitete dirbs prancūzų kalbos dėstytoja iš Prancūzijos, kuri ugdyt naująją frankofonų kartą.

tos žinios pasiekia įvairiausių visuomenės lygius ir daro įtaką visuomenės procesams.

Kas antri metai rengiama paroda *Mokslas* sutelkia visą Lietuvos mokslo bendruomenę. Šiomet čia dalyvavusios pažangiausių mokslo institucijos ir inovacinės-gamybinės bendrovės, naujausius mokslo pasiekimus pristatė ne tik standuose, bet ir konferencijose bei seminaruose.

Universitete mąstoma apie absolventų karjerą

Lietuvos teisės universiteto Tarptautinių ryšių ir studijų centro kvietimu lankėsi Glamorgan universiteto (Velsas, Jungtinė Karalystė) Teisės fakulteto dekanas prof. Michaelis Stuckey.

Svečias domėjosi būsimųjų teisininkų studijų sąlygomis, puikiai įvertino šiuolaikiškas studijų programas, informacinę techniką aprūpintas auditorijas, interneto skaitiklas, biblioteką. Susitikime su Teisės fakulteto dekanu doc. dr. Juozu Žiliumi, prodekanais doc. dr. Olegu Fedosiuku ir dr. Saule Vidrinskaite buvo aptartos studentų ir dėstytojų mainų galimy-

bės, jungtinių studijų programų perspektyvos.

Planuojama rengti intelektualines nuosavybės teisės jungtinę studijų programą.

Lietuvos teisės universitetas artimiausioje ateityje studentams siūlys keletą jungtinių studijų programų. Tarptautinės teisės ir Europos Sąjungos teisės institutas kartu su Gento ir Vroclavo universitetais baigia kurti labai paklausią tarptautinės teisės studijų programą, Valstybinio valdymo fakulteto delegacija šiomis dienomis lankosi Čekijos Silezijos Opavos uni-

versitete, kur derina regionų savivaldos administravimo jungtinę studijų programą įgyvendinimo gaires. Rengiamas paraiška ES teisės magistro programos vykdymui su Prancūzijos, Vokietijos ir Latvijos partneriais pagal *Erasmus/Mundus* programą.

Jungtinės studijų programos – tai nauja Europos universitetų veiklos tendencija. Jos kuriamos siekiant, kad absolventai būtų konkurencingesni Europos ir tarptautinėje darbo rinkoje.

Parengė Dalia Nakutytė

LIETUVOS ENERGETIKOS INSTITUTAS

skelbia priėmimą į technologijos mokslų srities aplinkos inžinerijos ir kraštotvarkos (04 T) bei energetikos ir termoinžinerijos (06 T) kryptių bei socialinių mokslų srities ekonomikos krypties (04 S) dieninę ir neakivaizdinę doktorantūrą.

STOJANTIEJI Į DOKTORANTŪRĄ ASMENYS PATEIKIA:

- prašymą instituto direktoriaus vardu, kuriame nurodo doktorantūros kryptį;
- gyvenimo aprašymą;
- kvalifikacinio magistro laipsnio arba jam prilygstančio aukštojo išsilavinimo diplomo ir jo priedo kopijas;
- dviejų mokslininkų rekomendacijas;
- paskelbtų mokslo darbų sąrašą ir jų kopijas, jei jų nėra – doktorantūros krypties mokslinį referatą;
- kitus priėmimo skelbime nenurodytus, jų nuomone, svarbius dokumentus.

Dokumentai priimami iki birželio 30 d. Lietuvos energetikos institute, 233 kab. (Breslaujos 3, Kaunas 44403; telefonas (8 ~ 37) 40 18 09.

Direktorius

Atkelta iš 11 p.

numatytas, o buvo savotiškai išprovo-kuotas. Jis atsirado dėl ne visiškai pasvertų 1863 m. sukilimo organizatorių veiksmų ir dar kartą iškelia labai aktualią Lietuvos ir apskritai istorijos racionalių ir iracionalių veiksmų problemą.

Kalbėtojas priminė, kad 1830 m. ir 1863 m. sukilimuose lietuviai dalyvavo drauge su lenkais ir, nors juose dalyvavo daugelio kitų tautų atstovai, tragiškiausiai baigėsi būtent lietuviams: 1832 m. buvo uždarytas Vilniaus universitetas, o 1864 m. pradėtas spaudos lotyniškais rašmenimis draudimas, kuris tęsėsi 40 metų ir turėjo neigiamų padarinių bent trijų kartų Lietuvos žmonėms. Dr. A. Ragauskas pripažino, kad jo išvada yra gerokai kontroversiška. Istorikas neapsiriko, nes jo traktuotė sukėlė daugelio klausytojų norą prieštarauti.

Kokių svarstyklių reikia, kad pasvertume, ko dėl spaudos draudimo neteko lietuvių tauta ir ko neteko Europa? Iškėlęs šį klausimą, istorikas pripažino, kad ir dabar juntami lietuviškos spaudos draudimo padariniai, bet juos apibrėžti nėra lengva. Esą buvę ir teigiamų to draudimo padarinių, nes jie skatino susitelkti Lietuvos inteligentiją. To meto visuomenėje lietuviška spauda dar neturėjo tos reikšmės, kokią turi dabar, pagaliau to meto inteligentija juk skaitė bei rašė taip pat ir kitomis kalbomis. Vadinasi, lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimas dar nereiškė, kad lietuvių tauta buvo pasmerkta išnykimui. Kita vertus, istorija primena, kad gimtosios kalbos netekusi lietuvių aukštuomenė prarado ir tautinę savimonę, kurią iškeitė į pilietišumą. Todėl svaresnio bajoriško įnašo pritrūko kovojant už lietuviškos spaudos atgavimą, apskritai visame nacionaliniame lietuvių judėjime.

Istorikas iškėlė ir tokį klausimą: jei lietuviškos spaudos draudimas būtų pavykęs ar užsitęsęs bent iki Pirmojo pasaulinio karo, kažin ar būtų pasirašytas 1918 m. Vasario 16-osios Aktas, ar šiandien būtume Europos Sąjungos piliečiai.

Suteikęs poleminių impulsų, ko gero, ne vienai būsimai mokslinei konferencijai, dr. A. Ragauskas kal-

Be laisvo žodžio nebūtų laisvos Lietuvos (2)

Lietuvos Respublikos Seimo rūmuose minint Lietuviškos spaudos atgavimo 100-metį

bą baigė tvirtai: *Mūsų protėviai apgy-nė teisę lietuvių tautai išlikti Vakarų civilizacijoje, sudarė sąlygas šimtui metų praslinkus įsitvirtinti joje. Tačiau šiandien už lietuvišką žodį esame atsakingi ne tik Lietuvoje, bet ir Punske, Pelesoje bei kitur.* Kalbėtojas kvietė vartoti ne tik lotyniškais rašmenimis, bet ir aukštos prabos lietuvišką spaudinį.

Bibliotekos turi padėti kurti žinių visuomenę

Šilutės raštijos ir knygų draugijos pirmininkė, Fridricho Bajoraičio bibliotekos direktorė Dalia Užpelkienė kalbėjo apie akivaizdžią skolą lietuviškam žodžiui. Vilingai nuteikia nebent tai, kad Lietuviškos spaudos atgavimo 100-mečio minėjimo

valstybinėje programoje numatyta publikuoti beveik pusšimtį knygų, žurnalų, atvirukų, dainų kompaktinių plokštelių. Tai neabejotinai praplės knygnešystės istorijos tyrinėjimų, informacijos ir pažinimo erdvę. Tarp kitų būsimų spaudinių minėtini žinynas *Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai*, Gedimino Ilgūno albumas *Knygnešių memorialinės vietos*, Lietuvos kultūros fondo knyga apie knygnešius anglų kalba, lietuviškų kontrafaktinių leidinių bibliografija, aprėpianti 1864–1904 m. laikotarpį. Ir kiti numatomi publikuoti dokumentai turėtų gerai papildyti anksčiau išleistas Vytauto Merkio, Antano Tylos, Domo Kauno ir kitų autorių knygas bei tyrinėjimus. Nekantriai laukiama Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos rengiamo dvitomio *Lietuviškų slapyvardžių sąvadas*, kuris kaupiamas kompiuterinėje duomenų bazėje. Sąvade bus daugiau kaip 30 tūkst. slapyvardžių.

D. Užpelkienė priminė dvilypę knygos prigimtį: joje slypi dvasinis ir intelektualinis pradai, kurie veikia vienas kitą. Sėkminga demokratijos plėtra, kultūros, ekonomikos, verslo bei mokslo raida Europoje ir Lietuvoje turi būti grindžiama žiniomis, atvirumu, prieinamumu. O jei taip, tai akivaizdžiai turi didėti viešųjų bibliotekų vaidmuo. Jų fonduose sukaupti turtai turėtų būti naudojami ir žinių visuomenės kūrimui. Bibliotekų, muziejų ir archyvų saugomų dokumentų spartesnis skaitmeninimas turėtų būti gera paspartis šiame kelyje.

Buvo ir lieka „nelegalas“

Salių (Kauno raj.) pagrindinės ab spaustuvės steigėjas disidentas

Vytautas Andziulis Seimo tribūnoje buvo pagerbtas visiems Iškilmingame posėdyje dalyvavusiems atstojus. Sovietmečiu persekioto lietuviško laisvo žodžio veteranas priminė, ką reiškia tautai savas raštas prozininko ir publicisto Rapolo Mackonio gyvenimo faktais. Lenkų okupuotame tarpukario Vilniuje už lietuviškos spaudos platinimą R. Mackonis buvo įkalintas. Nacistinė vokiečių valdžia už tą patį jį įkalino Štuthofo koncentracijos stovykloje. Pokarinėje Lietuvoje bolševikai R. Mackonį ištrėmė į Sibiro lagerį. Štai, ką reiškė tarnystė lietuviškam žodžiui ir kaip teko už jį mokėti.

V. Andziulis priminė karo metų ir pokaryje veikusių nelegalios lietuviškos spaudos kai kuriuos gyvavimo puslapius. 10 jo paties gyvenimo metų taip pat buvo atiduota nelegaliai spaudai. Skirtingai nuo daugelio kitų tos spaudos dalyvių, V. Andziulio spaustuvės sovietinio režimo atitinkamoms tarnyboms taip ir nepavyko susekti.

Likimo ironija, bet ir dabar V. Andziulis jaučiasi esąs „nelegalas“. Mat gaudamas valstybinę pensiją, jis negali oficialiai dirbti Vytauto Didžiojo karo muziejuje, nors jo buvusi pagrindinė ab spaustuvė Saliuose ir yra šio muziejaus filialas. Negali jis dirbti oficialiai apmokamo darbo, rinkdamas medžiagą apie kitas nelegalias sovietmečiu veikusias spaustuves, jose dirbusius žmones, pagaliau negali remontuoti turimos patalpos ar įsirengti naujas, kurios būtinos veiklai. Taigi visa tai tenka daryti nelegaliai, nes tokie yra Seimo priimti Lietuvos Respublikos įstatymai.

Vis dėlto V. Andziulis džiau-

giausi laisvu lietuvišku žodžiu. Žurnalistas spaudos atgavimo 100-mečio proga nelegalios spaudos veteranas linkėjo nepriklausomo tiesos žodžio, o visiems lietuviams – nepamiršti savo rašto istorijos ir ginti gimtąją lietuvių kalbą nuo naujų globalizacijos iššūkių.

Mums tai jau tapo herojine epocha

Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto direktorė, Lietuvos žurnalistų sąjungos valdybos narė dr. Audronė Nugaraitė pastebėjo, kad lietuviškos spaudos lietuviškais rašmenimis draudimas į Lietuvos istoriją jau įeina kaip herojinė epocha, pažymėta nelegalios spaudos gabenimu į Lietuvą, jos spausdinimu ir platinimu. 1866–1904 m. asmenų, įsitraukusių į šią veiklą ir carinių pareigūnų sulaikytųjų skaičius siekė beveik 3 tūkst. Knygnešys tapo pasipriešinimo rusifikacijai simboliu. Iš esmės šis žodis neišverčiamas į kitas kalbas. Kitose kalbose jis neturi gyvybingos dramatiškos prasmės.

A. Nugaraitė priminė istoriko Rimanto Vėbros žodžius, kad iš visų pasaulio tautų lietuvių tauta už savo spaudą mokėjo brangiausiai. Ir vis dėlto nelegali spauda ne tik išlaikė gyventojų raštingumą, bet jį dar padidino. Knygnešystė jau vertinama ir kaip išskirtinis kontrabandos reiškiny, nes iš maldaknygių, laikraščių ir kitų spaudinių gabenimo buvo galima užsidirbti, nors ir labai rizikuojant. Taigi kuo atviriau ir spalvingiau istoriją pristatysime būsimoms kartoms, tuo ji teks daugiau naudingėsiu pamokų.

Kalbėtoja nemažai vietos savo prakalboje skyrė nacionalinės publicistikos etikai, kuriai pamatus klojo dar Vincas Kudirka. Kaip netinkamą jis minėjo lietuviškos spaudos mėginimą polemizuoti tarpusavyje dėl savo publikacijų turinio. Būtent spauda formavo ir atsirandančio lietuviško politinio elito branduolį, kurio pastangomis buvo pasiekta, kad spaudos draudimas būtų panaikintas.

Per šimtą pastarųjų metų lietuviška spauda dar ne kartą buvo ribojama, bandoma pažaboti. Pirmasis tą padarė naujosios kartos Lietuvos elitas po 1926 m., kai baigėsi parlamentinio valdymo laikotarpis. Sovietinės okupacijos išvakarėse 1940 m. lietuviškoji žurnalistika taip pat pasirodė pernelyg „drausminga“ ir visuomenei nepaskelbė, kas yra Lietuvos valstybei sovietų ultimatumas ir kokie galimi padariniai. Didelė pamoka tiems, kurie norėtų žiniasklaidą matyti valdomą. Todėl verčiau tegul būna reglamentuotų laisvių negu reglamentuotų draudimų, – teigė A. Nugaraitė.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

HIGIENOS
INSTITUTAS

skelbia konkursą (atestaciją) šioms vietoms užimti:

Visuomenės sveikatos tyrimų skyriuje:
mokslo darbuotojo – 1 etatas;
specialisto – 0,5 etato.

**Darbo medicinos centro
Profesinių ligų registre:**
specialisto – 2 etatai;

**Ekologinės medicinos centro
Toksikologijos laboratorijoje:**
vyresniojo mokslo darbuotojo – 1 etatas.

Pretendentai pateikia: prašymą, išsilavinimą liudijantį dokumentą, kvalifikacijos kėlimo pažymėjimus (pretenduojantys į mokslo vietas – 5 metų straipsnių publikacijas), gyvenimo aprašymą.

Dokumentai priimami 14 kalendorinių dienų po konkurso paskelbimo spaudoje adresu: Didžioji g. 22, Vilnius, tel. (8 ~ 5) 262 45 83.

Direktorius

MOKSLO LIETUVĄ REMIA:

Mokslas Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas

Kalbos redaktorė Rūta Krasnovaitė

Stilistė Lilija Keblytė

Dizaineris Valdas Balciukevičius

„Mokslas Lietuva“ remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Patarėjai: V. Būda, R. Goštautienė, J. Puodžius, A. Ramonas,
D. Stančienė, A. Targamadžė, E. K. Zavadskas.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 2001 Vilnius

El. paštas: mokslolietuva@takas.lt, tel. (8-5) 212 12 35, faks. 261 47 29

Laikraštis internete: <http://ml.lms.lt>

Redakcija, pritardama ne visoms autorių mintims, jas toleruoja

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Sapnų sala“

S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius